

SOCIAAL KAPITAAL

Onderzoek naar Typologieën Sociaal Kapitaal in Kessel

Bas Zelen
Bachelorthesis Geografie, Planologie en Milieu (GPM)
Faculteit der Managementwetenschappen
Radboud Universiteit Nijmegen
Juni 2017

Bas Zelen
S4366867
Bachelorthesis Geografie, Planologie en Milieu (GPM)
Faculteit der Managementwetenschappen
Radboud Universiteit Nijmegen
Begeleidster: José Muller
Aantal woorden: 20.844
Juni 2017

Samenvatting

De afgelopen 50 jaar hebben verschillende veranderingen plaatsgevonden in Nederlandse dorpen. Factoren als de toegenomen welvaart, mobiliteit en individualisering hebben hier invloed op gehad. Het overheidsbeleid heeft zich hierop aangepast. Waar eerst de nadruk op de aanwezigheid van voorzieningen lag, daar is de nadruk steeds meer op de bereikbaarheid komen te liggen. Er wordt ook wel gesproken over de verandering van autonoom dorp naar woondorp.

Meer recent speelt bevolkingskrimp in toenemende mate een rol in dorpen. Uit onderzoek is gebleken dat door vergrijzing en ontgroening de bevolking in perifere gebieden voor 2040 sterk af zal nemen. Daardoor zal de financiering van de overheid in deze gebieden afnemen. Burgers moeten steeds meer zelf een goede leefbaarheid nastreven. Om dit in een woondorp na te kunnen streven moeten er verschillende ingrediënten zijn om dit na te streven. Sociaal kapitaal is één van die factoren om als dorp sociaal vitaal te zijn. Dit thema staat centraal in dit onderzoek, waarbij sociaal kapitaal in het Limburgse Kessel is gemeten. Middels kwantitatief onderzoek is gepoogd de volgende hoofdvraag te beantwoorden:

Hoe sterk is de mate van sociaal kapitaal, gebaseerd op de aspecten 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen', 'maatschappelijke betrokkenheid', 'steun sociaal netwerk' en 'persoonlijke relaties', in Kessel, gelegen in krimp gemeente Peel en Maas, en in welke typologieën valt dit te classificeren?

Zoals in de hoofdvraag valt te zien, bestaat dit onderzoek uit twee delen. In het eerste deel zijn de vier genoemde aspecten onder de loep genomen. In het tweede deel zijn er typologieën van sociaal kapitaal in Kessel ontwikkeld. Er is gekozen om typologieën te ontwikkelen, aangezien bij onderzoeken die over dorpen gaan vaak wordt gesproken over dé bewoners. Dit onderzoek probeert de verschillen tussen dorpsbewoners in kaart te brengen. Ook kan worden bekeken hoe groot deze groepen zijn. Als er namelijk een grote groep met weinig sociaal kapitaal aanwezig is, kan dit een indicatie zijn voor de overheid om hierin te investeren, bijvoorbeeld door het realiseren van een ontmoetingsplek.

De dataverzameling heeft plaatsgevonden in Kessel. Dit dorp voldoet aan de twee gehanteerde criteria: het dorp ligt in een gemeente waar tot 2040 een sterke bevolkingskrimp (meer dan 10%) plaatsvindt en het inwoneraantal ligt tussen de 2000 en 3000. Dit zijn dorpen waar lokale voorzieningen in toenemende mate onder druk komen te staan.

In drie dagen tijd zijn er 73 ingevulde vragenlijsten ontvangen, waarbij langs de deuren is gegaan. In de enquête staan 46 vragen, die specifiek gaan over persoonskenmerken en de vier aspecten die in de hoofdvraag zijn benoemd.

Om de hoofdvraag te beantwoorden hebben er twee analyses plaatsgevonden. Om het eerste deel van de hoofdvraag te beantwoorden heeft er een descriptieve analyse

plaatsgevonden. Het tweede deel van de hoofdvraag is beantwoord met een latente klasse analyse.

Uit de descriptieve analyse kwam naar voren dat er binnen Kessel sprake is van een hoge mate van sociaal vertrouwen en dat ze vrij neutraal zijn over het politieke vertrouwen. De lokale politiek krijgt meer vertrouwen van de Kesselnaren dan de landelijke politiek. Op het gebied van maatschappelijke betrokkenheid is Kessel vrij neutraal. Er zijn niet veel respondenten die een hoge mate van maatschappelijke betrokkenheid voelen, maar er zijn ook niet veel respondenten die een lage mate van maatschappelijke betrokkenheid voelen. Bij 'steun sociaal netwerk' is in de descriptieve analyse alleen de wederkerigheid tussen burens en buurtgenoten behandeld. Hieruit kunnen geen eenduidige conclusies worden getrokken, aangezien de respondenten heel verschillend hebben geantwoord. Bij het laatste aspect, 'persoonlijke relaties', kan worden gesteld dat de meeste Kesselnaren meer vrienden en goede kennissen buiten het dorp heeft wonen dan in het dorp. Bij de mate waarin Kesselnaren contact hebben met hun sociale relaties blijkt dat ze gemiddeld genomen tussen de één keer per twee weken en één keer per week contact hebben met burens, familieleden en vrienden en goede kennissen.

Op basis van de latente klasse analyse is de conclusie dat er twee groepen sociaal kapitaal aanwezig zijn in Kessel. De eerste groep is getypeerd als 'lokaal sociaal gebonden'. De respondenten die tot deze klasse behoren voeren waarschijnlijk of zeker bepaalde gewoonten uit voor andere Kesselnaren, zoals het doen van boodschappen of kleine klusjes in en om het huis. Tevens kunnen de respondenten uit deze groep veel steun uit hun social netwerk in Kessel halen. Van de twee groepen die uit de latente klasse analyse zijn gekomen, is dit veruit de grootste groep. De tweede groep is getypeerd als 'lokaal sociaal ongebonden'. Bij respondenten uit deze groep is er sprake van een lagere mate 'gemeenschappelijke normen', zijn ze over het algemeen minder maatschappelijk betrokken en hebben ze gemiddeld genomen een klein netwerk. In deze groep is er beduidend minder sociaal kapitaal aanwezig dan in de eerste groep.

De conclusie van dit onderzoek is dat er binnen Kessel veel sociaal kapitaal aanwezig is, waarbij veel respondenten zich in de typologie bevindt met veel sociaal kapitaal. Op basis van dit onderzoek kan worden gesteld dat het momenteel niet noodzakelijk wordt geacht om te investeren in faciliteiten die het sociaal kapitaal zouden kunnen bevorderen. Van alle ingrediënten die nodig zijn voor een sociaal vitaal dorp, kan in Kessel worden gesteld dat het in ieder geval op één factor goed scoort, namelijk op sociaal kapitaal.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	5
1.1 Projectkader	5
1.2 Doel- en vraagstelling.....	8
1.3 Onderzoeksmodel	10
2. Theorie.....	11
2.1 Sociaal kapitaal	11
2.1.1 Sociaal kapitaal op microniveau	11
2.1.1 Sociaal kapitaal op macroniveau	12
2.2 Kader voor het meten van sociaal kapitaal	14
2.2.2 Maatschappelijke betrokkenheid	16
2.2.3 Steun sociaal netwerk	18
2.2.4 Persoonlijke relaties.....	20
2.3 Conceptueel model	22
3. Methoden.....	23
3.1 Onderzoeksaanpak.....	23
3.2 Methode dataverzameling.....	24
3.3 Onderzoeksmethode	26
3.3.1 Analyse sociaal kapitaal op microniveau.....	26
3.3.2 Analyse sociaal kapitaal op macroniveau	27
4. Data	29
4.1 Casus Kessel.....	29
4.2 Dataverzameling	30
4.3 Persoonskenmerken respondenten	31
4.4 Representativiteit respondenten	34
5. Resultaten	36
5.1 Descriptieve analyse sociaal kapitaal op microniveau	36
5.2 Latente klasse analyse sociaal kapitaal op macroniveau.....	44
5.2.1 Selectie van items	44
5.2.2 Output latente klasse analyse	53

6. Conclusie	57
7. Evaluatie en aanbevelingen.....	59
7.1 Evaluatie.....	59
7.2 Aanbevelingen	60
8. Literatuurlijst.....	62
Bijlage 1: Enquête.....	66
Bijlage 2: Frequentietabellen persoonskenmerken.....	74
Bijlage 3: Descriptieve analyse sociaal kapitaal op microniveau	76
Bijlage 4: Latente klasse analyse sociaal kapitaal op macroniveau.....	86

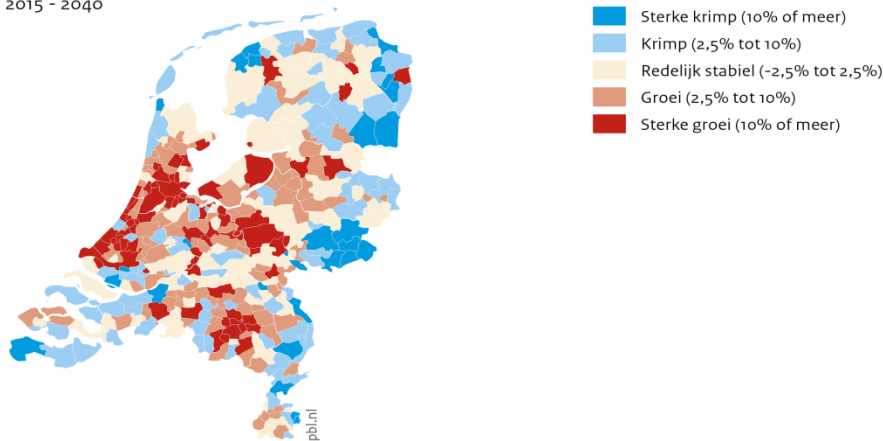
1. Inleiding

1.1 PROJECTKADER

De Nederlandse bevolking wordt gemiddeld ouder. In bijna alle gemeenten in Nederland is er sprake van een toenemende mate van vergrijzing (de Jong & van Duin, 2009). Dit hoeft echter niet te leiden tot een bevolkingsafname. Binnenlandse en buitenlandse migratie leidt ertoe dat de bevolking, met name in de Randstad en in steden met bovenregionale voorzieningen, zal blijven groeien (Kooiman et al. 2016). Andere delen van het land kunnen deze vergrijzing niet compenseren met migrantenstromen, waardoor in deze gebieden de populatie (op termijn) zal dalen. Het zijn de grote steden die licht vergrijzen, de middelgrote steden die wat meer vergrijzen en de kleine gemeenten die het sterkst vergrijzen (Kooiman et al. 2016). Daarnaast zal vooral in de perifere gebieden van Nederland de bevolking de komende 25 jaar krimpen.

Bevolkingsontwikkeling per gemeente

2015 - 2040

Bron: PBL/CBS regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2015-2040

Fig. 1: Bevolkingsontwikkeling per gemeente 2015-2040 (PBL, 2016).

Wanneer er sprake is van een (toekomstige) bevolkingskrimp in een dorp, kan worden aangenomen dat de leefbaarheid onder druk komt te staan. Tevens is het aannemelijk dat vooral plattelandsgemeenten te maken zullen krijgen met bevolkingskrimp. De hoofdoorzaken van deze ontwikkeling zijn lage geboortecijfers (sociaal-culturele ontwikkelingen) en de toenemende urbanisatie in stedelijke gebieden (regionaal-economische ontwikkelingen) (Elshof & Bailey, 2015, p.72). Het Planbureau voor de Leefomgeving (Hierna: PBL) noemt daarnaast planologische beslissingen als oorzaak van demografische krimp. Planologische beslissingen kunnen namelijk migratie- en verhuisbewegingen beïnvloeden (PBL, 2015). Figuur 1 laat zien welke gemeenten tot 2040 te maken krijgen met bevolkingskrimp.

Deze bevolkingstrend in krimpgebieden heeft gevolgen op verschillende aspecten van de leefomgeving, zoals werkgelegenheid, huizenmarkt en voorzieningenniveau (Elshof & Bailey, 2015). Over het voorzieningenniveau in krimpgebieden kan worden gesteld dat grotere dorpen meer voorzieningen kwijt zullen raken dan kleinere dorpen, aangezien kleine dorpen over het algemeen al weinig voorzieningen hebben (Elshof & Bailey, 2015). Onder voorzieningen in kleinere dorpen horen onder andere: het gemeenschapshuis, de basisschool, de groenteboer, de dokter, de bibliotheek, het café, de geldautomaat, een voetbalvereniging en een sporthal. Volgens de theorie van cumulatieve

causatie van Myrdal bevinden dorpen, waar voorzieningen langzaam verdwijnen, zich in een economisch neerwaartse spiraal. Als er geen actie wordt ondernomen zullen verdere voorzieningen, door effecten van het economische systeem, op termijn ook verdwijnen (Emery & Flora, 2006; Myrdal, 1957).

Krimp is echter niet de enige oorzaak van verdwijnende voorzieningen. Factoren als de toegenomen welvaart, mobiliteit en individualisering hebben mede voor veranderingen in het dorp gezorgd (Vermeij & Gieling, 2016; Mak, 1996). Hierdoor is het overheidsbeleid in de loop der jaren ook veranderd. Waar eerst de nadruk op de aanwezigheid van voorzieningen lag, daar is de nadruk steeds meer op bereikbaarheid komen te liggen (Vermeij & Gieling, 2016). Door deze verandering is de afgelopen 50 jaar de rol van veel dorpen veranderd. Tal van dorpen, die van oudsher autonoom waren, zijn nu woondorpen. Bij autonome dorpen is er sprake van een relatief complete samenleving; Familie, vrienden en werk bevinden zich binnen het dorp. Bij woondorpen liggen de economische en sociale relaties vaak buiten het dorp en wordt de regionalisering van werkgelegenheid als algemeen erkend (Thissen, 2007).

Naast de veranderende rol van het dorp veranderen ook de dorpsgemeenschappen, waarbij vooral de functie van de gemeenschap anders is geworden. In de theorie wordt er ook wel gesproken over de verandering van *gemeinschaft* naar *gesellschaft*. Bij *gemeinschaft* is er sprake van een hele sterke cohesie binnen een gemeenschap. Bij *gesellschaft* zijn relaties veel oppervlakkiger en meer instrumenteel (Vermeij & Mollenhorst, 2008; Tonnies, 1887). Deze trend is ook in toenemende mate op het platteland waarneembaar (Vermeij & Mollenhorst, 2008).

Voor de overheid drukken de kosten steeds meer in gebieden waar de bevolking krimpt. Lokale overheden kunnen (mede door de economische crisis) niet meer zo snel subsidies verstrekken om bijvoorbeeld de leefbaarheid te verbeteren, mede omdat de belastinginkomsten lager zijn als de bevolking krimpt. De term leefbaarheid wordt vaak omschreven als 'de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door de mens aan worden gesteld' (Vermeij & Gieling, 2016, p.10; Leidelmeijer en Van Kamp, 2004).

Doordat de taken van de overheid steeds meer zijn gedecentraliseerd, is er meer ruimte gekomen om burgerinitiatieven in te dienen bij de lokale overheid of om zelf initiatieven te starten. Een burgerinitiatief kan gedefinieerd worden als: "een initiatief van één of meer burgers dat onverplicht wordt opgestart ten behoeve van anderen of de samenleving" (Blom et al. 2010, p.12). Meer initiatief aan de burger geven past binnen de participatiesamenleving, waar de afgelopen jaren steeds meer nadruk op is komen te liggen. Bij de participatiesamenleving gaat het vooral om eigen verantwoordelijkheid in het leven en omgeving van een individu. Het doel van deze participatiesamenleving is om een goede leefbaarheid te behouden (Vermeij & Gieling, 2016). Een andere term die wordt aangehaald om concrete zaken in het publieke domein zelf, of samen met instanties, op te pakken is de doe-democratie (Vermeij & Gieling, 2016, pp.5). De participatiesamenleving is één van de uitwerkingen van de verandering die de overheid de afgelopen jaren heeft ondergaan, waarbij de overheid steeds meer een passieve houding aanneemt, waar er eerst sprake was van een actiever orgaan. Burgerparticipatie kan worden gezien als een manier van beleidsvoering, waarbij burgers bij het lokale beleid betrokken worden, om door middel van samenwerking tot beleid te komen (Van Houwelingen et al. 2014; Dinjens 2010: 6). Door als lokale overheid meer open te staan voor burgerinitiatieven wordt gepoogd deze samenwerking te verbeteren.

De overheid werkt in toenemende mate in netwerken bij besluitvormingen, in plaats van het meer hiërarchische systeem wat voorheen meer gehanteerd werd. In beleidstermen wordt dit ook

wel de *shift van government naar governance* genoemd (Sundström & Jacobsson, 2007). *Governance* gaat in het algemeen om vormen van een gerichte bestuursstijl van besturing, waarbij staat, markt en *civil society* als actoren deelnemen aan een verscheidenheid aan netwerken (Hajer et al. 2004, p.8). Het vormen van beleidsnetwerken speelt een belangrijke rol binnen *governance*.

Door de beleidsintrede van de participatiesamenleving moeten bewoners van dorpen dus zelf meer actie ondernemen om het dorp leefbaar en sociaal vitaal te houden. Hierbij valt waar te nemen dat sommige dorpen meer initiatieven realiseren dan andere dorpen. Sociaal kapitaal is één van de onderdelen dat hierin een rol speelt (Thissen, 2013). De Organisation for Economic Co-operation and Development (Hierna: OECD) definieert sociaal kapitaal als 'het geheel van netwerken met gedeelde normen, waarden en afspraken die coöperatie binnen en tussen groepen faciliteert' (Harper & Kelly, 2003, p.3; Cote & Healy, 2001, p.41). Sociaal kapitaal is binnen dit onderzoek het hoofdthema.

Om sociaal kapitaal goed in kaart te brengen is enige diepgang gevraagd. Doordat sociaal kapitaal een meetbaar construct is, kan dit op kwantitatieve wijze onderzocht worden. In deze scriptie zal dit op lokaal niveau plaatsvinden. Nadat het sociaal kapitaal is gemeten, kunnen er uitspraken over worden gedaan. Door dit binnen één dorp te meten, kan het onderzoek op lokaal niveau worden gedaan.

Maatschappelijk kan dit onderzoek als relevant worden gezien. Er wordt aangenomen dat de leefbaarheid in krimp dorpen onder druk staat. Demografische verschijnselen (vergrijzing en ontgroening) zorgen ervoor dat de bevolking in sommige dorpen krimpt, en teruglopende overheidssubsidies leiden ertoe dat de dorpsbewoners meer aan burgerparticipatie moeten doen om een goede leefbaarheid na te streven. Hierbij wordt er vaak gesproken over de bewoners als het over dorpen gaat (Vermeij & Gieling, 2016, p.5). Er zijn echter verschillen tussen dorpsbewoners. De verschillen tussen bewoners zijn een onderbelicht aspect in de discussies rond leefbaarheid en burgerparticipatie (Vermeij & Gieling, 2016, p.5). Door te kijken naar het sociaal kapitaal dat dorpsbewoners bezitten kan de sterkte van de individuele netwerken binnen het dorp worden bepaald. De bijdragen die mensen leveren aan sociale vitaliteit en leefbaarheid, blijken samen te hangen met de omvang van hun netwerk. Mensen met een groot netwerk zetten zich eerder in als vrijwilliger; nemen vaker deel aan het verenigingsleven; en verlenen vaker mantelzorg (Vermeij & Mollenhorst, 2008, p.15).

Volgens Thissen is sociaal kapitaal één van de factoren voor een leefbaar en sociaal vitaal dorp, naast woonkwaliteit, een ontmoetingsruimte en de identiteitsverandering van een dorp. Doordat dorpen van autonoom in woondorp veranderen, zijn er dorpen die een afname van bovengenoemde factoren kennen (Thissen, 2013). Dit onderzoek gaat in een woondorp toetsen hoe het sociaal kapitaal eruit ziet. Er is gekozen voor het Limburgse dorp Kessel, gelegen in krimp gemeente Peel en Maas. Er zijn volgens Thissen dorpen die zichzelf prima kunnen redden en waarbij de overheid zaken beter kan laten zoals ze zijn, omdat er al sterke netwerken aanwezig zijn. Er zijn echter ook dorpen waar de overheid moet proberen om het sociaal kapitaal te versterken. Thissen noemt het realiseren van een dorpshuis als voorbeeld om sociaal kapitaal te versterken (Thissen, 2013).

In dit onderzoek wordt er gepoogd om het sociaal kapitaal van individuen in Kessel in kaart te brengen, en vervolgens op dorpsniveau typologieën van het sociaal kapitaal te ontwikkelen. Hierdoor ontstaan er klassen met specifieke kenmerken van sociaal kapitaal. Ook kan worden bekeken hoe groot deze groepen zijn. Als er een grote groep met veel sociaal kapitaal aanwezig is, is het vanuit het perspectief van de gemeente minder noodzakelijk om voorwaarden te scheppen om de sociale

interactie te bevorderen, dan wanneer er een grote groep is met weinig sociaal kapitaal (Thissen, 2013).

Ook wetenschappelijk gezien kan dit onderzoek als relevant worden beschouwd. In de 'meetlat sociaal kapitaal' uit 2011 van het Centraal Bureau voor de Statistiek (Hierna: CBS) wordt aanbevolen om een latente klasse analyse te doen naar sociaal kapitaal. Sociaal kapitaal kan worden gezien als een categorisch construct, waardoor een typologie gegeven kan worden (CBS, 2011, p.29). Er is tot nu toe nog geen onderzoek naar groepen sociaal kapitaal gedaan binnen een dorp in een krimpgemeente. Dit onderzoek poogt hier kennis aan bij te dragen. Door verschillende dimensies van sociaal kapitaal op individueel niveau te onderzoeken, kunnen deze typologieën worden ontwikkeld.

Volgens het CBS is de latente klasse analyse een interessante methode om veranderingen in sociaal kapitaal te meten. Het voordeel hiervan is dat kwalitatieve mutaties zichtbaar worden. Het niveau van sociaal kapitaal kan namelijk constant blijven, terwijl de omvang van het type sociaal kapitaal kan toe- of afnemen (CBS, 2011, p.29). Dit is echter voor dit moment niet relevant, aangezien er geen eerdere latente klasse analyse is gedaan naar sociaal kapitaal op dorpsniveau. Aangezien de veranderende rol van het dorp zich naar alle waarschijnlijkheid doorzet (mede door de toenemende regionalisering), is een longitudinaal onderzoek naar groepen sociaal kapitaal interessant, om de omvang van het type sociaal kapitaal te analyseren. Ook na eventuele ingrepen van bijvoorbeeld de gemeente, zoals het ontwikkelen van een ontmoetingsplek, zou een analyse naar type sociaal kapitaal interessant kunnen zijn. Op die manier kan getoetst worden of het realiseren van bijvoorbeeld een ontmoetingsplek voor een positief effect heeft gezorgd, zoals een afname van een groep dat weinig sociaal kapitaal binnen een dorp heeft.

1.2 DOEL- EN VRAAGSTELLING

De achterliggende vraag van dit onderzoek is om te kijken hoe het sociaal kapitaal is geconstrueerd. Dit zal aan de hand van de sociale structuren in het dorp worden geanalyseerd. In dit onderzoek zal gekeken worden naar het sociaal kapitaal van individuen in Kessel, dat in een gemeente ligt waar tussen 2015 en 2040 een bevolkingskrimp van meer dan 10% wordt voorspeld. Vervolgens zullen er clusters van bewoners worden opgesteld. Hierdoor ontstaan er typologieën van sociaal kapitaal en kunnen er op dorpsniveau uitspraken worden gedaan over het sociaal kapitaal. Het CBS beveelt deze methode (de latente klasse analyse) aan om sociaal kapitaal te onderzoeken. Door deze methode te hanteren wordt gepoogd nieuwe theoretische inzichten te verkrijgen. Dit onderzoek kan dus als een theoretische verkenning worden beschouwd. Er is gekozen om sociaal kapitaal te onderzoeken, omdat krachtige sociale structuren worden beïnvloed door sociaal kapitaal, en vice versa.

Het doel van dit onderzoek is om kennis te leveren over het sociaal kapitaal van inwoners in Kessel, gelegen in krimpgemeente Peel en Maas, en om vervolgens de inwoners te groeperen, om zo typologieën van sociaal kapitaal binnen Kessel te ontwikkelen.

Om sociaal kapitaal te meten, worden vier aspecten gemeten. Het eerste aspect, 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen', heeft betrekking op gedeelde waarden binnen een groep of gemeenschap. Het tweede aspect, 'maatschappelijke betrokkenheid', heeft betrekking op het meedoen in de gemeenschap of samenleving. Het derde aspect, 'steun sociaal netwerk', gaat over de bronnen van individuen binnen een sociaal netwerken die ze kunnen gebruiken. Het vierde aspect, 'persoonlijke relaties', kijkt naar de omvang en dichtheid van de sociale netwerken van

individueen. Het onderzoek streeft er naar om op een brede, kwantitatieve manier, het sociaal kapitaal op dorpsniveau te achterhalen. Door het onderzoek in één dorp plaats te laten vinden, wordt verwacht dat dit onderzoek haalbaar is binnen de gestelde termijn.

De vraagstelling in dit onderzoek luidt:

Hoe sterk is de mate van sociaal kapitaal, gebaseerd op de aspecten 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen', 'maatschappelijke betrokkenheid', 'steun sociaal netwerk' en 'persoonlijke relaties', in Kessel, gelegen in krimp gemeente Peelen Maas, en in welke typologieën valt dit te classificeren?

De hoofdvraag bestaat dus uit twee delen. In eerste instantie zal worden gekeken naar het sociaal kapitaal van individuen in Kessel, dat in krimp gemeente Peel en Maas in Limburg ligt. Als er naar sociaal kapitaal van individuen wordt gekeken, wordt er ook wel gesproken van sociaal kapitaal op microniveau (Hooghe, 2003). Om een goed beeld te krijgen van het sociaal kapitaal op microniveau, moeten de vier dimensies van sociaal kapitaal worden geanalyseerd. Dit leidt tot de volgende deelvragen:

- Hoe ziet het eerste aspect, vertrouwen en gemeenschappelijke normen in Kessel eruit?
- Hoe ziet het tweede aspect, maatschappelijke betrokkenheid in Kessel eruit?
- Hoe ziet het derde aspect, steun sociaal netwerk in Kessel eruit?
- Hoe ziet het vierde aspect, persoonlijke relaties in Kessel eruit?

Door deze dimensies apart te onderzoeken kan, mede aangevuld door persoonskenmerken, een goede compositie van sociaal kapitaal op microniveau in Kessel worden gemaakt.

Het tweede gedeelte van de hoofdvraag heeft betrekking op de typologieën waarin het sociaal kapitaal van individuen valt te classificeren. Dit gedeelte van de hoofdvraag probeert op dorpsniveau een compositie van sociaal kapitaal te maken. Er wordt gekeken naar de veralgemenisering van de gemeenschap, waardoor er gesproken kan worden over sociaal kapitaal op macroniveau (Hooghe, 2003). Het is echter niet bekend in hoeveel groepen sociaal kapitaal valt te verdelen en hoe die groepen specifiek gekenmerkt worden. Om dit te beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld:

- In hoeveel typologieën is sociaal kapitaal in Kessel in te delen en hoe kenmerken deze typologieën zich?

Om het tweede gedeelte van de hoofdvraag te beantwoorden zal er een latente klasse analyse worden uitgevoerd. Deze methode onderscheidt clusters van respondenten gebaseerd op overeenkomsten en verschillen in hun scores op een aantal geselecteerde variabelen (Vermeij & Gieling, 2016, p.14; Vermunt & Magidson, 2002).

1.3 ONDERZOEKSMODEL

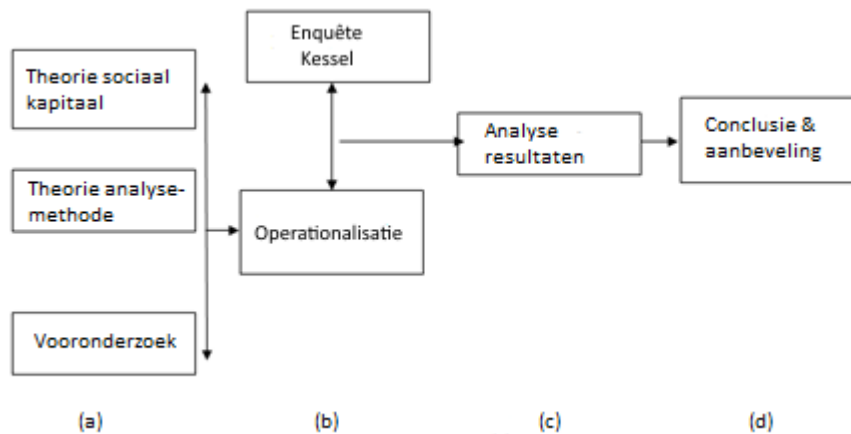

Fig. 2: Onderzoeksmodel (eigen model).

Fase a: De voorbereidende fase

In deze fase wordt het theoretisch kader verder uitgewerkt en wordt gepoogd om de theoretische concepten volledig te begrijpen. Daarnaast wordt in deze fase de methode die wordt gehanteerd (de latente klasse analyse) onder de loep genomen. Er zal een analyse worden gedaan naar de dorpen die mogelijk in dit onderzoek worden betrokken. In het hoofdstuk 'methoden' is dit verder gespecificeerd.

Fase b: Data verzamelen

In deze fase is bekend in welk dorp onderzoek naar sociaal kapitaal wordt gedaan. Er worden minimaal 66 enquêtes in Kessel verzameld. In het hoofdstuk 'methoden' zal nader op de steekproefgrootte worden ingegaan. De data worden deur-aan-deur verzameld.

Fase c: Analyse

In deze fase zal de data-analyse plaatsvinden. Deze fase kan onderverdeeld worden in twee fasen. De eerste fase heeft betrekking op de data-analyse van het sociaal kapitaal van individuen in het dorp. Dit zal vooral beschrijvende statistiek zijn, om zo tot een helder beeld te komen van het sociaal kapitaal op microniveau. De tweede fase heeft betrekking op het sociaal kapitaal op macroniveau. In deze fase van de data-analyse zal een latente klasse analyse worden gedaan om te toetsen in welke typologieën sociaal kapitaal kan worden ingedeeld.

Fase d: Conclusie en aanbeveling

Dit is de laatste fase van het onderzoek. Alle eerdere fasen worden hier samengevoegd om de onderzoeksvraag zo goed mogelijk te beantwoorden en om aan de doelstelling te voldoen. In deze fase zal er een evaluatie plaatsvinden, waarbij wordt gereflecteerd op het algehele proces van dit onderzoek.

2. Theorie

2.1 SOCIAAL KAPITAAL

Sociaal kapitaal is, zoals in het projectkader is aangegeven, een begrip met verschillende definities. Om een strakke definitie van sociaal kapitaal te ontwikkelen is het dus van belang om te kijken naar die verschillen, om vervolgens tot een goede afbakening van het begrip te komen. Hierbij komen verschillende invloedrijke wetenschappers op het gebied van sociaal kapitaal aan bod. Daarnaast wordt het 'sociaal kapitaal kader' besproken. Dit kader wordt door het Britse Bureau voor de Statistiek gehanteerd om sociaal kapitaal te meten. Op basis van dit kader zal het sociaal kapitaal op microniveau worden getoetst, om vervolgens op macroniveau typologieën te ontwikkelen.

2.1.1 Sociaal kapitaal op microniveau

In de vraagstelling kwamen de termen micro- en macroniveau van sociaal kapitaal al aan bod. De eerste deelvraag heeft betrekking op het microniveau en het tweede gedeelte gaat over het macroniveau. Sociaal kapitaal op microniveau heeft betrekking op de individuele netwerkhandelingen. Het sociaal kapitaal heeft een samenstelling uit nauwe banden met familie en vrienden (Falk & Kilpatrick, 2000). Een invloedrijke wetenschapper, die zich bezighield met sociaal kapitaal op microniveau is Pierre Bourdieu (1930-2002). Om zijn perceptie van sociaal kapitaal te begrijpen, is het van belang dat de gehele compositie van kapitaal in kaart wordt gebracht. Daarnaast is Ronald Burt een toonaangevend onderzoeker op het gebied van sociaal kapitaal op microniveau, vanwege zijn theorie over netwerken en potentiële connecties.

Bourdieu

De Franse socioloog Pierre Bourdieu (1930-2002) had grote interesse in de wisselwerkingen tussen handelingen van een individu en handelingen van een maatschappij. Deze wisselwerkingen spelen zich af in wat Bourdieu een 'veld' noemt. Doordat er binnen een veld een schaarste van middelen bestaat, is er sprake van een machtsstrijd tussen deelnemers. Om macht en invloed binnen een veld uit te oefenen is kapitaal van belang. Bourdieu (1989) definieert kapitaal als: "opgehoopte arbeid die individuele actoren of groepen zich particulier, dat wil zeggen exclusief kunnen verwerven, waardoor zij zich sociale energie kunnen toe-eigenen in de vorm van verdinglijkte of levende arbeid" (p.120). Hierbij maakt hij onderscheid tussen economisch, cultureel en sociaal kapitaal. Het economische kapitaal heeft betrekking op geld en bezittingen. Het heeft betrekking op de materiële aspecten van kapitaal (Bourdieu, 1980). Cultureel kapitaal bestaat volgens Bourdieu in drie vormen, namelijk de *embodied state*, de *objectified state* en de *institutionalized state*. Het heeft betrekking op symbolische objecten, vaardigheden en kennis. De *embodied state*, dat het grootste gedeelte van cultureel kapitaal vormt, heeft betrekking op het lichaam en de veronderstelde uitvoeringsvorm. Vaardigheden en competenties die zijn opgebouwd zijn hier onderdeel van (Bourdieu, 1980). De *objectified state* heeft betrekking op culturele goederen, zoals literatuur, schilderijen, monumenten en instrumenten (Bourdieu, 1980, p.50). De *institutionalized state* heeft betrekking op bepaalde documenten en diploma's die iemand bezit (Bourdieu, 1980).

Sociaal kapitaal wordt volgens Bourdieu (1992) gezien als "het geheel van de bestaande of potentiële bronnen die met elkaar verbonden zijn aan het bezit van een duurzaam netwerk van min of meer geïnstitutionaliseerde relaties van wederzijdse bekendheid en erkenning" (p.119). Hij ziet

sociaal kapitaal als “een lidmaatschap bij een groep, waarbij de groep de ruggensteun geeft voor het collectieve kapitaalbezit” (1986, p.51). Als er wordt gekeken naar de netwerkstructuur, hangt de hoeveelheid sociaal kapitaal die iemand bezit af van de grootte van het netwerk van relaties dat hij effectief kan mobiliseren en de hoeveelheid kapitaal die de netwerkconnecties hebben. Het gaat hierbij om economisch, cultureel en sociaal kapitaal (Bourdieu, 1989). Het netwerk van relaties wordt gezien als een product van individuele of collectieve pogingen en manieren om bij te dragen, die gericht zijn op het onderhouden van sociale relaties die op korte of lange termijn direct bruikbaar zijn (Bourdieu, 1989). Het heeft betrekking op het veranderen van onder andere toevallige relaties, die ontstaan uit noodzaak of zelf gekozen worden, en de verplichtingen die deze relaties met zich meebrengen, die veelal een subjectief of institutioneel karakter hebben. Bij het subjectieve karakter gaat het onder andere over gevoelens van erkentelijkheid, respect en vriendschap. Het institutionele karakter gaat over rechten (Bourdieu, 1989, p.133). Om sociaal kapitaal te onderhouden en te versterken moeten sociale contacten blijvend onderhouden worden. Bourdieu spreekt over ‘een continue reeks van transacties waarin doorlopen erkentelijkheid wordt (her)bevestigd’ (Bourdieu, 1989, p.134).

Vanuit het institutioneel perspectief kan het bestaan van netwerken als een eindeloze poging worden gezien om op belangrijke momenten de kernwaarden te benadrukken om zinvolle relaties te behouden en op te bouwen om bepaalde voordelen veilig te kunnen stellen. Het netwerk van relaties zou dus beschouwd kunnen worden als het product van investeer-strategieën, gebaseerd op het creëren of verder uitwerken van sociale relaties die direct bruikbaar zijn. Dit kunnen individuele of collectieve strategieën zijn, en de nieuwe connecties binnen het netwerk kunnen op de korte of lange termijn bruikbaar zijn (Bourdieu, 1986).

Burt

Een bekende theorie op het gebied van netwerken is die van Ronald Burt (1992) en de *structural holes*. Hiermee bedoelt hij potentiële connecties die waardevol kunnen zijn in de netwerkvorming. Als er wordt ingezoomd op een specifieke context (bijvoorbeeld een familie en de straat) is er een sprake van een zekere sociale structuur. Binnen dit netwerk heeft iedereen een eigen netwerk met contacten. Het kan echter relevant zijn om bepaalde links te leggen tussen personen die onderling geen ‘verbinding’ hebben binnen de netwerken. Door deze links te leggen, zou in potentie een netwerk versterkt kunnen worden. Burt (1992, p.65) omschrijft dit als ‘niet-redundantie tussen contacten’. Er zijn twee losstaande netwerken. Door beide netwerken te koppelen middels een link (redundantie tussen contacten), kan het netwerk worden vergroot.

2.1.2 Sociaal kapitaal op macroniveau

Op macroniveau wordt sociaal kapitaal niet vanuit het individuele perspectief bekeken, maar vanuit de maatschappelijke context. Sociaal kapitaal kan op macroniveau als productieve kracht worden gezien. Samenwerkende actoren erin slagen om iets nieuws te creëren dat individueel niet gerealiseerd kan worden (Hooghe, 2003, p.32). Het gemeenschappelijke perspectief neemt sociaal kapitaal als een collectieve poging om collectieve voordelen te creëren (Elshof & Bailey, 2015; Putman, 1993, 1995, 2000). Een dorp kan gezien kunnen worden als een vorm van gemeenschappelijkheid waar de individuele en gemeenschappelijke perspectieven van sociaal kapitaal bij elkaar komen. Een invloedrijke wetenschappers die sociaal kapitaal vanuit een macroperspectief bekijkt is Coleman. In onderstaande paragraaf volgt een korte bespreking van de

bevindingen van deze wetenschapper.

Coleman

James Coleman definieert sociaal kapitaal als volgt (Burt, 2000; 1988; 1998): 'Het is niet een enkel geheel, maar een verscheidenheid van de verschillende gehelen met twee gemeenschappelijk kenmerken: ze hebben allemaal bepaalde aspecten van een sociale structuur en ze faciliteren bepaalde handelingen van individuen die zich binnen deze structuur bevinden.' Het wordt beschouwd als een verzameling van contacten die invloed hebben op de economische, fysieke en emotionele welzijn van een individu (Elshof & Bailey, 2015; Coleman, 1988). Coleman geeft hier bij aan dat het van belang is om eerst het sociaal kapitaal op microniveau in kaart te brengen, alvorens uitspraken te kunnen doen op macroniveau.

Doordat er veranderingen plaatsvinden in relaties tussen personen ontstaat er volgens Coleman (1988) sociaal kapitaal om gezamenlijke actie te faciliteren. Als er binnen een sociale structuur gezamenlijke aspecten zijn, zoals gemeenschappelijke normen, is de kans groter dat bepaalde acties worden gefaciliteerd, dan tussen personen waarbij dit gezamenlijke aspect niet aanwezig is.

Volgens Coleman zijn er drie vormen van sociaal kapitaal te onderscheiden. De eerste vorm heeft betrekking op verplichtingen, verwachtingen en betrouwbaarheid van netwerken. Deze vorm is afhankelijk van twee elementen: de betrouwbaarheid van de sociale omgeving en de omvang van verplichtingen (Coleman, 1988, p.102). Bij de betrouwbaarheid van de sociale omgeving wordt er gekeken in hoeverre er sprake is van wederkerigheid. Er moet vertrouwen binnen een sociale structuur zijn in bepaalde gezamenlijke acties te faciliteren. De tweede vorm heeft betrekking op informatiekanaal en gaat over de mogelijke informatie die circuleert in sociale relaties (Coleman, 1988). Om gezamenlijke actie te ontwikkelen is het van belang om de belanghebbende te informeren. De derde vorm heeft betrekking op sociale normen, die volgens Coleman een krachtige, maar ook kwetsbare vorm van sociaal kapitaal is. Het faciliteert niet alleen bepaalde acties, maar zorgt er ook voor dat bepaalde handelingen worden beperkt. Falk en Kilpatrick (Hobbs, 2000; Falk & Kilpatrick, 1999) beargumenteren dat leerprocessen een belangrijke rol spelen bij de accumulatie van sociaal kapitaal. Sociaal kapitaal zou ook gezien kunnen worden als een uitkomst van actoren die zich bezighouden en onderling onderhandelen over een gemeenschappelijk begrip voor gemeenschappelijke doelen (Hobbs, 2000; Sabel, 1994). *Social preperation* is een berekende manier om middels een vastgesteld proces, burgerparticipatie te creëren om gemeenschappelijke doelen te bereiken. Facetten binnen deze *social preperation* zijn: informatie verzamelen over de context van het te bereiken doel; analyseren van de situatie; prioriteren van gewenste acties; samenwerking en de uitwerking (Hobbs, 2000; Albee & Boyd, 1997).

Krachtige sociale structuren worden beïnvloed door sociaal kapitaal, en vice versa. Bij het creëren van sociaal kapitaal is het dus van belang hoe deze structuren zijn betrokken bij de processen (Hobbs, 2000). Netwerken speelt hier een belangrijke rol in.

2.1.3 Structurele en attitudinale dimensie van sociaal kapitaal

Het begrip sociaal kapitaal kent verschillende dimensies. Bolt en Ter Maat (2005) maken onderscheid tussen de dimensies 'structureel sociaal kapitaal' en 'attitudinaal sociaal kapitaal'. De structurele dimensie legt de nadruk op de sociale netwerken die van belang zijn om bepaalde doelen te verwezenlijken, zoals het vinden van een baan of het verbeteren van een buurt. De veronderstelling is dat een groter sociaal netwerk leidt tot een hogere mate van participatie. De attitudinale dimensie

legt de nadruk op vertrouwen. Als er onderling veel vertrouwen is, kan worden aangenomen dat er onderling meer gearrangeerd wordt (Leidelmeijer, 2012).

2.2 KADER VOOR HET METEN VAN SOCIAAL KAPITAAL

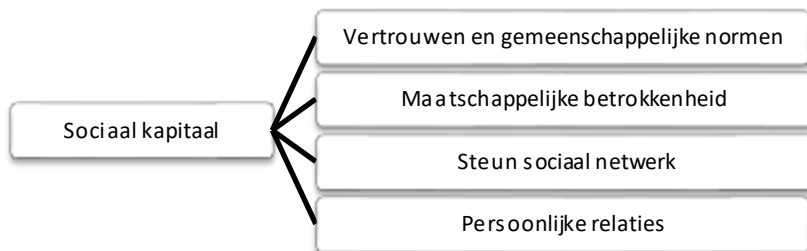

Fig. 3: Kader voor het meten van sociaal kapitaal, de vier dimensies (Siegler, 2014).

In dit onderzoek wordt in eerste instantie sociaal kapitaal op microniveau gemeten. Om dit in kaart te brengen, moet sociaal kapitaal worden geoperationaliseerd. Verschillende nationale statistische onderzoeksbureaus hebben in het verleden kaders ontwikkeld om sociaal kapitaal te meten. Zo maakt het Australische bureau voor de Statistiek onderscheid tussen de dimensies 'kwaliteit van netwerken', 'netwerkstructuren', 'netwerktransacties' en 'typen netwerken' (Edwards, 2004). Het CBS maakt onderscheid tussen 'participatie', 'vertrouwen' en 'integratie', die op sociaal, organisatorisch en politiek vlak worden onderzocht (2011, p.7). In dit onderzoek zal het kader van het Office for National Statistics (hierna: ONS) in het Verenigd Koninkrijk gehanteerd worden. In dit kader worden de aspecten 'persoonlijke relaties', 'steun aan sociaal netwerk', 'maatschappelijke betrokkenheid' en 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen' bestudeerd (Siegler, 2014). Dit kader is ontwikkeld op basis van analyses van het OECD (Siegler, 2014). De aspecten die in dit kader worden genoemd, zijn interessant om op dorpsniveau te meten. Het Australische kader bleek teveel indicatoren te bevatten die niet relevant te zijn voor dit onderzoek. Het kader van het CBS legt, ten opzichte van het Britse kader, veel meer nadruk op politiek vertrouwen. Om sociaal kapitaal op lokaal niveau te onderzoeken, zijn deze aspecten minder van belang. Het kader dat het ONS hanteert, met de bovengenoemde vier aspecten, is wel geschikt om op lokaal niveau te meten. De vier aspecten worden beschouwd als hoofdmaten om een totaalbeeld van sociaal kapitaal te schetsen (Siegler, 2014). In de volgende paragrafen worden de vier aspecten apart omschreven.

2.2.1 Vertrouwen en gemeenschappelijke normen

Het eerste aspect heeft betrekking op vertrouwen en gemeenschappelijke normen. Hoofdzakelijk gaat het hierbij om gedeelde waarden binnen een groep of gemeenschap. Door te kijken naar waarden en vertrouwen binnen een gemeenschap, kan worden bepaald in hoeverre de wil bestaat om samen te werken (Siegler, 2014). Het heeft invloed op de manier waarop mensen met elkaar omgaan en hoe ze onderdeel zijn van een gemeenschap. De mate van vertrouwen en gedeelde waarden bepalen de kans dat individuen bereid zijn om samen te werken om collectieve voordelen te creëren (Siegler, 2014). Doordat bewoners op het platteland elkaar beter kennen en vaak dezelfde normen en waarden delen vertrouwen ze elkaar eerder (Vermeij & Mollenhorst, 2008). Deze dimensie heeft betrekking op zowel de structurele én de attitudinale dimensie van sociaal kapitaal.

Vertrouwen kan worden opgedeeld in sociaal vertrouwen en politiek vertrouwen. Bij sociaal vertrouwen gaat het om percepties en verwachtingen van anderen. In de wetenschappelijke literatuur wordt in deze context vaak de term *generalised trust* genoemd. Vertrouwen wordt als noodzakelijk gezien om gemeenschappelijk te werken (Siegler, 2014). Bij politiek vertrouwen gaat het om sociale stabiliteit, het functioneren van de democratie en economische groei (Siegler, 2014, p.14). Miller en Listhaug definiëren politiek vertrouwen als 'rechtvaardigheid van de bevolking dat het systeem en de zittende politiek sympathiek is en dat hetgeen de politiek doet goed is, zelfs bij afwezigheid van een constante controle' (Scrivens & Smith, 2013, p.36; 1990, p.358).

Gemeenschappelijke normen gaan over het gedrag van mensen, waarbij wordt verwacht dat bepaalde vormen van gedrag negatieve gevolgen kunnen hebben op de korte of lange termijn (Scrivens & Smith, 2014, p.36). De normen die als gemeenschappelijk worden gezien, worden bepaald door de waarden binnen een gemeenschap en scheppen verwachtingen over hoe andere mensen zich zouden moeten gedragen (Scrivens & Smith, 2014, p.36).

Operationalisering

De items die in dit onderzoek worden gemeten, komen allemaal uit andere onderzoeken. Het eerste deel van de operationalisering gaat over 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen'. Hierin wordt onderscheid gemaakt tussen de dimensies 'sociaal vertrouwen', 'politiek vertrouwen' en 'gemeenschappelijke normen'.

De eerste dimensie is 'sociaal vertrouwen'. De indicatoren die hierbij worden gehanteerd zijn 'vertrouwen in dorpsgenoten' en 'veiligheid in het dorp'. Deze indicatoren worden voorgesteld door het ONS om het sociaal vertrouwen te meten. De indicator 'vertrouwen in de mens', die door het ONS als voorgestelde indicator wordt aangegeven, wordt buiten beschouwing gelaten, aangezien dit onderzoek zich richt op dorpsniveau. De indicator 'vertrouwen in dorpsgenoten' is hiervoor voldoende.

Bij politiek vertrouwen wordt er gekeken naar 'vertrouwen lokale politiek', 'inzet gemeente' en 'vertrouwen nationale politiek'. Het SCP heeft deze indicatoren in een landelijk onderzoek gemonitord in kleine dorpen.

Bij 'gemeenschappelijke normen' wordt er gekeken naar buurtgenoten die elkaar helpen. Het ONS stelt bij deze indicator voor om te kijken in hoeverre mensen het eens of helemaal eens zijn mensen hun burens en/of buurtgenoten helpen. Het SCP heeft deze indicator, in de vorm van een aantal stellingen, gemonitord in het bovengenoemde onderzoek.

Begrip	Dimensies	Indicatoren	Vragen/items	Bron	Opmerkingen
Vertrouwen en gemeenschappelijke normen	Sociaal vertrouwen	Vertrouwen in dorpsgenoten	Ik vertrouw de mensen in het dorp	Citizenship survey, '10-'11, Q2	Verandering van buurt naar dorp
		Veiligheid in het dorp	Ik voel me veilig als ik in het donker door Kessel moet lopen	Citizenship survey, '10-'11, Q2	Verandering lokaal gebied naar Kessel
	Politiek vertrouwen	Vertrouwen lokale politiek	Ik heb vertrouwen in de gemeentelijke politiek	Svp'11	

		Inzet gemeente	De gemeente spant zich genoeg in voor de leefbaarheid van Kessel	Svp'11	Verandering kleine dorpen naar Kessel
		Vertrouwen nationale politiek	Ik heb vertrouwen in de Nederlandse politiek	Svp'11	
	Gemeenschappelijke normen	Buurtgenoten helpen elkaar	Voor de post of de planten zorgen	Svp'11	
		Buurtgenoten helpen elkaar	Afen toe de boodschappen doen	Svp'11	
		Buurtgenoten helpen elkaar	Vaak de boodschappen doen	Svp'11	
		Buurtgenoten helpen elkaar	Helpen met huishoudelijk werk of kleine klusjes in en om het huis	Svp'11	

Fig.4: Operationalisatie 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen'

2.2.2 Maatschappelijke betrokkenheid

Het tweede aspect gaat over maatschappelijke betrokkenheid. Het OECD definieert maatschappelijke betrokkenheid als 'de structuur en gesteldheid van de persoonlijke relaties van mensen' (Siegler, 2014, p.4; 2013). Als deze persoonlijke relaties gezamenlijk actie ondernemen of iets creëren, is er sprake van maatschappelijke betrokkenheid. Het gaat hierbij om het ontwikkelen en behouden van persoonlijke relaties (Siegler, 2014). Volgens verschillende wetenschappers bestaat er een verband tussen maatschappelijke betrokkenheid en sociaal kapitaal. Coleman (eerder besproken in het theoretisch kader) geeft in zijn definitie van sociaal kapitaal aan dat het ingebed is in relaties om sociale acties te faciliteren (Doolittle & Faul, 2013; 1988). Als er sprake is van een afname in maatschappelijke betrokkenheid, zou dat betekenen dat er ook een afname in sociaal kapitaal is (Doolittle & Faul, 2013, p.1). Volgens Putman zorgt een hogere mate van maatschappelijke betrokkenheid voor een efficiëntere en minder corrupte overheid, en helpt het individuen om vaardigheden en sociale waarden te ontwikkelen (Siegler, 2014, p.11; 2003).

Maatschappelijke betrokkenheid wordt door middel van de *Civic Engagement Scale* (hierna: CES) methode gemeten. Deze schaal is ontwikkeld door Doolittle en Faul (2013) om op eenvoudige wijze de houdingen en gedragingen in een gemeenschap te kunnen onderzoeken. Deze worden namelijk beïnvloed door ervaringsgedrag. Maatschappelijke betrokkenheid wordt in de CES opgedeeld in maatschappelijke houding en maatschappelijk gedrag. Bij maatschappelijke houding gaat het om persoonlijke overtuigingen en gevoelens die individuen hebben over hun eigen betrokkenheid in de gemeenschap en het waargenomen vermogen om een verschil in de gemeenschap te maken (Doolittle & Faul, 2013, p.2). Bij maatschappelijk gedrag gaat het om de acties die mensen ondernemen om actief te proberen om betrokken te zijn en om een verschil te maken in de gemeenschap. Ondanks dat het onderzoek van Doolittle en Faul in een andere setting plaatsvond, namelijk op universitaire campussen, kunnen deze items prima getoetst worden om de maatschappelijke betrokkenheid in een dorpsgemeenschap te meten.

Operationalisering

Het aspect 'Maatschappelijke betrokkenheid' heeft in dit onderzoek twee dimensies, namelijk 'maatschappelijke houding' en 'maatschappelijk gedrag'. De eerste dimensie is 'maatschappelijke houding'. De indicatoren die worden gemeten zijn 'persoonlijke overtuigingen' en 'persoonlijke gevoelens', die allebei betrekking hebben op de eigen betrokkenheid in de gemeenschap. De derde indicator die wordt gemeten is 'waargenomen vermogen' om een verschil te maken binnen de gemeenschap. De indicatoren zijn conform de definitie die Doolittle en Faul hanteren.

De tweede dimensie is 'maatschappelijk gedrag'. Bij maatschappelijk gedrag wordt er gekeken naar de indicatoren 'acties die mensen ondernemen om op een actieve manier betrokken te zijn in de gemeenschap' en 'verschil maken in de gemeenschap' door betrokken te zijn in de gemeenschap. Ook bij maatschappelijk gedrag is gebruik gemaakt van de indicatoren die Doolittle en Faul hanteren.

Begrip	Dimensie	Indicator	Vragen/items	Bron	Opmerkingen
Maatschappelijke betrokkenheid	Maatschappelijke houding	Persoonlijke gevoelens	Ik voel me verantwoordelijk voor de dorpsgemeenschap	CES	Verandering gemeenschap in dorpsgemeenschap
		Persoonlijke overtuiging	Ik ben ervan overtuigd dat ik een verschil maak in de dorpsgemeenschap	CES	Verandering gemeenschap in dorpsgemeenschap
		Waargenomen vermogen	Ik ben toegewijd om met in te zetten in de dorpsgemeenschap	CES	Verandering gemeenschap in dorpsgemeenschap
		Persoonlijke overtuiging	Ik ben ervan overtuigd dat ik een verantwoordelijkheid voel om minder bedelden in de dorpsgemeenschap te helpen	CES	Verandering armen en mensen die honger hebben naar minder bedelden in de dorpsgemeenschap
		Persoonlijke overtuiging	Ik ben ervan overtuigd dat alle bewoners in de dorpsgemeenschap een verantwoordelijkheid hebben naar de gemeenschap	CES	Verandering gemeenschap in dorpsgemeenschap
		Persoonlijke overtuiging	Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om	CES	

			geïnformeerd te worden over lokale actualiteiten		
		Persoonlijke overtuiging	Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen	CES	
		Persoonlijke overtuiging	Ik ben ervan overtuigd om lokale goede doelen te steunen	CES	Goede doelen vertaald naar lokale goede doelen
	Maatschappelijk gedrag	Acties ondernemen	Ik ben betrokken bij vaste vormen van vrijwilligerswerk in de dorpsgemeenschap	CES	Verandering gemeenschap in dorpsgemeenschap
		Verschil maken	Als ik met andere mensen werk in de dorpsgemeenschap, zorg ik voor positieve veranderingen	CES	Verandering gemeenschap in dorpsgemeenschap
		Acties ondernemen	Ik help mensen die tot de dorpsgemeenschap behoren	CES	Verandering gemeenschap in dorpsgemeenschap
		Acties ondernemen	Ik blijf geïnformeerd over evenementen die in het dorp worden gehouden	CES	Verandering gemeenschap in dorp
		Verschil maken	Ik neem deel aan discussies die over maatschappelijke verantwoordelijkheid gaan	CES	
		Verschil maken	Ik draag bij aan lokale goede doelen (financieel of vrijwilligerswerk)	CES	Financieel of vrijwilligerswerk toegevoegd.

Fig.5: Operationalisering 'maatschappelijke betrokkenheid'

2.2.3 Steun sociaal netwerk

Het derde aspect gaat over steun aan een sociaal netwerk, of van een sociaal netwerk. Steun bestaat in verschillende vormen. Zo kan er op emotioneel, fysiek of financieel gebied steun worden verleend. Familie en vrienden worden in dit onderdeel als vitale bronnen gezien (Siegler, 2014). Er wordt

binnen dit aspect gekeken naar de reikwijdte van het sociale netwerk, waar individuen steun van kunnen krijgen, en naar de mate van wederkerigheid. Door naar de mate van wederkerigheid te kijken, kan worden bepaald wat de kwaliteit van een netwerk is. Als bewoners deze normen en doelen delen, is de kans groter dat er wordt samengewerkt. Het is echter geen garantie dat vertrouwen en gedeelde normen automatisch leiden tot gezamenlijke actie (Fey et al. 2006).

Volgens het OECD hebben mensen met een sterk sociaal netwerk over het algemeen een betere gezondheid en vinden over het algemeen sneller een baan. Eenzaamheid en een tekort aan sociale steun worden gezien als factoren voor een laag subjectief welzijn (OECD, 2005, p.82). In de meting van het OECD valt op dat de mate van sociale steun afneemt, naarmate een persoon ouder wordt. Vanaf 65 jaar neemt de mate van sociale steun weer toe. Het OECD noemt factoren als huishoudelijke hulp en de ondersteunende rol bij het opvoeden van kinderen als aanleiding voor deze stijging (OECD, 2013, p.56).

Operationalisering

Het aspect 'Steun sociaal netwerk' heeft in dit onderzoek drie dimensies, namelijk 'familie', 'vrienden' en 'buren/buurtgenoten'.

De eerste twee dimensies zijn 'familie' en 'vrienden'. Het zijn dus specifieke type mensen die als aparte dimensie worden benaders. Bij beide dimensies worden vragen gesteld over de hoeveelheid familieleden en vrienden die ze maandelijks spreken, bij hoeveel familieleden ze zich op hun gemak voelen als ze een privégesprek voeren en aan hoeveel familieleden ze hulp kunnen vragen. Deze items zijn volgens eerder onderzoek van Lubben geschikt om de steun van sociale netwerken te meten. De gehanteerde items komen voort uit de Lubben-scale (Lubben et al., 2006).

De derde dimensie is 'buurten/buurtgenoten'. Het Britse Bureau voor de Statistiek (hierna: ONS) stelt voor om te meten in hoeverre individuen steun kunnen krijgen in de buurt. Om dit te onderzoeken zal er daarom een aparte vraag worden gesteld die hier specifiek betrekking op heeft. Hierbij gaat het om wederkerigheid. De vraag komt uit het main survey van 'Understanding society', dat longitudinaal onderzoek doet naar huishoudens in het Verenigd Koninkrijk.

Begrip	Dimensie	Indicator	Vragen/items	Bron	Opmerkingen
Steun sociaal netwerk	Familie	Familie spreken	Hoeveel familieleden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	LSNS-6	Specifiek gericht op Kessel
		Familie privé	Bij hoeveel familieleden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?	LSNS-6	Specifiek gericht op Kessel
		Familie hulp	Met hoeveel familieleden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kan	LSNS-6	Specifiek gericht op Kessel

			vragen?		
	Vrienden	Vrienden spreken	Hoeveel vrienden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	LSNS-6	Specifiek gericht op Kessel
		Vrienden privé	Bij hoeveel vrienden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?	LSNS-6	Specifiek gericht op Kessel
		Vrienden hulp	Met hoeveel vrienden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kan vragen?	LSNS-6	Specifiek gericht op Kessel
	Buren/buurtgenoten	Wederkerigheid buurt	Ik leen spullen en ruil gunsten met buurtgenoten	Understanding society	

Fig.6: Operationalisering 'steun sociaal netwerk'

2.2.4 Persoonlijke relaties

Het vierde aspect gaat over persoonlijke relaties. Individuen vormen netwerken door onderlinge relaties en interacties. Netwerken worden ook wel 'patronen van relaties en patronen van bronnen die individuen met zich meebrengen' genoemd (Edwards, 2004). Bronnen hebben betrekking op onder andere kennis, geld en praktische vaardigheden. In de relaties tussen individuen bestaat dus sociaal kapitaal. De opsomming van relaties van individuen vormen een netwerk. Deze netwerken zijn vanzelfsprekend voor ieder individu anders. Door naar netwerkstructuren te kijken wordt onderzocht in hoeverre de reikwijdte van het netwerk gaat en in hoeverre de bronnen toegankelijk zijn voor individuen (Edwards, 2004). Flap omschrijft sociaal kapitaal als een combinatie van '*network size, the relationship strenght [en] the resources possessed by those in the network*' (Lin, 1999, p.35; Flap, 1995). Burt onderscheidt drie dimensies van een netwerk: omvang, dichtheid en hiërarchie (Burt, 2000).

Het ONS geeft aan dat het meten van persoonlijke relaties lastig is. Individuele netwerken zijn complex en veranderen in de loop der tijd (Siegler, 2014). Wel maakt het ONS onderscheid tussen sterke en zwakke netwerkverbindingen. Een sterke netwerkverbinding is onderdeel van een *bonding network* en heeft betrekking op netwerken binnen (homogene) groepen. Hierbij gaat het om relaties met familie en vrienden. Zwakke netwerkverbindingen, onderdeel van een *bridging network*, heeft betrekking op bindingen tussen groepen. Dit kunnen groepen zijn die verschillen op het gebied van leeftijd, sociaaleconomische status, etniciteit of onderwijs (Hawkins & Maurer, 2009, p.1779-1780; Szreter & Woolcock, 2004). Connecties met collega's en buren worden door het ONS gezien als zwakke netwerkverbindingen (Siegler, 2014).

Operationalisering

Het aspect 'Persoonlijke relaties' heeft in dit onderzoek drie dimensies, namelijk 'Omvang netwerk', 'Omvang sterke netwerkverbindingen lokaal' en 'Dichtheid netwerk'. Eerst zal er worden gekeken naar de omvang van persoonlijke netwerken. Hierbij zal, door middel van een aantal vragen, worden getoetst hoeveel connecties individuen in Kessel hebben. Dit onderdeel heeft betrekking op sterke en zwakke netwerkverbindingen. Het SCP heeft deze indicator, in de vorm van een aantal vragen gemonitord in het onderzoek 'Sociaal Vitaal Platteland 2011'. Vervolgens zal de nadruk komen te liggen op de omvang van sterke netwerkverbindingen, door specifiek naar de hoeveelheid kennissen en vrienden te vragen. Ook deze vragen zijn door het SCP gemeten in het bovengenoemde onderzoek. Het gaat er hierbij om in hoeverre sterke netwerkverbindingen in of bij hetzelfde dorp wonen. Ten slotte wordt er gekeken naar de dichtheid van individuen, waarbij wordt gekeken naar de gemiddelde sterkte van de verbinding tussen individuen (Burt, 2000, p.374). De dichtheid van een netwerk heeft invloed in situaties waar iemand bijvoorbeeld hulp nodig heeft. Bij het onderzoeken van de dichtheid is het onmogelijk om precies te achterhalen welke netwerken dicht of schaars zijn.

Het is echter interessanter om te kijken naar connecties van netwerken (Stone, 2001). Burt acht het aannemelijk dat meer contacten hebben voordelig is, zolang ze zichzelf niet afsluiten (Burt, 2000). Om de gemiddelde sterkte te meten, wordt er daarom gekeken naar het aantal ontmoetingen met burens, familieleden, vrienden en goede kennissen. Hierbij worden sterke en zwakke netwerkverbindingen gemeten. De vragen die hierbij horen zijn, net als de andere onderdelen binnen het aspect 'persoonlijke relaties', gemeten in het bovengenoemde onderzoek door het SCP.

Begrip	Dimensies	Indicatoren	Vragen/items	Bron	Opmerkingen
Persoonlijke relaties	Omvang netwerk	Kennen bij voornaam in dorp	Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp kent u bij voornaam?	Svp'11	Verandering van buurt naar dorp
		Over de vloer komen in dorp	Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp komen wel eens bij u over de vloer?	Svp'11	Verandering lokaal gebied naar Kessel
		Persoonlijke dingen bespreken in dorp	Met ongeveer hoeveel bewoners van het dorp bespreekt u wel eens iets persoonlijks?	Svp'11	
		Hulp vragen in dorp	Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp zou u om hulp kunnen vragen?	Svp'11	Verandering kleine dorpen naar Kessel
		Familieband in dorp	Met ongeveer hoeveel bewoners van het dorp heeft u een familieband?	Svp'11	
	Omvang sterke	Kennissen in of	Ongeveer hoeveel van uw	Svp'11	Veranderingen 'in of bij dorp'

	netwerkverbindingen lokaal	bij Kessel	kennissen wonen in of bij Kessel?		naar 'in of bij Kessel'
		Goeden vrienden in of nabij Kessel	Ongeveer hoeveel van uw goede vrienden wonen in of bij Kessel	Svp'11	Veranderingen 'in of bij dorp' naar 'in of bij Kessel'
	Dichtheid netwerk	Contact buren	Hoe vaak heeft u contact met uw buren?	Svp'11	Vraag gelokaliseerd naar Kessel
		Contact familieleden	Hoe vaak heeft u contact met uw familieleden?	Svp'11	Vraag gelokaliseerd naar Kessel
		Contact vrienden en goede kennissen	Hoe vaak heeft u contact met uw vrienden en goede kennissen?	Svp'11	Vraag gelokaliseerd naar Kessel

Fig.7: Operationalisering 'persoonlijke relaties'

2.3 CONCEPTUEEL MODEL

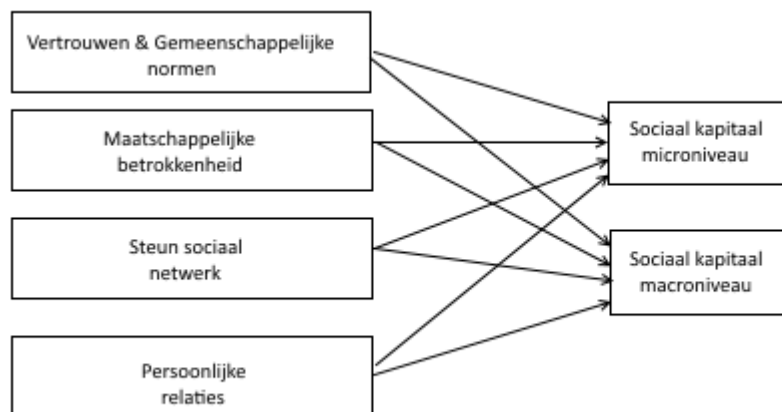

Fig. 8: Conceptueel model (eigen model).

3. Methoden

In dit hoofdstuk wordt er gekeken naar de strategie om antwoorden te kunnen geven op de vraag- en doelstelling en welke methode van onderzoeken wordt toegepast. Dit onderzoek kenmerkt zich als een breedteonderzoek, waarbij wordt gepoogd om algemene uitspraken over sociaal kapitaal in Kessel te doen. Aangezien de analyse van sociaal kapitaal zich vooral richt op data, kan dit onderzoek worden bestempeld als een kwantitatief onderzoek. In de eerste plaats wordt de aanpak van dit onderzoek beschreven. Vervolgens staat beschreven hoe de data is verzameld. Ten slotte komt de data-analyse aan bod.

3.1 ONDERZOEKSAANPAK

In dit onderzoek wordt het sociaal kapitaal binnen een dorp onderzocht. Het dorp dat is onderzocht, Kessel, bevindt zich in een gemeente waar tussen 2015 en 2040 een sterk bevolkingskrimp verwacht wordt plaats te vinden (10% of meer). Dit is het eerste criterium voor de casus in dit onderzoek. Uiteindelijk heeft een analyse naar krimp gemeenten 28 resultaten opgeleverd die geschikt zijn voor dit onderzoek. De gemeente Peel en Maas is één van deze gemeenten. Het tweede criterium is dat het dorp tussen de 2000 en 3000 inwoners heeft. Het meest actuele databestand, waarin alle bevolkingskernen met aantal inwoners zijn opgesteld, is het databestand 'Bevolkingskernen 2011' van het CBS. Uiteindelijk zijn er 11 dorpen uit deze analyse gekomen. De codes waar BK staat, zijn de codes voor de bevolkingskern in het CBS-bestand. De codes waar PV staat, geeft aan in welke provincie de bevolkingskern ligt. De getallen in de rechter kolom staan voor de inwoneraantallen die de kernen in 2011 hadden.

Bevolkingskernen 2011; steden en dorpen in Nederland

Aardenburg	BK01777	PV29	2055
Arkel	BK01206	PV28	2630
Berlikum (Berltsum)	BK00131	PV21	2235
Dronrijp (Dronryp)	BK00175	PV21	2980
Kessel (L.)	BK01771	PV31	2805
Menaldum (Menaar)	BK00158	PV21	2410
Nieuwe Pekela-Kern	BK00269	PV20	2590
Pannerden	BK01155	PV25	2045
Sleen	BK00479	PV22	2060
Tolkamer	BK01208	PV25	2730
Zwartemeer	BK00519	PV22	2180

Fig. 9: potentiële dorpen.

Om het sociaal kapitaal op individueel niveau te meten zal er empirisch veldwerk worden verricht. Theoretische uitspraken (hypothesen) worden in dit onderzoek omgezet in een plan voor empirische waarnemingen (Vennix, 2011, p.66). In dit onderzoek betreft het plan een survey, waarbij door middel van enquêtes het sociaal kapitaal op microniveau in een krimpdorp wordt achterhaald. Vervolgens worden, door middel van een latente klasse analyse, typologieën van sociaal kapitaal op macroniveau opgesteld.

Dit onderzoek kan worden beschouwd als een survey-onderzoek. Hierbij probeert de onderzoeker een breed beeld te krijgen van een tijd-ruimtelijk fenomeen. Een aantal kenmerken van het survey-onderzoek:

- “Een ruim domein, bestaande uit een groot aantal onderzoekseenheden;
- Een arbeidsextensieve datagenerering;
- Meer breedte dan diepte;
- Een aselechte steekproef;
- Een beweerde dat bestaat uit (scores op) variabelen en relaties daartussen;
- Een van tevoren vastgelegde procedure voor dataverzameling;
- Kwantitatieve gegevens en dito analyse” (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.166).

Het survey-onderzoek kent een aantal voor- en nadelen. Omdat het aantal onderzoekseenheden groot is en hierdoor tot een breed overzicht en algemeen geldende uitspraken gekomen kan komen, is het mogelijk om allerlei statistische samenhangen weer te geven. Bijkomend voordeel is dat er veel informatie beschikbaar is over het uitvoeren van de verschillende onderdelen van dit onderzoekstype (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.172). Het survey-onderzoek kent ook een aantal nadelen. Zo zijn de uitkomsten aspectmatig van karakter en daardoor generaliseerbaar, mede omdat er over een breed veld onderzoek wordt gedaan. Een ander nadeel is dat een survey-onderzoek lastig hanteerbaar is als situaties snel veranderen (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.172-173).

Er zijn verschillende varianten van het survey-onderzoek. De variant die wordt gekozen is afhankelijk van de vraag of het onderzoek op één of meerdere tijdstippen plaatsvindt en of de dataverzameling binnen één of meerdere groepen plaatsvindt (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.167). Dit is een cross sectioneel onderzoek. Een cross sectioneel bevat alle eerder genoemde kenmerken van het survey-onderzoek, waarbij op één tijdstip data wordt verzameld bij één groep (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.167).

3.2 METHODE DATAVERZAMELING

Bij de dataverzameling is het belangrijk om na te gaan welk onderzoeksmateriaal nodig is voor het onderzoek. Om hier een antwoord op te formuleren is het van belang om de volgende vragen te beantwoorden:

- “Welke hoofdcategorieën van onderzoeksobjecten kunnen worden onderscheiden?;
- Welke soorten informatie over deze objecten zijn voor een onderzoek van belang en waaraan herken ik die soorten?;
- Waar haal ik die informatie vandaan?” (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.214).

De eerste vraag heeft betrekking op de objecten van het onderzoek. In dit onderzoek worden dorpsbewoners die in een gemeente waar tussen 2015 en 2040 een sterke bevolkingskrimp plaats zal vinden als onderzoeksobjecten beschouwd. In de sociale wetenschap zijn personen vaak de belangrijkste bron van data en informatie. Personen zijn in de eerste plaats interessante onderzoeksobjecten omdat ze, individueel of in groepsverband, een enorme diversiteit vertonen en hierdoor een verscheidenheid aan informatie kunnen verschaffen. In de tweede plaats zijn personen interessant onderzoeksobjecten omdat deze informatie vergeleken kan worden met andere bronnen en daardoor op relatief snelle wijze tot stand kan komen (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.217). In dit onderzoek fungeren de personen als respondent, aangezien de inwoners van Kessel informatie over zichzelf verschaffen.

De tweede vraag heeft betrekking op de relevantie van de bronnen. Wat moeten ze precies

opleveren? Er zijn twee soorten informatiebronnen aan te duiden, namelijk data en kennis (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.215). In dit onderzoek zijn personen de onderzoeksobjecten, waarbij de databronnen over de dimensies van sociaal kapitaal gaan. Tevens bevat dit onderzoek ook kennisbronnen. Hierbij gaat het vooral om de theoretische inzichten die in het vooronderzoek zijn gedaan.

De derde vraag heeft betrekking op de manier waarop de data wordt verzameld. Er zijn vijf soorten bronnen waar informatie uit gehaald kan worden. Dit zijn 'personen', 'documenten', 'literatuur', 'media' en 'werkelijkheid' (Verschuren & Doorewaard, 2007, p.215). Binnen dit onderzoek zijn voor de theoretische vergaring vooral documenten (bijvoorbeeld van het SCP en het CBS) en literatuur (wetenschappelijke kennis over sociaal kapitaal) aangewend. Tijdens het uitvoeren van het onderzoek staan 'personen' centraal. De respondenten zullen middels een enquête worden ondervraagd.

De typische methode van gegevensverzameling die wordt gebruikt in een survey is de enquête (Vennix, 2011, p.81). Een enquête kent een tweetal belangrijke punten, namelijk de populatie en de steekproef. Bij het survey-onderzoek is het van belang om na te gaan of de gehele populatie in het onderzoek wordt betrokken of dat er een steekproef wordt getrokken uit de totale populatie (Vennix, 2011, p.81). Er zijn twee methoden om enquêtes te verspreiden. De eerste methode is uitdelen, en de tweede methode is toesturen (Bartelds et al., 1989). In dit onderzoek is ervoor gekozen om de enquêtes uit te delen (zie bijlage 1 voor de enquête). Ook is er gekeken binnen welke populatie de enquêtes worden verspreid. Aangezien in dit onderzoek het sociaal kapitaal in Kessel wordt gemeten, vallen alle inwoners van Kessel binnen de onderzoekspopulatie. De leeftijd van de respondenten in dit onderzoek is 15 jaar en ouder, conform het onderzoek *Sociaal Vitaal Platteland 2011* van het CBS en het PBL.

De selectie van respondenten zal gebeuren in de vorm van een aselechte steekproef. Hierbij heeft ieder element uit de populatie een berekenbare kans om in de steekproef te worden opgenomen (Vennix, 2011, p.82). Specifieker is het een enkelvoudige aselechte steekproef. Er is voor elk element een bekende trekkans bekend, en er is een gelijke kans dat iemand binnen de populatie wordt opgenomen in de steekproef (Bartelds et al., 1989). Vervolgens is geanalyseerd hoe groot de steekproef moet zijn. De gewenste steekproefgrootte hangt af van de volgende zaken (Bartelds et al., 1989, p. 91; Swanborn, 1972; Van de Ende & Verhoef, 1973):

- De mate van onnauwkeurigheid waarmee we genoeg willen nemen;
- Het aantal variabelen en het aantal antwoordcategorieën per variabele;
- De heterogeniteit van de populatie.

Op basis van een steekproefcalculator is besloten om 66 enquêtes te verspreiden. Hierbij is rekening gehouden met de foutmarge, betrouwbaarheidsinterval, de onderzoekspopulatie en de spreiding in de data. Door de beperkte tijd voor het uitvoeren van de dataverzameling is er gekozen voor een foutmarge van 10%. Deze marge is vrij hoog en hierdoor is de kans groter dat de ondervraagde respondenten meer afwijken van de totale populatie dan bij een lagere foutmarge. Bij een foutmarge van 5% zouden er 247 enquêtes verspreid moeten worden. De hoeveelheid enquêtes die worden aangegeven hebben betrekking op een populatie van 2805 inwoners en een betrouwbaarheidsinterval van 90%. Er wordt gebruik gemaakt van een normale verdeling van 50%. Op basis van een online steekproefcalculator blijkt dat er, op basis van bovenstaande criteria, 66 enquêtes verspreid moeten worden (Surveymonkey).

3.3 ONDERZOEKSMETHODE

De analyse van de data zal op twee manieren plaatsvinden. In de eerste plaats worden enkele items uit de enquête behandeld die niet in de latente klasse analyse zijn gehanteerd. Aangezien deze items wel van belang zijn om een beeld te krijgen van het sociaal kapitaal in Kessel, zal een descriptieve analyse plaatsvinden. Op basis van deze analyse wordt gepoogd om sociaal kapitaal op microniveau in beeld te krijgen. In de tweede plaats zal er een latente klasse analyse plaatsvinden om sociaal kapitaal op macroniveau te onderzoeken. In dit deel van de analyse worden er typologieën ontwikkeld en worden deze gekarakteriseerd.

3.3.1 Analyse sociaal kapitaal op microniveau

Dit is het eerste gedeelte van de analyse. Het betreft hier vooral een descriptieve analyse. Hiervoor wordt het statistische softwareprogramma SPSS gebruikt. Items die niet worden gehanteerd in de latente klasse analyse, worden in deze analyse behandeld. Hierdoor ontstaat een beeld van de vier aspecten van sociaal kapitaal. Hierdoor kunnen de eerste vier deelvragen worden beantwoord. Dit zal gebeuren aan de hand van frequentietabellen, gemiddelde, minimum, maximum en standaarddeviaties.

Het aspect 'vertrouwen en gedeelde normen' kent indicatoren die zijn gehanteerd door het ONS. De eerste twee vragen die over sociaal vertrouwen gaan, komen uit het 'citizenship survey 2010/11', uitgevoerd door het Department for Communities and Local Government. Bij politiek vertrouwen wordt er gekeken naar 'vertrouwen lokale politiek', 'inzet gemeente' en 'vertrouwen nationale politiek'. Het SCP heeft deze indicatoren in een landelijk onderzoek gemonitord in kleine dorpen, en uit dit resultaten van dit onderzoek blijkt dat deze indicatoren gezamenlijk één schaal mogen vormen (Cronbach's Alpha > 0,7) (SCP, 2011). Dit wil niet zeggen dat de metingen in dit onderzoek automatisch leiden tot een hoge betrouwbaarheid, maar die kans is wel aannemelijk. In eerste instantie is onderzocht of 'vertrouwen nationale politiek' buiten beschouwing kan worden gelaten. Dit maakt echter de betrouwbaarheid een stuk lager, aangezien de Cronbach's Alpha onder de 0,7 ligt. De interne betrouwbaarheid is geanalyseerd aan de hand van het databestand 'Sociaal Vitaal Platteland 2011', dat is opgevraagd bij DANS, het Nederlands Instituut voor permanente toegang tot digitale onderzoeksgegevens.

Bij 'gemeenschappelijke normen' stelt het ONS voor om te kijken in hoeverre mensen bepaalde gewoontes doen voor burens en/of buurtgenoten. Het SCP heeft deze indicator gemonitord in het bovengenoemde onderzoek. Uit het databestand kan worden herleid dat de indicatoren gezamenlijk één schaal mogen vormen (Cronbach's Alpha > 0,7).

Bij het tweede aspect, 'maatschappelijke betrokkenheid', is er onderscheid gemaakt tussen de dimensies 'maatschappelijke houding' en 'maatschappelijk gedrag'. In dit onderzoek worden dezelfde items getoetst die Doolittle en Faul hanteren. Ze hebben een uitgebreid onderzoek gedaan naar maatschappelijke houding, en zijn uiteindelijk tot acht items gekomen die een Cronbach's Alpha hebben van 0,91 (Doolittle & Faul, 2013). Dit wil niet zeggen dat de metingen in dit onderzoek automatisch leiden tot een hoge betrouwbaarheid, maar die kans is wel aannemelijk. Bij maatschappelijk gedrag wordt er gekeken naar de indicatoren 'acties die mensen ondernemen om op een actieve manier betrokken te zijn in de gemeenschap' en 'verschil maken in de gemeenschap' door betrokken te zijn in de gemeenschap. Ook bij maatschappelijk gedrag is gebruik gemaakt van de indicatoren die Doolittle en Faul hanteren. Zij hebben zes items gehanteerd die gezamenlijk een Cronbach's Alpha hebben van 0,85 (Doolittle & Faul, 2013, p.1). Volgens dit onderzoek zouden de

items dus gezamenlijk tot één schaal, maatschappelijk gedrag, mogen worden gevormd.

Het derde aspect gaat over 'steun sociaal netwerk'. Om na te gaan in hoeverre individuen steun krijgen binnen hun sociale netwerk, wordt er gekeken naar de reikwijdte van familieleden en vrienden die steun verlenen. Hiervoor zal de *Lubben Social Network Scale-6* worden gehanteerd. Door middel van zes verschillende items kan worden onderzocht in hoeverre er sociale betrokkenheid met familie en vrienden plaatsvindt (Lubben et al., 2006). Lubben heeft twee versies ontwikkeld om bovenstaande te onderzoeken. De eerste versie heeft twaalf items, de tweede versie zes. Er is gekozen voor de tweede versie, aangezien de interne betrouwbaarheid van deze schaal hoger ligt dan bij de schaal met twaalf items. De eerste versie heeft een interne betrouwbaarheid van 0,70 en de tweede versie heeft een interne betrouwbaarheid van 0,83.

Het vierde aspect gaat over 'persoonlijke relaties'. Om de persoonlijke relaties van individuen in kaart te brengen, worden er vragen gesteld over de omvang en dichtheid van de netwerken. Zoals eerder is aangegeven, is het meten van persoonlijke netwerken lastig, vanwege de complexiteit en de hoge mate van veranderingen. Op basis van het onderzoek van het SCP kan worden gesuggereerd dat de vragen binnen dit aspect gezamenlijk tot één schaal mogen worden gerekend. De betrouwbaarheidsanalyse geeft namelijk aan dat de tien items gezamenlijk een Cronbach's Alpha kent van 0,780 (SCP, 2011). Dit wil niet zeggen dat de metingen in dit onderzoek automatisch leiden tot een hoge betrouwbaarheid, maar die kans is wel aannemelijk.

3.3.2 Analyse sociaal kapitaal op macroniveau

Om vervolgens typologieën van sociaal kapitaal ontwikkelen op macroniveau, zal er een latente klasse analyse plaatsvinden. Deze analysemethode onderscheidt clusters van respondenten, gebaseerd op de overeenkomsten en verschillen in hun scores op een aantal geselecteerde variabelen (Vermeij & Gieling, 2016, p.14; Vermunt & Magidson, 2002). De respondenten worden in dit onderzoek als het ware op systematische wijze in hokjes geplaatst. Door clusters te ontwikkelen kunnen er uitspraken worden gedaan over de verschillende typologieën van sociaal kapitaal op dorpsniveau. Voor deze analyse wordt het statistische programma LEM gebruikt. Het wordt gezien als een algemeen programma om op nominaal, ordinaal en interval niveau op categorische wijze data te analyseren (Vermunt, 1997, p.4).

De vragen in de enquête hebben allemaal betrekking op de indicatoren die in het kader staan die het ONS hanteert. Verschillende indicatoren worden samengevoegd, om vervolgens de dimensies van sociaal kapitaal met een latente klasse analyse te toetsen.

De schaalscores die worden gehanteerd in dit onderzoek zijn gemiddelden. Het voordeel hiervan is dat ze gemakkelijk te interpreteren zijn. Het nadeel van deze schaalscore is dat er geen ladingen aan de afzonderlijke items gegeven kan worden. Bij gemiddelden heeft elk item dezelfde lading. Een schaalscore waarbij dit wel mogelijk is, is de factorscore. Vanwege de beperkte tijd en de complexiteit van de factorscore, is gekozen voor gemiddelden als schaalscore.

De indicatoren die worden getoetst behoren allen tot bovenstaande dimensies. Deze dimensies worden dichotoom ingeschaald (wel/niet). Bij de tweede dimensie, 'maatschappelijke betrokkenheid' krijg je dus een groep die wel maatschappelijk betrokken is en een groep die niet maatschappelijk betrokken is. Hierna kan de latente klasse analyse plaatsvinden. Er wordt begonnen met het toetsen van één latente klasse. Om een significant model te hebben moet de L-squared (p) groter dan 0,05 zijn. Als dit niet het geval is, moet er een klasse worden toegevoegd. Dit proces herhaalt zich, totdat het model significant is. Door deze toets uit te voeren, kan worden bepaald in hoeveel verschillende klassen sociaal kapitaal op dorpsniveau kan worden ingedeeld.

Vervolgens geeft de Latent Class Output in LEM aan hoeveel procent van de waarnemingen zich in een klasse bevindt. Een kans van 0,8 of hoger is nodig om in een klasse te vallen. Met deze methode krijg je bijvoorbeeld een groep waarbij het vertrouwen (*norms*) hoog is, die een groot lokaal netwerk heeft (*size*), met een hoge dichtheid (*openess density*). Bij een andere groep zou dit precies andersom kunnen zijn. Een andere groep kan mogelijk een klein lokaal netwerk hebben, maar wel een hoge dichtheid. De toets moet dus uitwijzen in hoeveel verschillende groepen de respondenten te verdelen zijn. Vervolgens krijgen deze groepen namen. Dit kan pas worden gedaan als de groepen, met de bijbehorende waarnemingen van 0,8 of hoger, bekend zijn.

De latente klasse analyse wordt regelmatig gebruikt als een onderzoeker een set van gecategoriseerde data heeft die een hoge mate van interactie vertonen (McCutcheon, 2002, p.56). Op deze manier wordt gepoogd om homogene groepen te ontwikkelen. Tevens is de meest waarschijnlijke analyse om te hanteren als de geobserveerde (manifeste) variabelen met elkaar in verband staan, vanwege een onderliggende niet-waarneembare (latente) variabele (McCutcheon, 2002, p.56).

Er wordt bij deze analysevariant dus een steekproef gedaan, waarbij de respondenten nog niet zijn ingedeeld in groepen. Zowel de latente variabele en de manifeste variabelen zijn bij de latente klasse analyse van nominaal niveau. Het gaat vaak om ja/nee of wel/niet. Er is dus sprake van dichotomie. Doordat de vragen in de enquête allemaal categoriaal van aard zijn, is het mogelijk om de latente klasse methode te kunnen hanteren. Op basis van de scores worden de variabelen naar een dichotome schaal getransformeerd.

4. Data

4.1 CASUS KESSEL

Dit onderzoek vindt plaats in het Limburgse dorp Kessel, gelegen in de gemeente Peel en Maas. Tot 1 januari 2010 was Kessel een eigen gemeente. In het meest actuele bestand met aantal inwoners in bevolkingskernen uit 2011, heeft Kessel 2805 inwoners (CBS Statline, 2011). Volgens het CBS en het PBL vindt er tussen 2015 en 2040 een bevolkingskrimp van meer dan 10% plaats in de gemeente Peel en Maas. In 2017 kent de gemeente een populatie van ongeveer 43.100 inwoners. Dit aantal loopt volgens de prognoses terug tot 38.200 inwoners in 2040 (CBS Statline, 2017). Volgens de prognose zal de bevolking met ongeveer 11,4% krimpen. Naast de bevolkingskrimp, zal de vergrijzing ook toenemen in Peel en Maas. Het bevolkingsaandeel dat tussen de 0 en 20 jaar is, zal volgens de prognose met 1,7% afnemen. In 2040 zal 7,3 van de populatie een leeftijd tussen 0 en 20 jaar hebben. Het percentage 65+'ers neemt met 3,8% toe tot 12,8% van de populatie in 2040 (CBS Statline, 2017).

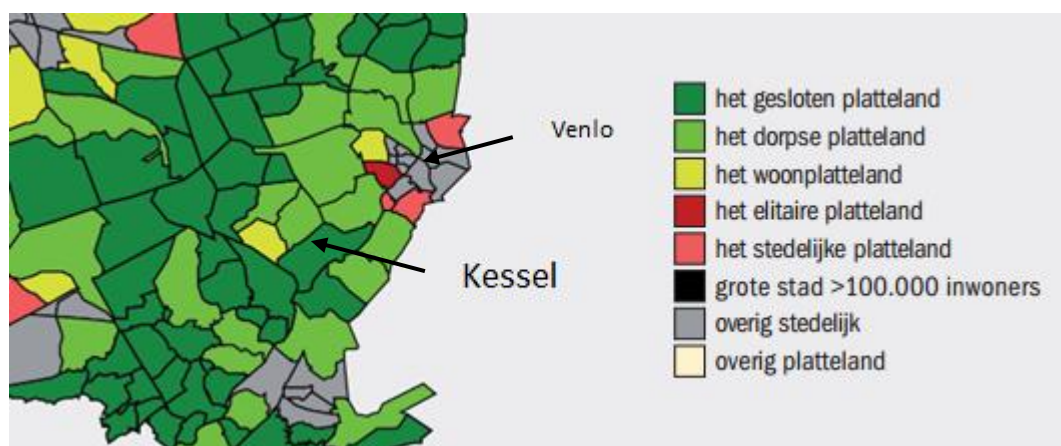

Fig. 10: ruimtelijke spreiding van zes typen platteland (Vermeij & Mollenhorst, 2008, p.36).

Het dorp Kessel wordt in verschillende beleidsrapporten op twee manieren getypeerd. De eerste is van het SCP. Volgens het SCP behoort Kessel tot 'het gesloten platteland'. Het gaat hierbij om kleine, afgelegen dorpen waar het voorzieningenaanbod beperkt is. Het opleidingsniveau is relatief laag en de bewoners hebben een relatief laag inkomen (Vermeij & Mollenhorst, 2008, p.11). Er wordt gesproken van het 'gesloten' platteland, omdat de uitwisselingen met andere gebieden relatief laag zijn. Bewoners van het gesloten platteland komen weinig in de stad en mensen van buitenaf bezoeken het gebied nauwelijks (Vermeij & Mollenhorst, 2008). In vergelijking met stedelingen kennen plattelandbewoners de mensen in hun directe omgeving beter en groeten ze elkaar eerder. Ook is de bereidheid van burens in situaties waarin dit nodig is groter en zullen ze eerder collectief optreden tegen bijvoorbeeld overlast (Vermeij & Mollenhorst, 2008, p.12).

De tweede typering staat in de 'Woonvisie Peel en Maas 2011-2015'. Waar de definitie van het SCP vooral kijkt naar stedelijkheid en landelijkheid, zo kijkt de woonvisie specifiek naar het type dorp. In de woonvisie, opgesteld door Companen, wordt er onderscheid gemaakt tussen drie typen woonmilieus in de gemeente. Het gaat hierbij om 'centrumdorp', 'leefdorp' en 'woondorp'. In de woonvisie wordt Kessel getypeerd als 'leefdorp' (Companen, 2010). Leefdorpen hebben van oudsher een oude kern of lintbebouwing. Hieromheen zijn buurten gebouwd en zijn er relatief veel

vrijstaande woningen. Leefdorpen hebben een klein winkelaanbod dat door het aantal inwoners kan overleven. Door het inwoneraantal zijn een goed verenigingsleven en maatschappelijke voorzieningen mogelijk (Companen, 2010, p.19).

Kessel heeft een divers aanbod aan verenigingen. Het gaat hierbij onder andere om verschillende sportverenigingen (voetbal, tennis, volleybal en beugelen), muziekvereniging (fluit en tamboerkorps), een carnavalsvereniging, een schutterij, buurtverenigingen en een seniorenvereniging. Daarnaast heeft Kessel verschillende maatschappelijke voorzieningen, zoals een basisschool en gemeenschapshuis. Ook is er een verscheidenheid aan aanbod in horecagelegenheden.

In 2015 is er een kwantitatief onderzoek gedaan in Kessel naar leefbaarheid en burgerschap. Dit onderzoek is geïnitieerd door het Dorps Overleg Kessel. In totaal hebben 551 respondenten een volledige vragenlijst ingevuld. Volgens dit onderzoek zijn Kesselnaren tevreden over de directe woon- en leefomgeving en voelen ze zich veilig (60%). Op sociaal vlak wordt er onderling makkelijk contact gelegd (70%) en ze voelen zich thuis in het dorp (72%). In geval van nood kan 81% beroep doen op familie, 69% op de buurt en 77% op vrienden (Bongartz, 2015). Op het gebied van burgerschap is geconcludeerd dat de bevolking minder in lokale politiek is geïnteresseerd. Meer dan de helft van de ondervraagde is vrijwilliger en zegt in actie te komen als voorzieningen dreigen te verdwijnen. De sociale contacten zijn vooral tussen Kesselnaren (70%) en is beperkt met nieuwkomers (0,5%) (Bongartz, 2015).

4.2 DATAVERZAMELING

In het methodologisch kader is aangegeven dat, op basis van een steekproefcalculator, minimaal 66 enquêtes verzameld moeten worden. Op zondag 28 mei is de vragenlijst bij twee Kesselnaren getest. Het gaat hierbij om twee personen van middelbare leeftijd. Het betreft een man die minder dan één jaar in Kessel woont en een vrouw die bijna haar hele leven in Kessel woont. Uit de pilotstudie is geconcludeerd dat de vragenlijst prima is, maar dat de bewoording een stuk eenvoudiger gemaakt moet worden. De respondenten tijdens deze pilotstudie snapte de vragen en bijbehorende introducties wel, maar merkte op dat lang niet iedereen in Kessel deze bewoording begrijpt. Op basis van dit advies is besloten om de bewoording een stuk eenvoudiger te maken.

Op woensdag 31 mei, zaterdag 3 juni en dinsdag 6 juni vond de dataverzameling plaats. Om de vragenlijsten zoveel mogelijk verspreid over het dorp te verzamelen, is besloten om Kessel in drie zones in te delen, waarbij elke dag in één zone vragenlijsten zijn verspreid. Daarnaast zijn er ook enkele vragenlijsten buiten de drie zones verspreid. Hierbij horen onder andere de vragenlijsten die buiten de bebouwde kom zijn verspreid. De kaart op de volgende pagina geeft een indicatie van de zones.

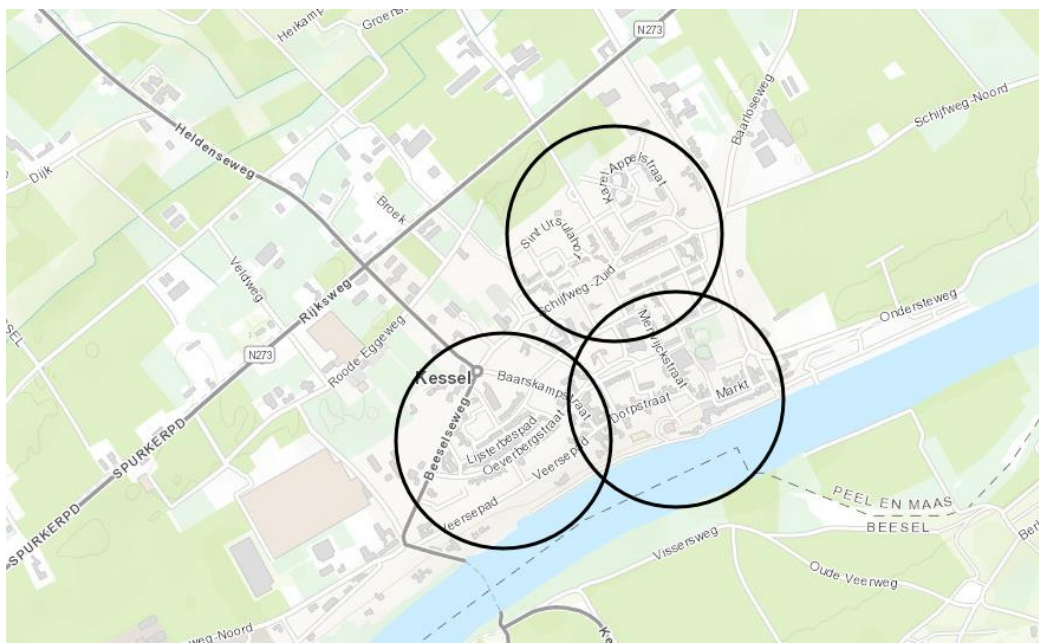

Fig. 11: kaart van Kessel met zones dataverzameling

Tijdens de dataverzameling bleek dat veel respondenten niet thuis zijn. Van de respondenten die wel thuis waren, heeft ongeveer 30% de vragenlijst ingevuld. De respondenten is telkens de volgende vraag gesteld: *"Voor mijn opleiding ben ik momenteel bezig met mijn scriptie, waarbij ik onderzoek doe naar sociale netwerken in Kessel. Om dit in kaart te brengen, heb ik een aantal ingevulde vragenlijsten nodig. Zou u mee willen werken aan het onderzoek door een vragenlijst in te vullen?"*. Nadat de respondenten hebben toegezegd om de vragenlijst in te vullen, is een afspraak gemaakt om op een later moment de vragenlijst op te halen. Opvallend is dat de bereidheid om mee te werken aan het onderzoek hoger werd toen de respondenten in het lokale dialect werd gevraagd om de vragenlijst in te vullen, in plaats van het Nederlands. Per uur zijn er telkens tussen de 10 en 20 vragenlijsten verspreid. Vooral op doordeweekse dagen waren respondenten eerder bereid om mee te werken aan het onderzoek. Op de zaterdag was deze bereidheid een stuk minder.

4.3 PERSOONSKENMERKEN RESPONDENTEN

Om een indruk te krijgen van de Kesselnaren die hebben deelgenomen aan dit onderzoek, zijn er een zestal vragen opgesteld die over persoonskenmerken gaan. Deze vragen hebben betrekking op geslacht, leeftijd, aantal jaren woonachtig in dorp, hoogst genoten opleiding, woonsituatie en gezinssituatie. In totaal zijn er 73 ingevulde enquêtes verzameld. In bijlage 2 zijn de frequentietabellen weergegeven. Daarnaast is gekeken in hoeverre de steekproef representatief is. Dit zal gebeuren aan de hand van de kenmerken 'geslacht', 'leeftijd' en 'hoogst genoten opleiding'.

Geslacht en leeftijd

Van de 73 ingevulde vragenlijsten zijn 47 respondenten (64,4%) vrouw en 25 respondenten (34,2%) man (Één respondent heeft beide vakjes aangekruist). Bij de variabele 'leeftijd' konden de respondenten kiezen uit 6 antwoordcategorieën, namelijk 'jonger dan 25 jaar', '26-35 jaar', '36-45 jaar', '46-55 jaar', '56-65 jaar' en '66 jaar of ouder'. De meeste respondenten zijn tussen de 36 en 65 jaar. Opvallend is het grote aantal jongeren, dat in deze categorieverdeling de grootste groep is (23,3%). Het gemiddelde is 3,36. Dat wil zeggen dat de gemiddelde leeftijd van de respondenten

ongeveer tussen de 36 en 45 jaar ligt. In totaal bevinden 17 respondenten zich in deze categorie. Vervolgens zijn er drie categorieën, 36-45 jaar, 46-55 jaar en 56-65 jaar, waarbij de frequenties dicht bij elkaar liggen. Achtereenvolgens zijn dit 13 (17,8%), 14 (19,2%) en 13 (17,8%). Deze vraag bevat geen *missings*. In onderstaande grafiek is de verdeling tussen geslacht en de verschillende leeftijdscategorieën zichtbaar.

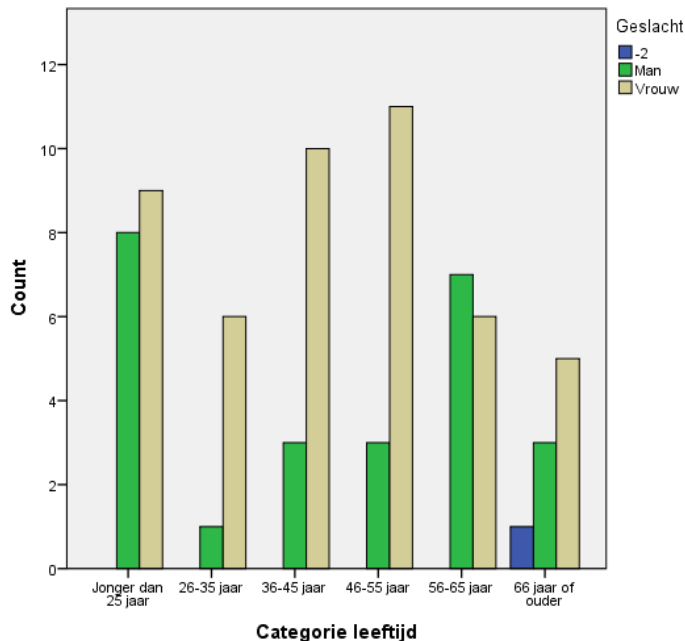

Fig 12: frequentiegrafiek geslacht en leeftijd

Aantal jaren woonachtig in dorp

De derde variabele heeft betrekking op 'aantal jaren woonachtig in dorp'. De meeste respondenten wonen al hun hele leven of langer dan 15 jaar in het dorp. 42,5% van de respondenten woont zijn/haar hele leven in Kessel. 38,4% al langer dan 15 jaar. Er zijn relatief weinig respondenten die niet lang in Kessel wonen. Slechts 4 respondenten (5,5%) wonen minder dan 6 jaar in Kessel. Het gemiddelde ligt in de antwoordcategorie 'langer dan 15 jaar'. De vraag heeft geen *missings*.

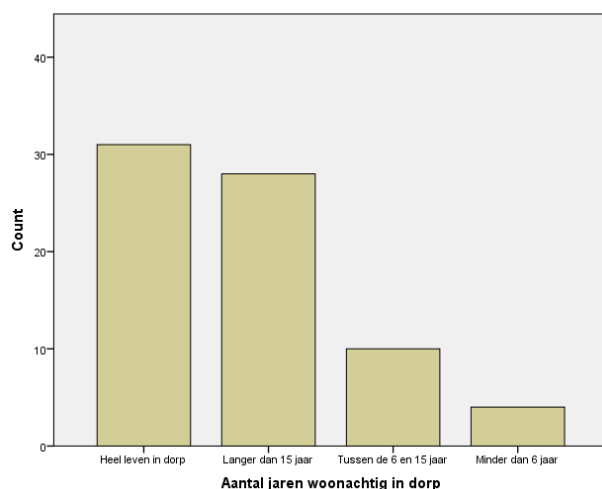

Fig. 13: frequentiegrafiek 'aantal jaren woonachtig in dorp'

Hoogst genoten opleiding

De vierde variabele heeft betrekking op de hoogst genoten opleiding van de respondenten. Hierbij zijn drie antwoordcategorieën opgesteld. De eerste categorie, 'lager onderwijs', heeft betrekking op de respondenten die lo, lbo, of vmbo als hoogst genoten opleiding hebben gevolgd. De tweede categorie, 'middelbaar onderwijs', gaat over de respondenten die mbo, havo of vwo als hoogst genoten opleiding hebben gevolgd. De derde categorie, 'hoger onderwijs', heeft betrekking op de respondenten die het hbo of wo als hoogst genoten opleiding hebben gevolgd. De meeste respondenten hebben een opleiding die tot het middelbaar onderwijs hoort als hoogst genoten opleiding gevolgd (42,5%). Ongeveer een derde heeft een opleiding aan het hoger onderwijs gevolgd (32,9%). Er zijn 16 respondenten die het lager onderwijs als hoogst genoten opleiding hebben gedaan (21,9%). Er zijn twee *missings* op dit onderdeel (2,7%).

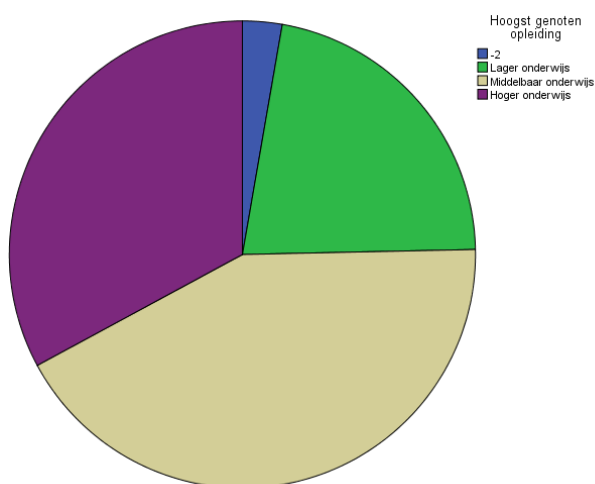

Fig. 14: cirkeldiagram hoogst genoten opleiding

Woonsituatie

De vijfde variabele gaat over de woonsituatie van de respondenten, waarbij ze konden kiezen tussen 'binnen de bebouwde kom' en 'buiten de bebouwde kom'. Veruit de meeste respondenten wonen binnen de bebouwde kom. Slechts 5 van de 73 respondenten woont buiten de bebouwde kom (6,8%). Alle respondenten hebben deze vraag ingevuld.

Gezinssituatie

De laatste variabele die betrekking heeft op de persoonskenmerken van respondenten, behandelt de gezinssituatie. Respondenten hadden de keuze tussen 'Alleenstaande volwassene zonder inwonende kinderen', 'Alleenstaande volwassene met inwonende kinderen', 'Gehuwd paar zonder inwonende kinderen', 'Gehuwd paar met inwonende kinderen', 'Samenwonend paar zonder inwonende kinderen', 'Samenwonend paar met inwonende kinderen' en 'Overig'. De meest voorkomende gezinssituatie was 'gehuwd paar met inwonende kinderen' (38,4%), gevolgd door 'gehuwd paar zonder inwonende kinderen' (19,2%). Er zijn 9 respondenten die een andere gezinssituatie hebben dan de zes beschreven items (12,3%). Vervolgens hebben de keuzemogelijkheden 'Alleenstaande volwassene zonder inwonende kinderen' en 'Samenwonend paar met inwonende kinderen' allebei 7 respondenten (9,6%). Er zijn 5 respondenten die 'samenwonend paar zonder inwonende kinderen' hebben ingevuld (6,8%). De minst voorkomende gezinssituatie is 'Alleenstaande volwassene zonder inwonende kinderen' met 3 respondenten (4,1%). Bij deze vraag zijn geen *missings* geconstateerd.

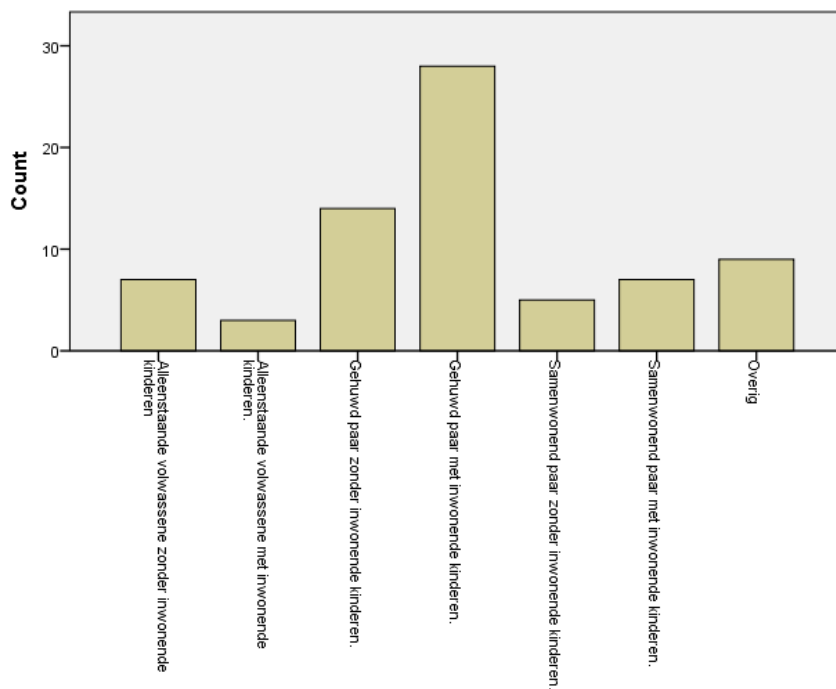

Fig. 15: frequentiegrafiek gezinssituatie

4.4 REPRESENTATIVITEIT RESPONDENTEN

In 2011 had Kessel volgens het CBS 2805 inwoners. Het CBS-bestand 'bevolkingskernen 2011' is het meest recente bestand met informatie over inwoneraantallen en kenmerken van inwoners dat bekend is. Deze meting is dus al 6 jaar oud. Er is gekozen om dit bestand toch te gebruiken om te kijken in hoeverre de respondenten representatief zijn op basis van persoonskenmerken. De representativiteit wordt bekeken aan de hand van de kenmerken 'geslacht', 'leeftijd' en 'hoogst genoten opleiding'. Bij deze kenmerken zijn relevante data te vinden in het CBS-bestand 'Bevolkingskernen 2011'.

Het eerste item gaat over het geslacht. In 2011 had Kessel 1405 mannen en 1400 vrouwen (CBS, 2011). In het onderzoek ligt het percentage vrouwen echter een stuk hoger (64,4%) dan het percentage mannen (34,2%). Een mogelijke oorzaak hiervoor kan zijn dat de dataverzameling deels in de middag heeft plaatsgevonden, waardoor meer mannen aan het werk zijn. Tijdens de dataverzameling bleek dat 's middags veel meer vrouwen werden benaderd dan mannen.

Het tweede item gaat over de leeftijd. In 2011 bevond 10,87% zich in de leeftijdscategorie 15-25 jaar, 23,35% in de categorie 25-45, 30,48% in de categorie 45-65 en 16,76% in de categorie 65+. Aangezien in dit onderzoek de categorieën iets anders zijn, moeten de representativiteit van dit item met een lichte korrel zout worden genomen. In dit onderzoek beginnen de categorieën met 26, 36, 46, 56 en 66. Bij de statistische gegevens van het CBS vindt er overlap plaats tussen twee categorieën. Om de representativiteit te analyseren, is ervoor gekozen om de categorieën uit dit onderzoek te hanteren. Tevens is bij de 2805 inwoners ook het aantal inwoners dat jonger is dan 15 meegerekend. Dit aantal bedraagt 490. Er is gekozen om bij de percentages van het CBS van 2805-490=2315 inwoners in beschouwing te nemen. Wat opvalt is dat het percentage respondenten onder de 25 hoger ligt dan het percentage van het CBS. Het is onduidelijk om vast te stellen waarom dit percentage hoger ligt. Daarnaast valt op dat het percentage respondenten boven de 66 lager ligt dan het percentage van het CBS. Een mogelijke oorzaak hiervoor zou de hogere non-respons kunnen zijn.

Tijdens de dataverzameling waren oudere inwoners van Kessel over het algemeen minder bereid om mee te werken aan het onderzoek.

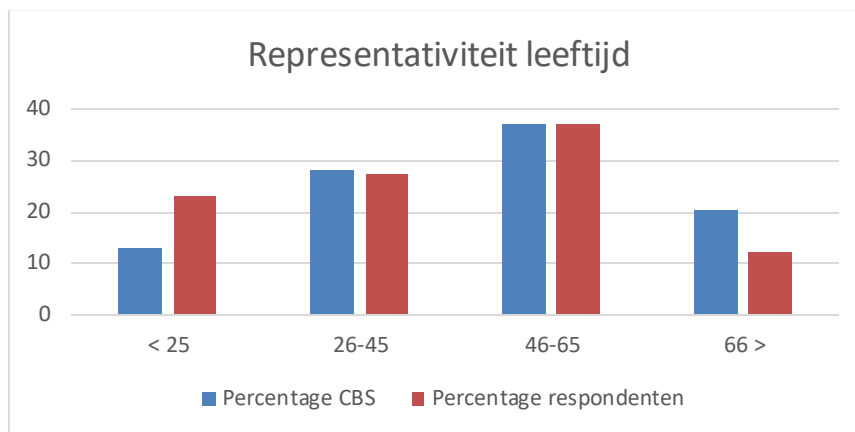

Fig. 16: staafdiagram representativiteit leeftijd

Het derde item dat is benaderd om de representativiteit te analyseren is 'hoogst genoten opleiding'. Hieruit blijkt dat het percentage respondenten dat 'lager onderwijs' als hoogste opleiding heeft genoten een stuk lager is dan het percentage inwoners 6 jaar geleden. Het percentage respondenten dat 'hoger onderwijs' als hoogste opleiding heeft genoten, is dan weer een stuk hoger dan het percentage inwoners in 2011. Een mogelijke oorzaak hiervoor zou kunnen zijn dat inwoners die het hoger onderwijs hebben gevolgd eerder bereid zijn om mee te werken aan een onderzoek dan inwoners die lager onderwijs hebben gevolgd.

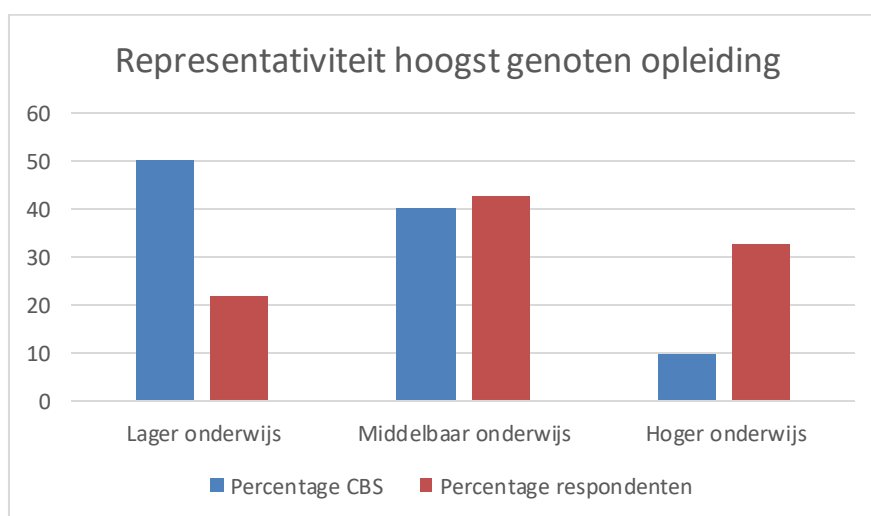

Fig. 17: staafdiagram representativiteit hoogst genoten opleiding

5. Resultaten

5.1 DESCRIPTIEVE ANALYSE SOCIAAL KAPITAAL OP MICRONIVEAU

In dit hoofdstuk komen verschillende items aan bod, die niet in de latente klasse worden gebruikt. Aangezien deze items wel belangrijk zijn om het sociaal kapitaal in Kessel te meten, worden deze items belicht aan de hand van een descriptieve analyse. Hierbij worden frequenties, percentages, gemiddelden, minima, maxima en standaarddeviaties geanalyseerd. Op basis van de resultaten die in dit hoofdstuk worden gepresenteerd, wordt gepoogd om de eerste vier deelvragen te beantwoorden. Deze deelvragen waren:

- Hoe ziet het eerste aspect, vertrouwen en gemeenschappelijke normen in Kessel eruit?;
- Hoe ziet het tweede aspect, maatschappelijke betrokkenheid in Kessel eruit?;
- Hoe ziet het derde aspect, steun sociaal netwerk in Kessel eruit?;
- Hoe ziet het vierde aspect, persoonlijke relaties in Kessel eruit?.

In de latente klasse analyse vindt er ook een korte descriptieve analyse plaats, waarbij wordt gekeken naar de gemiddelde scores van de items die gezamenlijk één schaal vormen. Deze informatie wordt ook gebruikt om de vier deelvragen te beantwoorden. In bijlage 3 zijn alle frequentietabellen en tabellen met beschrijvende statistiek weergegeven.

Vertrouwen en gemeenschappelijke normen

Het eerste aspect, 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen', kent in totaal vijf items die niet in de latente klasse analyse worden meegenomen. Deze vragen hebben betrekking op de dimensies 'sociaal vertrouwen' en 'politiek vertrouwen'. Er zijn in totaal twee vragen gesteld die over sociaal vertrouwen gaan.

Het eerste item bij deze dimensie gaat het over vertrouwen in de medemens in Kessel. Van de 73 respondenten hebben 56 respondenten aangegeven dat ze veel mensen in het dorp vertrouwen. Dit komt neer op 76,7%. Er zijn 14 respondenten die hebben aangegeven dat ze sommige mensen in het dorp vertrouwen, wat neerkomt op 19,2%. Slechts twee respondenten hebben aangegeven dat ze een paar mensen in het dorp vertrouwen (2,7%) en één respondent vertrouwt niemand in Kessel. Op basis van de schaalscore, waarbij 'ik vertrouw vele mensen in het dorp' de score 1 heeft, tot 'ik vertrouw niemand in het dorp' de score 4, is het gemiddelde 1,29. Er kan dus worden aangenomen dat er, op basis van dit item, veel onderling sociaal vertrouwen is.

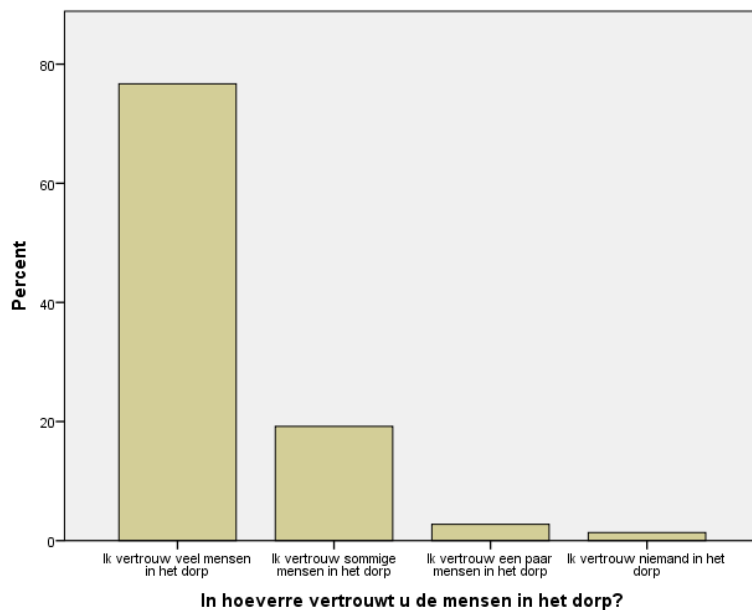

Fig.18: staafdiagram sociaal vertrouwen – onderling vertrouwen

De tweede vraag gaat over de veiligheid in Kessel. Om na te gaan in hoeverre Kesselnaren zich veilig voelen in eigen dorp, is er gevraagd naar de subjectieve veiligheid van respondenten als ze in het donker door Kessel lopen. Respondenten konden kiezen uit de antwoordopties ‘heel veilig’, ‘veilig’, ‘een beetje onveilig’ en ‘heel onveilig’. Wat meteen opvalt, is dat niemand zich heel onveilig voelt als ze in het donker door Kessel lopen. Hierdoor kent deze vraag een maximum van 3, in plaats van 4. Meer dan de helft voelt zich veilig in Kessel. In totaal hebben 42 van de 73 respondent deze antwoordcategorie ingevuld. Dit komt neer op een percentage van 57,5%. Ruim een derde (35,6%) voelt zich zelfs heel veilig in Kessel. In totaal hebben 26 respondent dit aangegeven. Een kleine groep van 5 respondenten geeft aan dat ze zich een beetje onveilig voelen als ze in het donker door Kessel lopen. Dit komt neer op 6,8%. Als wordt gekeken naar het gemiddelde, waarbij de scores lopen van 1 ‘heel veilig’ tot 4 ‘heel onveilig’, scoort Kessel 1,71. Dit betekent dat Kesselnaren zich gemiddeld gezien veilig voelen.

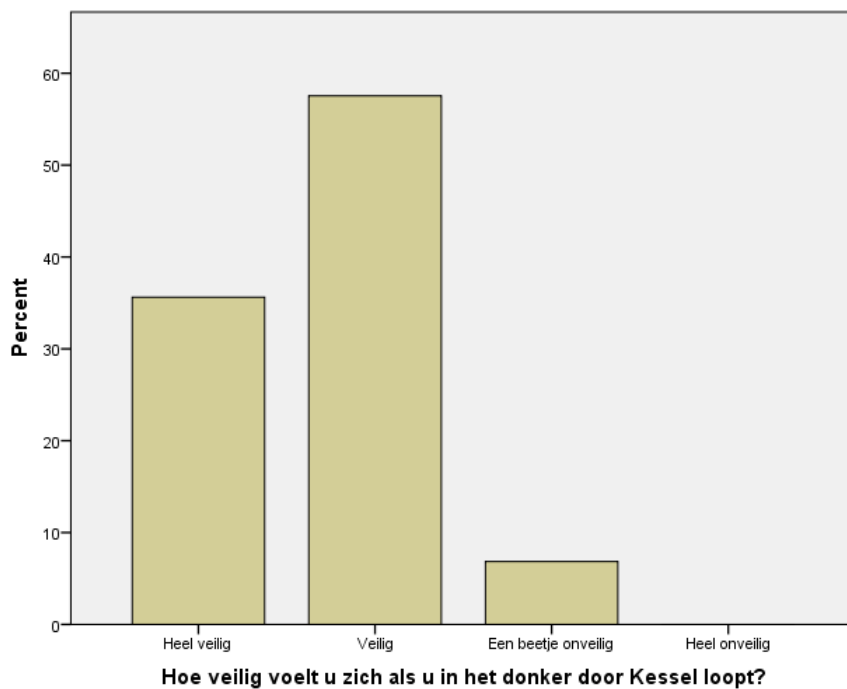

Fig.19: staafdiagram sociaal vertrouwen - veiligheid

Bij de dimensie 'politiiek vertrouwen' zijn er drie vragen gesteld, waarbij twee vragen over de lokale politiek gaan en één vraag over de nationale politiek. De eerste vraag gaat over vertrouwen in de lokale politiek, waarbij respondenten konden kiezen tussen de antwoordcategorieën 'beslist niet', 'niet', 'neutraal', 'wel', 'beslist wel' en 'weet ik niet'. Twee aspecten vallen direct op. Het eerste aspect is dat geen enkele respondent beslist geen vertrouwen heeft in de lokale politiek. Dit uit zich ook in een minimum van 2 (waarbij de score 1 'beslist niet' en de score 2 'niet' is. Het tweede aspect dat meteen opvalt is dat een grote groep respondenten een neutrale houding heeft op het gebied van vertrouwen in de gemeentelijke politiek. In totaal hebben 48 van de 71 respondenten voor deze antwoordcategorie gekozen. Er zijn 16 respondenten die wel vertrouwen hebben in gemeentelijke politiek, waarvan 2 respondenten 'beslist wel' vertrouwen hebben (2,7%) en 14 respondenten 'wel' vertrouwen hebben in de lokale politiek (19,2%). Een klein percentage (6,8%) geeft aan geen vertrouwen in de gemeentelijke politiek te hebben. Dit komt neer op 5 respondenten. Met een gemiddelde van 3,19 kan worden gesuggereerd dat de Kesselnaren op dit vlak een neutrale houding aannemen. Hierbij zijn de respondenten die 'weet ik niet' hebben ingevuld, niet in beschouwing genomen. Dit zijn in totaal 2 respondenten. Deze vraag kent tevens twee missings.

De tweede vraag die betrekking heeft op de lokale politiek gaat over de inspanning van de gemeente voor de leefbaarheid in Kessel. Hierbij konden de respondenten uit dezelfde antwoordmogelijkheden kiezen als bij de vorige vraag. Op deze vraag hebben de Kesselnaren gemiddeld gezien positiever geantwoord dan bij de vorige vraag. Het gemiddelde ligt bij deze vraag is 3,77. Dit ligt dicht bij de antwoordcategorie 'wel'. Ongeveer een derde van de respondenten heeft 'neutraal' geantwoord (32,9%). De antwoordcategorie met de meeste respondenten is 'wel'. In totaal geven 32 respondenten aan dat de gemeente zich voldoende inspant voor de leefbaarheid in Kessel (43,8%). Daarbij zijn er 12 respondenten die het beslist eens zijn met de stelling (16,4%). Een tweetal respondenten geeft aan dat de gemeente zich onvoldoende inspant en hebben de antwoordcategorie 'niet' ingevuld (2,7%). Net zoals bij de vorige vraag, is er geen enkele respondent die aangeeft dat de gemeente zich beslist niet voldoende inspant voor de leefbaarheid in Kessel. Dit uit zich wederom in een minimum van 2. Er zijn 2 respondenten die 'weet ik niet' hebben ingevuld

dit item kent één missing.

De derde vraag bij de dimensie ‘politiek vertrouwen’ gaat over het vertrouwen in de Nederlandse politiek. Bij deze vraag zijn de meningen wat meer verdeeld dan bij de vorige twee vragen. In totaal geeft 34,2% van de respondent aan geen vertrouwen in de Nederlandse politiek te hebben. Er zijn 7 respondenten die beslist geen vertrouwen hebben en 18 respondenten die geen vertrouwen hebben. De antwoordcategorie met de meeste respondenten is ‘neutraal’. Er zijn 28 respondenten die dit antwoord hebben gekozen (38,4%). In totaal geven 20 respondenten aan dat ze vertrouwen hebben in de Nederlandse politiek, waarvan 2 respondenten beslist vertrouwen hebben (2,7%). Doordat bij deze vraag meer respondenten aangeven geen vertrouwen te hebben dan bij de vorige twee vragen, ligt het gemiddelde lager. Met een gemiddelde van 2,86 kan worden aangenomen dat Kesselnaren neutraal denken over de Nederlandse politiek. In onderstaand figuur zijn de percentages van de gekozen antwoorden die bij politiek vertrouwen horen weergegeven.

	Beslist niet	Niet	Neutraal	wel	beslist wel
<i>Vertrouwen gemeentelijke politiek</i>	0	6,8	65,8	19,2	2,7
<i>Voldoende inspanning gemeente leefbaarheid</i>	0	2,7	32,9	43,8	16,4
<i>Vertrouwen Nederlandse politiek</i>	9,6	24,7	38,4	24,7	2,7

Fig. 20: percentagescores politiek vertrouwen

Aangezien de items van de dimensie ‘politiek vertrouwen’ dezelfde antwoordcategorieën hebben, kan er een gemiddelde score worden berekend over deze drie vragen. Het gemiddelde politieke vertrouwen ligt op 3,27.

Maatschappelijke betrokkenheid

Bij dit aspect zijn er in totaal zes items niet meegenomen in de latente klasse analyse. Na een factoranalyse bleek dat deze items niet te hanteren waren bij het vormen van één schaal over maatschappelijke betrokkenheid. De eerste vijf items die hier worden behandeld hebben betrekking op de dimensie ‘maatschappelijke houding’. Het zesde item heeft betrekking op ‘maatschappelijk gedrag’. Bij alle stellingen over maatschappelijke houding konden respondenten kiezen uit de volgende antwoordcategorieën: ‘Helemaal mee oneens’, ‘mee oneens’, ‘een beetje mee oneens’, ‘niet mee oneens/niet mee eens’, ‘een beetje mee eens’, ‘mee eens’ en ‘helemaal mee eens’.

Het eerste item gaat over verantwoordelijkheid voor de dorpsgemeenschap gaat. Hierbij geven 25 respondenten aan dat ze een bepaalde verantwoordelijkheid voelen voor de gemeenschap. Aangezien deze vraag is geroteerd (ik voel me *niet* verantwoordelijk voor de dorpsgemeenschap) betekent dat als respondenten het oneens zijn met de stelling, ze juist wel verantwoordelijkheid voor de dorpsgemeenschap voelen. Van deze 25 respondenten zijn er 6 die absoluut een verantwoordelijkheid voor de dorpsgemeenschap voelen (8,2%), 8 die een verantwoordelijk voelen

(11%), en 11 die een beetje verantwoordelijkheid voelen (15,1%). Er zijn 33 respondenten die in bepaalde mate geen verantwoordelijkheid voelen voor de dorpsgemeenschap, waarbij 10 respondenten totaal geen verantwoordelijkheid voelen (13,7%), 8 respondenten geen verantwoordelijkheid voelen (11%) en 15 respondenten in kleine mate geen verantwoordelijkheid naar de dorpsgemeenschap voelen (20,5%). Er zijn 11 respondenten die een neutrale houding aannemen bij deze stelling (15,1%). Het gemiddelde bij deze stelling is 4,23. Dit betekent dat de Kesselaren gemiddeld een vrij neutrale houding aannemen, maar iets meer neigen naar de kant waarbij ze geen verantwoordelijkheid voelen voor de dorpsgemeenschap.

Het tweede item gaat over de overtuiging dat ze een verschil maken in de dorpsgemeenschap. Wat hierbij meteen opvalt is dat geen enkele respondent het helemaal eens is met de stelling. Een maximum van 6 bevestigt dit. Ruim een vierde (26%) van de respondenten geeft hierbij aan dat ze neutraal zijn over de stelling. Meer respondenten zijn het oneens met de stelling dan eens. In totaal geeft 54,3% van de respondenten aan het in bepaalde mate oneens te zijn met de stelling, tegenover 17,8% die het in bepaalde mate eens zijn met de stelling. Het gemiddelde van 3,21 bevestigt dat de respondenten het meer oneens zijn dus niet bepaald het idee hebben dat ze een verschil in de dorpsgemeenschap maken.

Het derde item over 'maatschappelijke houding' gaat over toewijding naar de dorpsgemeenschap. Ook bij deze stelling is de neutrale optie de antwoordcategorie met de meeste respondenten (24,7%). De verhouding eens/oneens ligt dicht bij elkaar. In totaal zijn 27 respondenten het in bepaalde mate oneens met de stelling (38,6%) en 25 respondenten in bepaalde mate eens (34,3%). Dit verklaart waarom het gemiddelde net iets onder de 4 ligt. Dit item kent 3 missings.

Het vierde item gaat over verantwoordelijkheid die Kesselaren voelen om minder bedeelden in het dorp te helpen. De neutrale optie is bij deze stelling wederom de grootste met 19 respondenten (24,7%). Er zijn meer respondenten die het in bepaalde mate oneens zijn dan eens (42% tegenover 30,4%). Na de neutrale antwoordmogelijkheid volgt de categorie 'een beetje mee oneens' met 18 respondenten. Ook hier ligt het gemiddelde net onder de 4. Dit item kent 4 missings.

Het laatste item dat bij 'maatschappelijke houding' hoort gaat over verantwoordelijkheid die alle bewoners in de dorpsgemeenschap naar de gemeenschap toe zouden moeten hebben. Net zoals bij het eerste item is dit item geroteerd. Ook bij deze stelling is de neutrale optie de grootste met 20 respondenten (27,4%). Er zijn 27 respondenten die in bepaalde mate vinden dat niet alle bewoners die verantwoordelijkheid moeten hebben (37%), tegenover 24 respondenten die vinden dat dit wel zo moet zijn (32,9%). Omdat er in verhouding een behoorlijk grote groep is dat het helemaal oneens is met de stelling, is er een gemiddelde waar te nemen dat net onder de 4 ligt (3,97), ondanks dat er meer respondenten zijn die het eens zijn met de stelling. Dit item kent 2 missings. Op de volgende pagina is een figuur weergegeven met de percentages van de gekozen antwoorden die bij maatschappelijke houding horen weergegeven.

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Beetje mee oneens	Niet eens/niet oneens	Beetje mee eens	Mee eens	Helemaal mee eens
<i>Niet verantwoordelijk dorpsgemeenschap</i>	16,4	19,2	16,4	26,0	6,8	11,0	0
<i>Vershil maken in dorpsgemeenschap</i>	8,2	15,1	13,7	24,7	15,1	13,7	5,5
<i>Toewijding inzet dorpsgemeenschap</i>	4,1	11,0	24,7	26,0	13,7	11,0	4,1
<i>Niet alle bewoners verantwoordelijk dorpsgemeenschap</i>	15,1	6,8	11,0	27,4	15,1	13,7	8,3

Fig. 21 percentagescores maatschappelijke houding

Bij de dimensie ‘maatschappelijk gedrag’ is één item belicht. Dit item gaat over bijdragen aan goede doelen. De antwoordcategorie met de meeste respondenten is ‘nooit’. Er zijn 15 respondenten die dit antwoord hebben gekozen (20,5%). De neutrale optie is door 13 respondenten ingevuld (17,8%). Er zijn uiteindelijk meer respondenten die in bepaalde mate wel bijdrage aan goede doelen dan in bepaalde mate niet (33 respondenten tegenover 26 respondenten). Het gemiddelde ligt net boven de 4. Dat wil zeggen dat Kesselaren een zo goed als neutrale houding aannemen bij deze stelling. Dit item kent één missing.

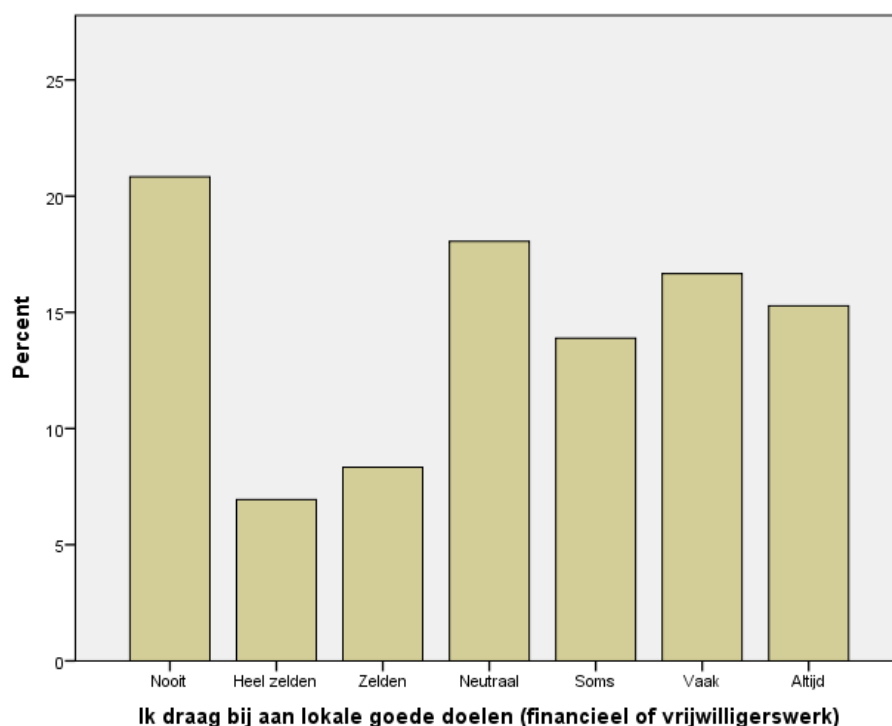

Fig. 22: staafdiagram scores bij item over maatschappelijk gedrag

Aangezien de items van het aspect ‘maatschappelijke betrokkenheid’ allemaal een 7-punts likertschaal hebben, kan er een gemiddelde score worden berekend over deze zes vragen. In SPSS is rekening gehouden met de geroteerde items, door middel van het opstellen van nieuwe variabelen,

waarbij de scores zijn omgedraaid. De gemiddelde maatschappelijke betrokkenheid in Kessel ligt op 4,61.

Steun sociaal netwerk

Het derde aspect gaat over 'steun sociaal netwerk', waarbij in de descriptieve analyse één item is onderzocht. Dit item gaat over wederkerigheid. Er is gekeken in hoeverre respondenten spullen van buurtgenoten lenen en gunsten ruilen met buurtgenoten. Respondenten konden kiezen uit vijf antwoordcategorieën: 'helemaal mee oneens', 'mee oneens', 'neutraal', 'mee eens' en 'helemaal mee eens'. Uit de frequentieanalyse blijkt dat de meeste respondenten deze stelling neutraal beantwoorden (32,9%). Verder zijn meer mensen het oneens met de stelling dan eens (35,7% tegenover 31,5%). Dit zorgt uiteindelijk voor een gemiddelde dat net onder de 3 ligt (2,85). Dit item kent geen missings.

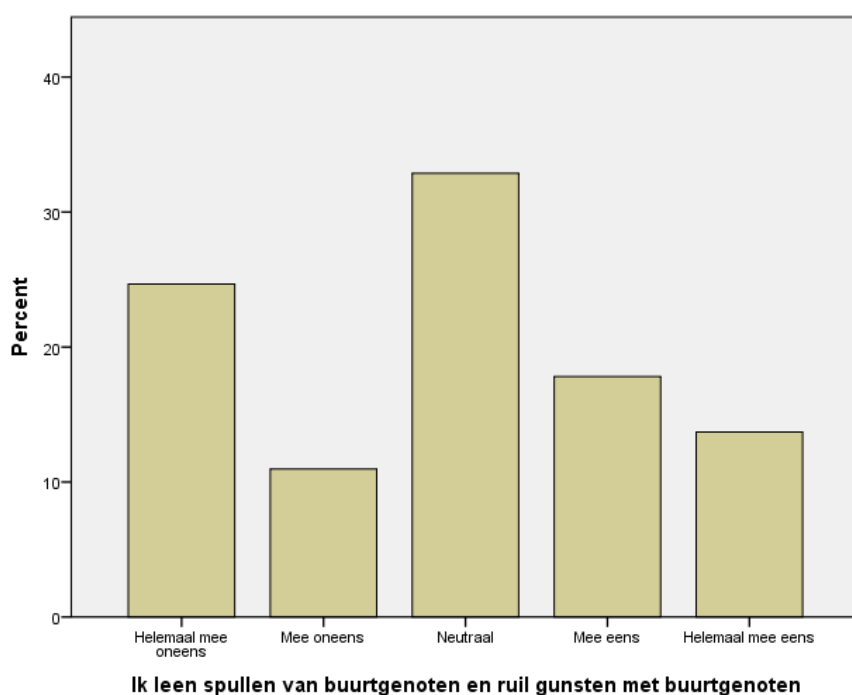

Fig. 23: staafdiagram wederkerigheid burenbuurtgenoten

Persoonlijke relaties

Dit aspect gaat over 'persoonlijke relaties'. In deze analyse komen vijf items aan bod. De eerste twee items hebben betrekking op sociale contacten in en rond Kessel. De laatste drie items gaan over de dichtheid aan contacten in Kessel.

Bij de dimensie 'sociale contacten in en rond Kessel' konden respondenten kiezen uit zes antwoordcategorieën, namelijk: 'Die wonen allemaal elders', 'Minder dan de helft woont in het dorp', 'De helft woont in het dorp', 'Meer dan de helft woont in het dorp', 'Die wonen allemaal in het dorp' en 'Ik heb geen kennissen/vrienden'. Bij het eerste item is gekeken naar de kennissen van respondenten en bij het tweede item werd naar goede vrienden gevraagd. Wat opvalt is dat bij beide items de categorie 'die wonen allemaal elders' door de meeste respondenten is ingevuld. Bij 'kennissen' zijn dat 35 respondenten (47,9%) en bij 'goede vrienden' 26 respondenten (35,6%). Er zijn ook behoorlijk wat respondenten die aangeven dat de helft van hun kennissen en/of vrienden in het dorp woont. Bij 'kennissen' zijn dit 19 respondenten (26%) en bij 'goede vrienden' zijn dit 15 respondenten (20,5%). Wat opvalt is dat niemand alleen maar kennissen heeft die in Kessel wonen

en dat er slechts 2 respondenten zijn, waarbij alle goede vrienden in Kessel wonen. Gemiddelden van 2,70 bij 'kennissen' en 2,82 bij 'goede vrienden' geven aan dat de meeste respondenten meer connecties buiten Kessel hebben dan binnen Kessel. Let hierbij op dat het slechts om kennissen en goede vrienden gaat. In onderstaand figuur zijn de percentages van de gekozen antwoorden die bij de lokatie van kennissen en goede vrienden horen weergegeven.

	Geen kennissen	Wonen allemaal elders	Minder dan de helft	De helft	Meer dan de helft	Allemaal
<i>Locatie kennissen</i>	8,2	47,9	13,7	26,0	4,1	0
<i>Locatie goede vrienden</i>	16,4	35,6	13,7	20,5	11,0	2,7

Fig. 24: percentagescores dichtheid contacten

De laatste drie items van het aspect 'persoonlijke relaties' gaan over de dichtheid van het netwerk die respondenten binnen Kessel hebben. Hierbij is gekeken hoe vaak respondenten contact hebben met burens, familieleden en vrienden en goede kennissen. De respondenten konden kiezen uit de antwoordcategorieën 'zelden of nooit', 'minder dan één keer per maand', 'Één keer per maand', 'Één keer per twee weken', 'Één keer per week' en 'Meerdere keren per week'. Wat gelijk opvalt is dat bij alledrie de items vaak de hoogste scores zijn gekozen. Veel Kesselnaren hebben meerdere keren per week contact met de burens (31 respondenten, 42,5%), familieleden (39 respondenten, 53,4%) en vrienden en goede kennissen (24 respondenten, 32,9%). Bij het item dat over vrienden gaat scoort ook de antwoordcategorie 'Een keer per week hoog'. Wat ook opvalt is dat de antwoordcategorie 'zelden of nooit' bij burens en familieleden een percentage van 13,7% heeft. Wellicht heeft dit bij familie te maken met het feit dat ze geen familie in Kessel hebben. De gemiddelden liggen achtereenvolgens op 4,42, 4,66 en 4,76. Dit betekent dat Kesselnaren gemiddeld tussen de één keer per twee weken en één keer per week contact hebben met burens, familieleden en vrienden en goede kennissen. Het laatste item kent 2 missings. In onderstaand figuur zijn de percentages van de gekozen antwoorden die bij de dichtheid van persoonlijke netwerken horen weergegeven.

	Zelden of nooit	< 1x maand	1x maand	1x twee weken	1x week	Meerdere keren week
<i>Hoe vaak contact burens</i>	13,7	8,2	5,5	9,6	20,5	42,5
<i>Hoe vaak contact familie</i>	13,7	2,7	6,8	11,0	12,3	53,4
<i>Hoe vaak contact vrienden en goede kennissen</i>	4,1	1,4	11,0	13,7	34,2	32,9

Fig. 25: percentagescores dichtheid contacten

Bij persoonlijke relaties kunnen twee gemiddelde scores worden opgesteld. De vragen die over 'sociale contacten in en rond Kessel' gaan, hebben allemaal dezelfde antwoordcategorieën. Dit geldt tevens voor het aspect 'dichtheid netwerk'. Het gemiddelde aan sociale contacten in en rond Kessel is 2,76. De gemiddelde dichtheid van het netwerk binnen Kessel is 4,61.

5.2 LATENTE KLASSE ANALYSE SOCIAAL KAPITAAL OP MACRONIVEAU

In deze fase van de analyse wordt onderzocht in hoeveel typologieën sociaal kapitaal in Kessel is in te delen en hoe deze typologieën zich kenmerken. Eerst is er een selectie van items gemaakt die worden gehanteerd in de latente klasse analyse. Bij de aspecten 'maatschappelijke betrokkenheid' en 'steun sociaal netwerk' heeft er aan factoranalyse moeten plaatsvinden om te bepalen welke items in beschouwing worden genomen. Nadat de items bij elk aspect tot één manifeste variabele zijn samengevoegd, heeft de latente klasse analyse plaatsgevonden. In bijlage 4 zijn alle tabellen weergegeven die van toepassing zijn op deze analyse.

5.2.1 Selectie van items

In dit onderzoek is ervoor gekozen om een selectie van items uit de enquête te kiezen. Hierdoor blijft de latente klasse analyse behapbaar. Er is gekozen voor items die binnen een aspect dezelfde schaalverdeling kennen. Bij het eerste aspect, 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen', is ervoor gekozen om item 12 ('voor de post of de planten zorgen') tot en met item 15 ('helpen met huishoudelijk werk of kleine klusjes in en om het huis') te hanteren in de latente klasse analyse. Dit betekent dus dat item 7 tot en met item 11, die over sociaal en politiek vertrouwen gaan, niet in beschouwing worden genomen in de latente klasse analyse. De items hebben verschillende antwoordcategorieën, en tijdens het analyseren bleek het momenteel nog te ingewikkeld om deze items samen tot één schaal te voegen. In de evaluatie wordt hier nog op gereflecteerd. Aangezien vragen over sociaal en politiek vertrouwen wel van belang zijn om sociaal kapitaal te meten, zijn ze in de frequentieanalyse in beschouwing genoemd.

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,801	,802	4

Tabel 1: Interne betrouwbaarheid 'gewoontes'

Uit de betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat item 12 tot en met item 15 gezamenlijk één schaal mogen vormen. Een Cronbach's Alpha van 0,801 betekent dat er sprake is van een hoge interne consistentie. Uit de correlatiematrix blijkt dat er alleen tussen 'Voor de post of planten zorgen' en 'Helpen met huishoudelijk werk of kleine klusjes in en om het huis' nauwelijks sprake is van correlatie (0,258). De betrouwbaarheid zou eventueel met 0,23 verhoogd kunnen worden door het item 'Voor de post of de platen zorgen' niet in beschouwing te nemen (Cronbach's Alpha zou dan 0,824 zijn). Het verhoogd

de interne betrouwbaarheid echter niet substantieel, waardoor is besloten om dit item in het onderzoek te houden. In bijlage 4 zijn de correlatiematrix en statistische gegevens per item bijgevoegd.

Vervolgens is er een nieuwe variabele aangemaakt met de gemiddelde score van de vier items. Hierbij moeten de respondenten minimaal drie van de vier items hebben ingevuld, om in de latente klasse analyse te komen. De beschrijvende statistiek geeft een gemiddelde aan van 3,22 bij een schaal van 1 tot 5. Dat geeft aan de Kesselnaren gemiddeld genomen waarschijnlijk bepaalde gewoontes, zoals voor de post of planten zorgen en boodschappelijk, zouden doen.

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Mean Score Vertrouwen en Gemeenschappelijke normen	70	1	5	3,22	,700
Valid N (listwise)	70				

Tabel 2: beschrijvende statistiek 'Vertrouwen en Gemeenschappelijke normen'

Bij het tweede aspect, 'maatschappelijke betrokkenheid', is ervoor gekozen om in eerste instantie alle items mee te laten doen. Dit zijn in totaal 14 items. Aangezien er in de CES-scale onderscheid wordt gemaakt tussen 'maatschappelijke houding' en 'maatschappelijk gedrag', vindt er op dit onderdeel een factoranalyse plaats om te analyseren welke items gezamenlijk tot één schaal gevormd mogen worden. Voordat de items geanalyseerd worden, moeten twee items geroteerd worden. Het gaat hierbij om item 16 'Ik voel me niet verantwoordelijk voor de dorpsgemeenschap' en item 20 'Ik vind niet dat alle bewoners in de dorpsgemeenschap een verantwoordelijkheid hebben naar de gemeenschap toe'. Voor deze twee items zijn nieuwe variabelen ontwikkeld, waarbij de antwoordmogelijkheid zijn geroteerd (1=7, 2=6, 3=5, 5=3, 6=2, 7=1). Vervolgens kan geanalyseerd worden. Door naar de correlatiematrix te kijken, kunnen er al predicties worden gedaan over items die eventueel niet correleren tijdens de factoranalyse. Wat meteen opvalt is dat de geroteerde items vrij weinig correlatie vertonen met de andere items. Verder zijn er veel middelmatige correlaties waar te nemen.

Vervolgens is de factoranalyse uitgevoerd. In SPSS is ervoor gekozen om de *fixed factors* op 2 te zetten, aangezien er wordt uitgegaan van 2 klassen ('maatschappelijke houding' en 'maatschappelijk gedrag'). Aangezien correlatie wordt toegestaan, is er gekozen om een scheve rotatie te hanteren in de analyse (Oblimin). Tevens is aangegeven om de items met kleine ladingen (<0,10) in eerste instantie buiten beschouwing te laten. Ook is er gebruik gemaakt van de keuzemogelijkheid om de ladingen te sorteren op basis van grootte. Aangezien er voor de Oblimin-rotatie is gekozen, is de pattern mix in de output van belang voor het analyseren. De tabel op de volgende pagina geeft de eerste output van de pattern mix weer.

Pattern Matrix

	Component	
	1	2
Ik ben toegewijd om me in te zetten in de dorpsgemeenschap	,835	
Als ik met andere mensen werk in de dorpsgemeenschap, zorg ik voor positieve veranderingen	,816	
Ik ben ervan overtuigd dat ik een verschil maak in de dorpsgemeenschap	,749	
Ik ben betrokken bij vaste vormen van vrijwilligerswerk in de dorpsgemeenschap	,682	,190
Ik blijf geïnformeerd over evenementen die in het dorp worden gehouden	,680	,125
Ik help mensen die tot de dorpsgemeenschap behoren	,637	,303
Ik ben ervan overtuigd dat ik een verantwoordelijk voel om minder bedeelden in de dorpsgemeenschap te helpen	,565	,272
Ik voel me niet verantwoordelijk voor de dorpsgemeenschap	-,527	
Ik neem deel aan discussies die over maatschappelijke verantwoordelijkheid gaan	,513	,250
Ik vind niet dat alle bewoners in de dorpsgemeenschap een verantwoordelijkheid hebben naar de gemeenschap toe.	,483	-,391
Ik ben ervan overtuigd om lokale goede doelen te steunen		,892
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen	,195	,834
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om geïnformeerd te worden over lokale actualiteiten		,777
Ik draag bij aan lokale goede doelen (financieel of vrijwilligerswerk)	,305	,678

Tabel 3: Factoranalyse 'Maatschappelijke betrokkenheid'

Tabel 4: Correlatiematrix 'Maatschappelijke betrokkenheid'

Component Correlation Matrix		
Component	1	2
1	1,000	,310
2	,310	1,000

Tabel 4: Correlatiematrix 'Maatschappelijke betrokkenheid'

De eerste component in de pattern matrix heeft betrekking op 'maatschappelijk gedrag', de tweede component op 'maatschappelijke houding'. Op basis van de pattern matrix behoren de volgende items tot component 1:

- 'Ik ben betrokken bij vaste vormen van vrijwilligerswerk in de dorpsgemeenschap';
- 'Als ik met andere mensen werk in de dorpsgemeenschap, zorg ik voor positieve veranderingen';
- 'Ik help mensen die tot de dorpsgemeenschap behoren';
- 'Ik blijf geïnformeerd over evenementen die in het dorp worden gehouden';
- 'Ik neem deel aan discussies die over maatschappelijke verantwoordelijkheid gaan'.

Het item 'ik draag bij aan lokale goede doelen' heeft een zwaardere lading in component 2 dan in component 1. Hij laadt dus hoger in de verkeerde component en wordt niet meer in beschouwing genomen in de verdere analyse.

De volgende items horen bij component 2:

- 'Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om geïnformeerd te worden over lokale activiteiten';
- 'Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen';
- 'Ik ben ervan overtuigd om lokale goede doelen te steunen'.

Er zijn dus vijf items die buiten beschouwing worden gelaten. De twee geroteerde items scoren namelijk hoger in de verkeerde component en de eerste en derde items scoren verrassend hoog in de verkeerde component. In de Component Correlation Matrix valt te zien dat er een lage correlatie plaatsvindt tussen de twee componenten.

In het eerste deel van deze factoranalyse is dus bepaald welke items in het vervolg van de factoranalyse gebruikt mogen worden. Deze items zijn opnieuw ingevoerd. Voor de rest is het enige verschil tussen deze factoranalyse en de vorige dat de items met ladingen die kleiner zijn dan 0,10 nu wel zichtbaar zijn in de pattern mix. De tabel op de volgende pagina laat te output zien.

Pattern Matrix		
	Component	
	1	2
Als ik met andere mensen werk in de dorpsgemeenschap, zorg ik voor positieve veranderingen	,953	,157
Ik blijf geïnformeerd over evenementen die in het dorp worden gehouden	,803	,048
Ik help mensen die tot de dorpsgemeenschap behoren	,740	-,126
Ik ben betrokken bij vaste vormen van vrijwilligerswerk in de dorpsgemeenschap	,720	-,114
Ik neem deel aan discussies die over maatschappelijke verantwoordelijkheid gaan	,541	-,207
Ik ben ervan overtuigd om lokale goede doelen te steunen	-,106	-,999
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen	,059	-,896
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om geïnformeerd te worden over lokale actualiteiten	,006	-,775

Tabel 5: Factoranalyse 'Maatschappelijke betrokkenheid'

Component Correlation Matrix		
Component	1	2
1	1,000	-,523
2	-,523	1,000

Tabel 6: Correlatiematrix 'Maatschappelijke betrokkenheid'

Deze output laat zien dat de items in de goede componenten zijn weergegeven en dat de ladingen minimaal 0,2 groter zijn ten opzichte van de andere component. In totaal zijn er 8 items die gezamenlijk de schaal 'maatschappelijke betrokkenheid' mogen vormen. De Component Correlation Matrix laat zien dat de twee componenten nu onderling meer correlatie vertonen ten opzichte van de eerdere 14 items.

Om te zien in hoeverre er sprake is van interne consistentie tussen de items binnen de componenten en tussen alle items, zijn er een drietal betrouwbaarheidsanalyses uitgevoerd. De eerste betrouwbaarheidsanalyse is gedaan over de items die tot component 2 ('maatschappelijke houding') behoren. Er is sprake van een hoge interne betrouwbaarheid (Cronbach's Alpha is 0,898). Deze betrouwbaarheid zou hoger uit kunnen vallen als het item 'ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om geïnformeerd te worden over lokale actualiteiten' buiten beschouwing wordt

gelaten. De Cronbach's Alpha zal echter niet heel veel hoger uitvallen (0,933), waardoor is gekozen om dit item te laten staan.

Reliability Statistics		
	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha		
	,898	,897 3

Tabel 7: Interne betrouwbaarheid
'Maatschappelijke houding'

Reliability Statistics		
	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha		
	,837	,839 5

Tabel 8: Interne betrouwbaarheid
'Maatschappelijk gedrag'

De tweede betrouwbaarheidsanalyse is gedaan over de items die tot component 1 ('maatschappelijk gedrag') behoren. Een Cronbach's Alpha van 0,837 laat zien dat ook hier sprake is van een hoge interne consistentie. Alle items worden voor verdere analyses gebruikt, aangezien de interne betrouwbaarheid bij elk item, dat eventueel buiten beschouwing wordt gelaten, lager zal uitvallen.

Ten slotte heeft er een betrouwbaarheidsanalyse plaatsgevonden, waarbij alle items in beschouwing zijn genomen. De Cronbach's Alpha van 0,872 laat zien dat er sprake is van een hoge interne consistentie en dat de items samen één schaal mogen vormen. Bij elk item dat eventueel buiten beschouwing wordt gelaten zal de Cronbach's Alpha afnemen. Dit betekent dus dat alle acht items voor verdere analyses gehanteerd worden.

Reliability Statistics		
	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha		
	,872	,874 8

Tabel 9: Interne betrouwbaarheid 'Maatschappelijke betrokkenheid'

Nadat de factoranalyse heeft plaatsgevonden, is er een nieuwe variabele aangemaakt met de gemiddelde score van de acht items. De respondenten moeten minimaal 7 items hebben ingevuld om in de latent klasse analyse te komen. Van een schaal van 1 tot 7 komt er uit de beschrijvende statistiek een gemiddelde van 4,22. Dit betekent dat Kesselnaren gemiddeld genomen licht boven antwoordcategorie 4 zitten. Aangezien antwoordcategorie 4 'niet mee oneens/niet mee eens' is, kan ook worden gesteld dat de Kesselnaren een vrij neutrale houding innemen.

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Mean Score Maatschappelijke Betrokkenheid	70	1	7	4,22	1,335
Valid N (listwise)	70				

Tabel 10: beschrijvende statistiek 'Maatschappelijke betrokkenheid'

Bij het derde aspect, 'steun social netwerk' is ervoor gekozen om item 30 ('Hoeveel familieleden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?') tot en met item 35 ('Met hoeveel vrienden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?') te hanteren. Dit betekent dus dat item 36 ('Ik leen spullen van buurtgenoten en ruil gunsten met buurtgenoten') niet in beschouwing wordt genomen. Dit item heeft namelijk andere antwoordcategorieën dan item 30 tot en met item 35. Net zoals bij het aspect 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen' is tijdens het analyseren gebleken dat het samenvoegen van deze items momenteel nog te complex is. Aangezien wederkerigheid wel van belang is om sociaal kapitaal te meten, is dit item in de frequentieanalyse in beschouwing genomen.

Item 30 tot en met item 35 hebben allemaal dezelfde antwoordcategorieën. Aangezien de Lubben-Scale onderscheidt tussen 'steun van familie' en 'steun van vrienden', moet een factoranalyse worden gedaan om te analyseren welke items tot één schaal gevormd mogen worden. Er zijn bij deze factoranalyse geen items die geroteerd moeten worden. Vervolgens is naar de correlatiematrix gekeken, om te kijken of er predicties gedaan kunnen worden over items die eventueel niet correleren tijdens de factoranalyse. Wat hierbij gelijk opvalt is dat er een hoge correlatie is tussen de items die over de steun van familie gaan en dat er een hoge correlatie is tussen de items die over de steun van vrienden gaan. Er is beduidend minder correlatie tussen items die enerzijds over de steun van familie gaat en anderzijds over de steun van vrienden. De items over de steun van familie en het item 'Hoeveel vrienden spreekt u op z'n minst maandelijks?' kennen zelfs bijna geen correlatie. De verwachting is er met twee componenten een factoranalyse kan plaatsvinden.

Na het observeren van de correlatiematrix is de factoranalyse uitgevoerd. Net zoals bij het tweede aspect 'maatschappelijke betrokkenheid' is hier ook gekozen voor 2 'fixed factors'. Er wordt uitgegaan van 2 klassen ('steun van familie' en 'steun van vrienden') en wordt de Oblimin-rotatie gehanteerd. Aangezien de factoranalyse laat zien dat er geen items verwijderd moeten worden, is alleen de definitieve Pattern Matrix weergegeven, waarbij ook de ladingen die kleiner zijn dan 0,10 zijn weergegeven. Er zijn heel duidelijk twee componenten te onderscheiden. Component 1 gaat over 'steun van familie' en component 2 gaat over 'steun van vrienden'. De output laat zien dat de items in de goede componenten zijn weergegeven en dat de ladingen minimaal 0,2 groter zijn ten opzichte van de andere component.

Pattern Matrix		
	Component	
	1	2
Bij hoeveel familieleden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?	,966	-,012
Met hoeveel familieleden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	,962	,038
Hoeveel familieleden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	,960	-,016
Bij hoeveel vrienden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?	,077	,930
Met hoeveel vrienden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	,058	,924
Hoeveel vrienden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	-,103	,923

Tabel 11: Factoranalyse 'Steun sociaal netwerk'

Vervolgens is er gekeken naar de interne consistentie tussen de items binnen de componenten en tussen alle items. Hiervoor zijn drie betrouwbaarheidsanalyses gedaan. De eerste betrouwbaarheidsanalyse, tussen de items van component 1 ('Steun van familie'), heeft een Cronbach's Alpha van 0,961. Dit is een zeer hoge interne consistentie. De interne betrouwbaarheid kan niet hoger worden als er een item wordt weggelaten. De interne betrouwbaarheid tussen de items van component 2 ('steun van vrienden') kent met 0,919 ook een hoge Cronbach's Alpha. Door het item 'Hoeveel vrienden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?' weg te laten, kan de interne betrouwbaarheid 0,26 worden verhoogd. Dit verschil is echter minimaal. Hierdoor is ervoor gekozen om dit item mee te nemen in verdere analyses.

Reliability Statistics		
	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha	,961	3

Tabel 12: Interne betrouwbaarheid 'Familie'

Reliability Statistics		
	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha	,919	3

Tabel 13: Interne betrouwbaarheid 'Vrienden'

De betrouwbaarheidsanalyse, waarbij alle items zijn betrokken, kent een Cronbach's Alpha van 0,859. Er is sprake van een hoge interne consistentie. De items moge op basis van de betrouwbaarheidsanalyse één schaal vormen. Alleen als het item 'Hoeveel vrienden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?' wordt weggelaten, komt de Cronbach's Alpha 0,04 hoger te liggen. Dit verschil is nihil, waardoor er is gekozen om dit item in beschouwing te nemen bij verdere analyses.

Reliability Statistics		
	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha	,859	6

Tabel 14: Interne betrouwbaarheid 'Steun sociaal netwerk'

Nu de factoranalyse heeft plaatsgevonden, is een nieuwe variabele aangemaakt met de gemiddelde score van de zes items. Respondenten moeten minimaal 5 items hebben ingevuld om in aanmerking te komen voor de latente klasse analyse. Gemiddeld kunnen Kesselnaren ongeveer drie tot vier familieleden en/of vrienden om sociale steun in Kessel vragen. Op een schaal van 1 tot 6 is het gemiddelde 4,22. Dit ligt het dichtst bij antwoordcategorie 4 'Drie tot vier familieleden/vrienden'.

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Mean Score Steun Sociaal Netwerk	71	1	6	4,25	1,131
Valid N (listwise)	71				

Tabel 15: beschrijvende statistiek 'Steun sociaal netwerk'

Het laatste aspect, 'persoonlijke relaties', wordt geanalyseerd aan de hand van item 37 ('Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp kent u bij voornaam?') tot en met item 41 ('Met ongeveer hoeveel bewoners van het dorp heeft u een familieband?'). Deze items hebben dezelfde schaalverdeling. De overige items hebben een andere schaalverdeling. Vanwege de behapbaarheid van dit onderzoek is besloten deze items buiten beschouwing te laten. Deze items zijn in de frequentieanalyse aan bod gekomen.

Om te onderzoeken of item 37 tot en met item 41 één schaal mogen vormen, heeft er een betrouwbaarheidsanalyse plaatsgevonden. Een Cronbach's Alpha van 0,844 geeft aan dat er een hoge interne consistentie bestaan tussen deze items. Uit de correlatiematrix valt waar te nemen dat alle items onderling correleren. Tussen de meeste items vindt een middelmatige correlatie plaats ($0,50 < r < 0,70$). De interne consistentie kan niet verhoogd worden door items buiten beschouwing te laten. Bij elk item dat weggelaten wordt daalt de Cronbach's Alpha. Alle items worden dus gehanteerd voor verdere analyses.

Reliability Statistics		
	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha		
,844	,848	5

Tabel 16: Interne betrouwbaarheid 'Persoonlijke relaties'

Nadat de betrouwbaarheidsanalyse heeft plaatsgevonden, is er een nieuwe variabale met de gemiddelde score van de vijf items ontwikkeld. Voorwaarde om in de latente klasse analyse te komen is dat respondenten minimaal vier van de vijf items hebben ingevuld. De beschrijvende statistiek geeft een gemiddelde aan van 2,92 bij een schaal van 1 tot 5. Dit geeft aan dat Kesselnaren gemiddeld gezien rond de 6 tot 20 sociale contacten kent bij de gestelde items.

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Mean Score Persoonlijke Relaties	71	1	5	2,92	,683
Valid N (listwise)	71				

Tabel 17: beschrijvende statistiek 'Persoonlijke relaties'

5.2.2 Output latente klasse analyse

Nu de items voor de latente klasse analyse bekend zijn, kan de latente klasse analyse worden uitgevoerd. In eerste instantie is geanalyseerd hoeveel respondenten in de latente klasse analyse worden opgenomen. In bovenstaande analyses zijn hiervoor de volgende criteria gehanteerd:

- De respondent heeft minimaal 3 van de 4 items ingevuld bij het aspect 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen';
- De respondent heeft minimaal 7 van de 8 items ingevuld bij het aspect 'maatschappelijke betrokkenheid';
- De respondent heeft minimaal 5 van de 6 items ingevuld bij het aspect 'steun sociaal netwerk';
- De respondent heeft minimaal 4 van de 5 items ingevuld bij het aspect 'persoonlijke relaties'

Hieruit blijkt dat 68 van de 73 respondenten in de latente klasse analyse worden onderzocht. In de frequentietabel van de latente klasse analyse wordt dit aantal bevestigd.

Om de latente klasse analyse uit te kunnen voeren, moeten de gemiddelde scores gecategoriseerd worden. De resultaten moeten dichotoom worden ingedeeld, waarbij 1=nee en 2=ja. Eerst zal er dus een toelichting van de categorisering plaatsvinden, voordat de resultaten van de latente klasse analyse geïnterpreteerd kunnen worden.

Bij 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen' vallen respondenten met een gemiddelde afgeronde score van 1 of 2 in de categorie 1=nee. Respondenten die een afgerond een gemiddelde score van 3, 4 of 5 hebben, behoren tot categorie 2=ja. De scores die in categorie 1=nee vallen, geven

aan dat ze bepaalde handelingen, die in de items staan beschreven, ‘beslist niet’ of ‘waarschijnlijk niet’ doen. Bij een gemiddelde score van 3, 4 of 5 zouden respondenten deze handelingen ‘waarschijnlijk wel doen’, ‘beslist doen’ of ‘dat doen ze al’. Deze respondenten zullen dus tot categorie 2=ja behoren.

Maatschappelijke betrokkenheid is iets complexer om te categoriseren, aangezien er een neutrale score (score 4: ‘niet mee oneens/niet mee eens’) is opgenomen. Om dit te categoriseren, is gewerkt met decimalen. Respondenten met een score van 3,99 of lager horen tot categorie 1=nee. Een score die lager is dan 3,99 betekent dat respondenten het gemiddeld genomen meer oneens zijn met de stellingen. Respondenten met een score van 4,00 of hoger horen tot categorie 2=ja. De respondenten die tot deze categorie behoren, zijn het gemiddeld gezien meer eens met de stellingen.

Om ‘steun sociaal netwerk’ te categoriseren is bekeken wanneer een respondent meer of minder sociaal betrokken is. Lubben heeft hierin onderscheid gemaakt tussen *Less Social Engagement* en *More Social Engagement*. In de *Lubben-Scale* behoren de scores 0, 1 en 2 tot *Less Social Engagement* en de scores 3, 4 en 5 tot *More Social Engagement* (Lubben, 2006). In dit onderzoek vallen de scores 1, 2 en 3 tot *Less Social Engagement* (1=nee) en 4, 5 en 6 tot *More Social Engagement* (2=ja), aangezien scores van 0 niet zijn gehanteerd in dit onderzoek.

Bij ‘persoonlijke relaties’ wordt dezelfde methode van categoriseren gehanteerd die Vermeij en Gieling hebben gebruikt in het onderzoek *De dorpse doe-democratie*. Hierbij behoren respondenten die een score van 1 of 2 (gemiddeld < 6 sociale contacten) tot categorie 1=nee. Respondenten die een gemiddelde score van 3, 4 of 5 hebben (gemiddeld ≥ 6 sociale contacten) tot categorie 2=ja (Vermeij & Gieling, 2016).

Nu alle criteria voor het uitvoeren van de latente klasse analyse zijn besproken, kan de analyse daadwerkelijk plaatsvinden.

1 klasse

2 klassen

3 klassen

*** STATISTICS ***		*** STATISTICS ***		*** STATISTICS ***	
Number of iterations	= 2	Number of iterations	= 159	Number of iterations	= 1120
Converge criterion	= 0.0000000000	Converge criterion	= 0.0000008004	Converge criterion	= 0.0000009956
Seed random values	= 3476	Seed random values	= 1258	Seed random values	= 2033
X-squared	= 69.9035 (0.0000)	X-squared	= 8.9509 (0.1764)	X-squared	= 7.2461 (0.0071)
L-squared	= 21.6156 (0.0275)	L-squared	= 7.1456 (0.3076)	L-squared	= 5.0014 (0.0253)
Cressie-Read	= 40.0605 (0.0000)	Cressie-Read	= 7.6402 (0.2657)	Cressie-Read	= 5.9281 (0.0149)
Dissimilarity index	= 0.1190	Dissimilarity index	= 0.0434	Dissimilarity index	= 0.0397
Degrees of freedom	= 11	Degrees of freedom	= 6	Degrees of freedom	= 1
Log-likelihood	= -127.88621	Log-likelihood	= -120.65123	Log-likelihood	= -119.57913
Number of parameters	= 4 (+1)	Number of parameters	= 9 (+1)	Number of parameters	= 14 (+1)
Sample size	= 68.0	Sample size	= 68.0	Sample size	= 68.0
BIC(L-squared)	= -24.7990	BIC(L-squared)	= -18.1714	BIC(L-squared)	= 0.7819
AIC(L-squared)	= -0.3844	AIC(L-squared)	= -4.8544	AIC(L-squared)	= 3.0014
BIC(log-likelihood)	= 272.6505	BIC(log-likelihood)	= 279.2780	BIC(log-likelihood)	= 298.2314
AIC(log-likelihood)	= 263.7724	AIC(log-likelihood)	= 259.3025	AIC(log-likelihood)	= 267.1583

Fig. 26: Output latente klasse analyse met 1 klasse, 2 klassen en 3 klassen

In het methodologisch kader is aangegeven dat er eerst één latente wordt getoetst. Daarbij is het model significant als de L-squared (p) groter dan 0,05 is. Als dit niet het geval is, moet een nieuwe klasse worden toegevoegd. De output met één klasse geeft een L-squared (p) van 0,0275 aan. Aangezien 0,0275 kleiner is dan 0,05, moet er een nieuwe klasse worden toegevoegd. Het model met

één klasse blijkt niet significant te zijn. Een model met twee klassen heeft een L-squared (p) van 0,3076. Dit betekent dat een model met twee klassen wél significant is. De respondenten kunnen volgens dit model in twee klassen worden ingedeeld. Voordat het model met twee latente klassen verder wordt geanalyseerd, is er eerst een model met drie klassen opgesteld. Bij een hogere significantie zou dit betekenen dat dit model beter zou zijn dan het tweede model. Hierbij moet de L-squared lager zijn en de L-squared (p) hoger. In de output is te zien dat de L-squared lager is, maar de significantie niet hoger dan bij het tweede model. Dit betekent dat de output van het tweede model wordt gehanteerd voor de verdere analyse. De BIC en AIC in de output geven de relatie tot de andere pogingen (met één klasse en drie klassen) aan. Hoe lager de scores zijn, hoe beter. Zowel de BIC als de AIC hebben in model twee de laagste scores.

Om te analyseren in hoeverre het model relevant is, moet worden gekeken naar de E. Deze is te vinden in de tabel 'Latent class output'. Het gaat hierbij om het percentage fout geschatte respondent. In dit model is dit percentage heel laag ($E=0,0056$). Dit betekent dat dit model een hoge relevantie kent.

In de 'Latent class output' is weergegeven hoeveel procent van de waarnemingen tot een klasse behoort. Scores die hoger dan 0,8 geven de voorwaardelijke kans aan om tot een klasse te behoren. Een waarde die dicht bij 1 ligt geeft aan dat er sprake is van een sterke correlatie met de klasse. Respondenten die bij 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen' tot de categorie 1=nee behoren, vallen in klasse 2. Respondenten die tot categorie 2=ja behoren, vallen in klasse 1. Bij 'maatschappelijke betrokkenheid' behoren de respondenten die onder categorie 1=nee vallen tot klasse 2. Bij 'steun sociaal netwerk' behoren de respondenten die onder categorie 2=ja vallen tot klasse 1. Bij 'persoonlijke relaties' behoren de respondenten die onder categorie 1=nee vallen tot klasse 2 en 2=ja tot klasse 1. Onder de 'Latent class output' is een tabel weergegeven met de frequenties per antwoordmogelijkheid. Uit de meeste respondenten behoren bij alle aspecten tot de score 2=ja. Daarnaast is er nog een vrij grote groep die bij alle aspecten tot de score 2=ja behoren, behalve bij maatschappelijke betrokkenheid de score 1=nee hebben. Op basis van de 'Latent class output' kunnen nu typologieën worden ontwikkeld.

*** LATENT CLASS OUTPUT ***

		X 1	X 2
		0.9468	0.0532
A	1	0.0836	1.0000
A	2	0.9164	0.0000
B	1	0.3166	1.0000
B	2	0.6834	0.0000
C	1	0.0469	0.5476
C	2	0.9531	0.4524
D	1	0.2234	1.0000
D	2	0.7766	0.0000

E = 0.0056, lambda = 0.8949

Fig. 27: Output latente klasse analyse: relevantie en items per klasse

*** FREQUENCIES ***

A	B	C	D	observed	estimated	std. res.
1	1	1	1	2.000	2.000	0.000
1	1	1	2	0.000	0.062	-0.249
1	1	2	1	2.000	2.000	-0.000
1	1	2	2	2.000	1.261	0.658
1	2	1	1	0.000	0.039	-0.196
1	2	1	2	1.000	0.134	2.367
1	2	2	1	0.000	0.783	-0.885
1	2	2	2	2.000	2.722	-0.438
2	1	1	1	0.000	0.196	-0.442
2	1	1	2	0.000	0.680	-0.825
2	1	2	1	4.000	3.976	0.012
2	1	2	2	14.000	13.825	0.047
2	2	1	1	1.000	0.422	0.889
2	2	1	2	1.000	1.468	-0.386
2	2	2	1	9.000	8.585	0.142
2	2	2	2	30.000	29.848	0.028

Fig. 28: Output latente klasse analyse: frequenties

In de eerste klasse behoren de respondenten die waarschijnlijk of zeker bepaalde gewoonten voor andere Kesselnaren uitvoeren. In deze klasse kan, op basis van de gehanteerde items, worden gesteld dat de respondenten een hoge mate van 'gemeenschappelijke normen' heeft. In deze klasse behoren ook de respondenten die, op basis van de Lubben-scale, veel steun uit hun sociale netwerk kunnen halen. Deze klasse kenmerkt zich door een hoog *bonding network*. Deze groep kan daarom getypeerd worden als 'lokaal sociaal gebonden'.

In de tweede klasse behoren de respondenten die minder geneigd zijn om bepaalde gewoonten voor andere Kesselnaren uit te voeren. In deze klasse kan is er sprake van een lagere mate van 'gemeenschappelijke normen'. Ook respondenten die een lagere mate van 'maatschappelijke betrokkenheid' hebben, behoren tot deze klasse. De respondenten zijn het gemiddeld genomen meer oneens met de acht items die over dit aspect gaan. Daarnaast behoren in deze klasse de respondenten gemiddeld genomen een klein netwerk hebben. Gemiddeld hebben ze, op basis van de gehanteerde items, minder dan 6 personen aan sociale contacten in Kessel. In deze klasse kan worden gesteld dat er minder sociaal kapitaal aanwezig is, ten opzichte van de eerste klasse. Er is ook wel sprake van een lager *bonding network*. Deze groep kan daarom getypeerd worden als 'lokaal sociaal ongebonden'.

6. Conclusie

In dit onderzoek is gepoogd antwoord te geven op de volgende vraag: *Hoe sterk is de mate van sociaal kapitaal, gebaseerd op de aspecten 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen', 'maatschappelijke betrokkenheid', 'steun sociaal netwerk' en 'persoonlijke relaties', in Kessel, gelegen in krimpgebied Peel en Maas, en in welke typologieën valt dit te classificeren?* Aan de hand van de resultaten die uit de data-analyses zijn voortgekomen, kan hier een antwoord op worden gegeven.

Eerst werden de vier aspecten, die in de hoofdvraag staan beschreven, uitgewerkt. Door middel van een descriptieve analyse en door de frequenties te analyseren, is bepaald hoe sterk de mate van sociaal kapitaal op de vier aspecten is. De eerste vier deelvragen zijn ook gericht op het beantwoorden van het eerste deel van de hoofdvraag.

Bij de eerste deelvraag is gekeken hoe het vertrouwen en gemeenschappelijke normen in Kessel eruit ziet. Op basis van de descriptieve analyse kan worden geconcludeerd dat het sociaal vertrouwen in Kessel hoog is. Geen enkele respondent vertrouwt niemand in het dorp en slechts een enkeling vertrouwt slechts een paar mensen in het dorp. Ook voelen Kesselnaren zich veilig in Kessel. Het politieke vertrouwen is in Kessel vrij neutraal. Het vertrouwen in de lokale politiek is groter dan het vertrouwen in de landelijke politiek. De gemeenschappelijke normen in Kessel is gemiddeld genomen licht positief. Als aan Kesselnaren wordt gevraagd om bepaalde gewoontes te doen, zoals boodschappen doen of voor de post of planten zorgen, zal de gemiddelde dorpsbewoner dit waarschijnlijk doen.

Bij de tweede deelvraag is de maatschappelijke betrokkenheid in Kessel onder de loep genomen. Uit de descriptieve analyse is gebleken dat Kesselnaren gemiddeld gezien bij dit aspect vrij neutraal zijn. Dit betekent dat ze niet in hoge mate maatschappelijke betrokken zijn. Er kan is echter wel in zekere zin een maatschappelijke betrokkenheid, aangezien ze het gemiddeld gezien niet oneens zijn met de stellingen.

Bij de derde deelvraag is gekeken naar de steun die Kesselnaren uit hun sociale netwerk binnen het dorp kunnen halen. In de descriptieve analyse is alleen gekeken naar wederkerigheid met burens en buurtgenoten. De overige items zijn in de latente klasse analyse behandeld. Wat betreft wederkerigheid is het geen eenduidig antwoord te geven.

Bij de vierde deelvraag is gekeken naar de persoonlijke relaties van de Kesselnaren. Eerst is er gekeken naar de grootte van het netwerk. Eerst is gekeken of de sociale connecties van Kesselnaren zich vooral binnen of buiten het dorp bevinden. Op basis van de items 'goede kennissen' en 'vrienden' is de conclusie dat Kesselnaren gemiddeld gezien meer connecties buiten het dorp hebben. Daarnaast is gekeken naar de dichtheid van de persoonlijke netwerken, waarbij is gekeken naar de hoeveelheid contact met burens, familieleden (geen huisgenoten) en vrienden en goede kennissen. De conclusie hierbij is dat veel Kesselnaren een vrij hoge dichtheid in hun sociale netwerk hebben. Een behoorlijk aantal ziet hun sociale connecties minimaal één keer per week.

Het tweede deel van de hoofdvraag heeft betrekking op de typologieën van sociaal kapitaal in Kessel en de karakterisering hiervan. Om dit te onderzoeken heeft er een latente klasse analyse plaatsgevonden. Uit de analyse blijkt dat er twee groepen sociaal kapitaal in Kessel aanwezig zijn. De eerste groep kenmerkt zich door een hoge mate van gemeenschappelijke normen en de hoge mate van steun die ze uit hun sociale netwerk kunnen halen. Deze groep bezit veel sociaal kapitaal in Kessel en is daarom getypeerd als 'lokaal sociaal gebonden'. Dit is tevens de grootste groep. De tweede groep is beduidend kleiner. Deze groep heeft minder sociaal kapitaal dan de eerste groep. Dit kenmerkt zich door de lagere mate van gemeenschappelijke normen, de lagere mate van

maatschappelijke betrokkenheid en de gemiddeld kleinere netwerken die de personen binnen deze groep hebben. Deze groep is getypeerd als 'lokaal sociaal ongebonden'.

7. Evaluatie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zal eerste een evaluatie plaatsvinden. In deze evaluatie komen aspecten aan bod die betrekking hebben op de procesevaluatie en op de productevaluatie. Vervolgens worden aanbevelingen gedaan en worden er een aantal suggesties voor verder onderzoek gedaan.

7.1 EVALUATIE

Bij de procesevaluatie wordt gereflecteerd op het proces waarin het onderzoek tot stand is gekomen. In februari is dit proces gestart, waarbij ik in eerste instantie enthousiast ben begonnen met het schrijven van een onderzoeksvoorstel. Vrij snel kwam ik tot een onderzoeksvoorstel, waarbij ik het idee had dat ik hier verder mee aan de slag kon gaan. Het zou een kwalitatief onderzoek worden, waarbij de wisselwerking tussen lokale overheid en dorpsraden door middel van diepte-interviews zou worden onderzocht. Hier heb ik echter te makkelijk over gedacht. Nadat het onderzoeksvoorstel was goedgekeurd, kwamen de eerste serieuze problemen. Sociaal kapitaal bleek meer een kwantitatief begrip te zijn. Om kwalitatief onderzoek te kunnen doen, moet er data beschikbaar zijn om hiermee een diepte-onderzoek te doen. Tevens was er te weinig kennis beschikbaar om dit op lokaal niveau te onderzoeken. Hierdoor is medio april besloten om het onderzoeksvoorstel aan te passen en sociaal kapitaal te gaan meten en vervolgens hierover uitspraken te kunnen doen.

Vanaf het moment dat het onderzoeksvoorstel veranderd moest worden heeft dit veel stress opgeleverd. Er lag continu een bepaalde druk van de deadline. Gelukkig kon de kennis, die is opgedaan tijdens de literatuurstudie, ook voor dit nieuwe onderzoeksvoorstel worden ingezet. De schaal die het Britse Bureau voor de Statistiek hanteert om sociaal kapitaal te meten, was in eerste instantie niet de schaal die zou worden gehanteerd. Dit zou namelijk het *social capital framework* zijn dat het Australische Bureau voor de statistiek hanteert. Voor de onderzoeksmethode, de latente klasse analyse, was het Britse kader echter beter geschikt om sociaal kapitaal te meten. De aspecten, met bijbehorende dimensies, waren beter te hanteren voor het categoriseren van de data. Aangezien sociaal kapitaal veel elementen kent, is besloten het Britse kader te nemen. Dit kader benadrukt namelijk de hoofdelementen van sociaal kapitaal. Dit zorgt ervoor dat dit onderzoek behapbaar is gebleven.

Op basis van het Britse kader vond de datapreparatie plaats. Het opstellen van de enquête bleek veelomvattend te zijn. Het was een uitgebreider proces dat ik in eerste instantie had verwacht. Ook hier heb ik in het begin te makkelijk over gedacht. Er zijn vervolgens schaalmethoden gehanteerd, die in eerdere onderzoeken al zijn gebruikt. Hierdoor was het mogelijk om aan te geven dat het betrouwbare methoden zijn om te meten.

In deze fase van had ik echter wat meer aandacht moeten besteden aan de data-analyse die nog moest komen. Het is uiteindelijk jammer dat een aantal items niet in de latente klasse terecht konden komen. Hiervoor had ik, óf extra aspecten moeten ontwikkelen (bijvoorbeeld 'vertrouwen en gemeenschappelijke normen' als twee aparte aspecten hanteren), óf meer tijd moeten besteden aan het uitvoeren van de latente klasse analyse. Dit laatste had mijn voorkeur, maar was helaas niet mogelijk in verband met de tijd. Ook de kennis over de factoranalyse bleek in deze fase nog iets te beperkt te zijn geweest. In volgende onderzoeken zal ik hier meer aandacht aan besteden.

Na de datapreparatie kon de data worden verzameld. In drie dagen tijd zijn er 73 vragenlijsten ingevuld. Dit ligt iets hoger dan de beoogde 66 ingevulde vragenlijsten. De

dataverzameling heeft voor behoorlijk wat zenuwen gezorgd, aangezien ik er in eerste instantie niet gerust op was dat ik het beoogde doel zou halen. Na drie dagen dataverzamelen is dit uiteindelijk gelukt. Voor de betrouwbaarheid van het onderzoek was het beter geweest als de steekproefgrootte hoger lag. Bij een betrouwbaarheidsinterval van 95% en een foutmarge van 5% zou de steekproefgrootte 338 moeten zijn. In eerste instantie was dit niet haalbaar vanwege de tijd. In tweede instantie spelen de kosten een rol. Één vragenlijst kost namelijk €0,24. Het realiseren van 338 vragenlijsten zou dan €81,12 kosten. Persoonlijk vond ik de kosten te gortig voor een bachelorthesis. Dit betekent echter wel dat de steekproefgrootte relatief klein is. Er is dus gekozen om de minima in betrouwbaarheidsinterval en foutmarge die gangbaar zijn in de wetenschap, te hanteren.

Nadat de dataverzameling heeft plaatsgevonden, kon de data worden geanalyseerd. In deze fase ontstond het probleem dat ik niet alle items kon hanteren in de analyse naar sociaal kapitaal op macroniveau. In paragraaf 7.3 wordt een suggestie gegeven hoe dit probleem opgelost zou kunnen worden. Daarnaast bestond er enorme twijfel over de schaalscore die gehanteerd zou moeten worden. Om het onderzoek behapbaar te houden, is gekozen voor gemiddelden. In paragraaf 7.3 wordt aangegeven waarom factorscores wellicht nog tot betere resultaten leiden.

De items die niet zijn gehanteerd in de latente klasse analyse, zijn onderzocht in de descriptieve analyse. Hierdoor worden alle items in dit onderzoek belicht, aangezien alle items wel van dusdanig belang om sociaal kapitaal te onderzoeken. Deze analyse is zonder problemen gedaan.

Nadat de descriptieve analyse heeft plaatsgevonden, is het sociaal kapitaal op macroniveau geanalyseerd. Dit begon met de factoranalyses. De factoranalyses die zijn uitgevoerd, zijn zonder problemen gegaan. Het is fijn dat alle aspecten een hoge interne consistentie hebben en de *mean scores* zijn zonder veel moeite zijn opgesteld. Ook de latente klasse analyse is vrij snel gerealiseerd, waardoor er meer tijd vrij kwam om de data te analyseren dan gepland.

Waar ik in toekomstige onderzoeken vooral rekening mee moet houden, is dat ik uitgebreider stil moet staan bij vervolgstappen in het onderzoek. In dit onderzoek heb ik op een aantal momenten te globaal nagedacht over deze vervolgstappen, waardoor ik een paar ik vast liep. Een voorbeeld hiervan is het opnemen van alle items in de latente klasse analyse. Hierdoor heb ik uiteindelijk niet de beoogde resultaten gekregen die ik voor ogen had. Daarnaast ben ik op sommige momenten te ambitieus geweest met dit onderzoek. Een belangrijk leerproces is dat ik een realistische afweging moet maken in de haalbaarheid en complexiteit van het onderzoek. Uiteindelijk ben ik tevreden dat ik de eerste deadline heb gehaald, na al het werk dat ik heb verricht.

7.2 AANBEVELINGEN

In het projectkader staat beschreven dat longitudinaal onderzoek naar groepen sociaal kapitaal interessant is. Op deze manier kun je namelijk toetsen of bepaalde interventies, zoals het realiseren van een ontmoetingsplek, gevolgen heeft op bijvoorbeeld de groep dat weinig sociaal kapitaal binnen een dorp bezit. Als blijkt dat er weinig mensen tot een groep behoort waarin sprake is van weinig sociaal kapitaal, kan dit juist een reden zijn om te investeren in bijvoorbeeld een ontmoetingsplaats. Uit dit onderzoek blijkt dit momenteel niet nodig is. Van alle respondenten die de vragenlijst hebben ingevuld, blijkt dat de grootste groep op alle aspecten bovengemiddeld hebben gescoord en in de latente klasse analyse vier keer de categorie 2=ja hebben. Er is veel sociaal kapitaal binnen Kessel aanwezig. Een herhaling van dit onderzoek zou zich kunnen voordoen als er een interventie heeft plaatsgevonden, waarbij veranderingen in sociaal kapitaal zouden kunnen optreden.

Aangezien sociaal kapitaal een begrip is dat veel elementen kent, moeten hierin keuzes worden gemaakt. Dit onderzoek moest in vrij korte tijd gerealiseerd worden. Als er een uitgebreid onderzoek wordt gedaan, is het mogelijk om veel meer elementen van sociaal kapitaal in betrekking te nemen.

Tot slot nog een belangrijke suggestie die voor eventueel vervolgonderzoek interessant kan zijn. Zoals eerder is aangegeven, was het vanwege tijd en complexiteit niet mogelijk om alle items in de latente klasse analyse te betrekken. Dit heeft behoorlijk wat invloed gehad op de resultaten van het onderzoek. Een methode om wel alle items in beschouwing te nemen is om factorscores te hanteren en die vervolgens te standaardiseren, middelen en vervolgens wederom te standaardiseren. Hierdoor krijgen items ladingen en kunnen verschillende schaalbalken worden samengevoegd, om tot één manifeste variabele te komen.

8. Literatuurlijst

Bartelds, J.F., Jansen, E.P.W.A., Joostens, Th.H. (1989). *Enquêteren. Het opstellen en gebruiken van vragenlijsten*. Groningen: Wolters–Noordhoff.

Blom, R., Bosdriesz, G., & van der Heijden, J. van Zuylen, J. en K. Schamp, K. (2010). *Help een burgerinitiatief! De faciliterende ambtenaar. Werkboek met informatie, suggesties en tips voor gemeenteambtenaren die te maken hebben met initiatieven van burgers*. Den Haag: Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Directie Openbaar Bestuur en Democratie, Cluster Democratie en Burgerschap.

Bolt, G. & Maat, R. ter (2005). Participatie in de buurt. *Tijdschrift voor de Volkshuisvesting*, 2005 (6), 56-62.

Bongartz, R. (2015). *Ontwikkelingsvisie Kessel 2025. Kwantitatief onderzoek*. Kessel: Stichting Dorpsoverleg Kessel. Geraadpleegd op <http://dorpsoverlegkessel.nl/wp-content/uploads/2015/07/150430-Kwantitatief-onderzoek-Kessel-2025-definitief.pdf>

Bourdieu, p. (1980). The forms of capital. In J.F. Richardson, *handbook of theory of research for the sociology* (241-258). New York: Greenwood Press.

Bourdieu, P. (1989). *Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip*. Amsterdam: Van Genneep.

Bourdieu, P. & Wacquant, L.J.D. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: University of Chicago Press.

Burt, R. S. (1992). Structural Holes: The Social Structure of Competition. Cambridge: Harvard University Press. Opgevraagd van <http://personal.stevens.edu/~jbao/BIA658A/Session5/burt.pdf>

Burt, R.S. (2000). The Network Structure of Social Capital. *Research in Organizational Behaviour*, 2000 (22), 345-423. Opgevraagd van <https://www.behr.ufl.edu/>

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2011). *Meetlat social kapitaal*. Geraadpleegd op de website van het CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2011/51/meetlat-sociaal-kapitaal>

Centraal Bureau voor de Statistiek (2011). *Databank Bevolkingskernen in Nederland 2011* [databank]. Geraadpleegd op <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2014/13/bevolkingskernen-in-nederland-2011>

Centraal Bureau voor de Statistiek (2017). *Databank Regionale prognose 2017-2040; bevolking, intervallen, regio-indeling 2015* [databank]. Geraadpleegd op: <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=83491ned&D1=0&D2=a&D3=a&D4=314&D5=0,I&HDR=T,G3&STB=G2,G1,G4&VW=T>

Coleman, J.S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*, 1988 (94), S95-S120.

Companen (2010). *Woonvisie Plus 2011-2015, 1^e concept* (918.103). Geraadpleegd op <http://www.egchel.net/archief/Woonvisie%20plus%20def%201e%20concept%20ter%20verzending.pdf>

- Doolittle, A. & Faul, A.C. (2013). Civic Engagement Scale: A Validation Study. Geraadpleegd op 17-05-2017, van <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2158244013495542>
- Edwards, R.W. (2004). *Measuring Social Capital. An Australian Framework and Indicators*. Australië: Australian Bureau for Statistics. Opgevraagd van: <http://www.ausstats.abs.gov.au/>
- Elshof, H. & Bailey, A. (2015). The role of responses to experiences of rural population decline in the social capital of families. *Journal of Rural and Communication Development*, 10(1), 72-93. Opgevraagd van <http://journals.brandonu.ca/jrcd/>
- Emery, M. & Flora C. (2006) Spiraling-up: mapping community transformation with community Capitals Framework. *Journal of Community Development Society*, 37(1), 19-35. Opgevraagd van <https://www.uvm.edu>
- Falk, I. & Kilpatrick, S. (2000). What is Social Capital? A Study of Interaction in a Rural Community. *Sociologia ruralis*, 2000 (40-1), 87-110.
- Fey, S., Bregendahl, C., & Flora, C. (2006). The measurement of community capitals through research. *Online Journal of Rural Research & Policy*, 2006 (1), 1-28.
- Hajer, M. A., Tatenhove, J. P. M. van, & Laurent, C. (2004). *Nieuwe vormen van governance, een essay over nieuwe vormen van bestuur met een empirische uitwerking naar de domeinen van voedselveiligheid en gebiedsgericht beleid*. (500013004/2004). Bilthoven: RIVM.
- Harper, R. & Kelly, M. (2003). *Measuring Social Capital in the United Kingdom*. Londen: Office for National Statistics.
- Hawkins, R.L. & Maurer, K. (2010). Bonding, Bridging and Linking: How Social Capital Operated in New Orleans following Hurricane Katrina. *British Journal of Social Work*, 2010 (40), 1777-1793.
- Hobbs, G. (2000). What is social capital? A brief literature overview. *Economic and Social Research Foundation*, 1-6.
- Hooghe, M. (2003). *Sociaal Kapitaal in Vlaanderen: verenigingen en democratische politieke cultuur*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Houwelingen, P. van, Boele, A., & Dekker, P. (2014). *Burgermacht op eigen kracht. Een brede verkenning van ontwikkeling in burgerparticipatie* (2014-7). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Jong, A. de & Duin, C. van (2009). *Regionale prognose 2009–2040: vergrijzing en omslag van groei naar krimp*. Geraadpleegd op de website van het CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2010/02/regionale-prognose-2009-2040-vergrijzing-en-omslag-van-groei-naar-krimp>
- Leidelmeijer, K. (2012). *Buurtparticipatie en leefbaarheid* (21540). Amsterdam & Utrecht: RIGO.
- Lin, N. (1999). Building a network theory of social capital. *Connections*, 22(1), 28-51.
- Lubben, J., Blozik, E., Gillmann, G., Iliffe, S. Renteln Kruse, W. von, Beck, J.C., & Stuck, A.E. (2006). Performance of an abbreviated version of the Lubben Social Network Scale among three European Community-dwelling older adult populations. *Gerontologist*, 46(4), 503-513.

McCutcheon, A.L. (2002). Basic Concepts and Procedures in Single- and Multiple-Group Latent Class Analysis. In Hagenars, J.A. & McCutcheon, A.L. (2002). *Applied Latent Class Analysis*. (56-85). Cambridge: Cambridge University Press.

Planbureau voor de Leefomgeving (2016). Regionale bevolkingsprognose. Opgevraagd van <http://www.pbl.nl/themasites/regionale-bevolkingsprognose/bevolkingsprognoses-2015-2040>

Planbureau voor de Leefomgeving (2017, 23 februari). Vraag en antwoord [oorzaken krimp]. Opgevraagd van <http://www.pbl.nl/onderwerpen/krimp>

Scrivens, K. & Smith, C. (2013). *Four Interpretations of Social Capital: An Agenda for Measurement*. Geraadpleegd op de website van OECD: [http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=STD/DOC\(2013\)6&docLanguage=En](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=STD/DOC(2013)6&docLanguage=En)

Siegler, V. (2014). Measuring Social Capital. *Office for National Statistics*. Opgevraagd van <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/>

Sociaal en Cultureel Planbureau (2011). *Databank Sociaal Vitaal Platteland 2011* [databank]. Geraadpleegd op <https://easy.dans.knaw.nl/ui/datasets/id/easy-dataset:63818>

Stone, W. (2001). *Measuring social capital. Towards a theoretically informed measurement framework for researching social capital in family and community life* (24). Melbourne: Australian Institute of Family Studies.

Sundström, G., & Jacobsson, B. (2007). *The embedded state: from government to governance: the case of Sweden* (106-91). Stockholm: Stockholms centrum för forskning om offentlig sektor.

SurveyMonkey (2017, 25 mei). *Sample Size Calculator* [bepalen steekproefgrootte]. Opgevraagd van <https://www.surveymonkey.com/mp/sample-size-calculator/>

The Organisation for Economic Co-operation and Development. (2013). How's Life? 2013: Measuring Well-being. Geraadpleegd op de website van OECD: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264201392-en>

The Organisation for Economic Co-operation and Development. (2015). How's Life? 2015: Measuring Well-being. Geraadpleegd op de website van OECD: http://dx.doi.org/10.1787/how_life-2015-en

Thissen, F. (september, 2007). *Van autonoom dorp naar woondorp*. Bijdrage aan het provinciale dorpendag Noord-Holland. Schoorl.

Thissen, F. (2013). Van autonoom dorp naar woondorp. *Ruimte, 2013 (18)*, 24-29. Opgevraagd via <https://issuu.com/ruimte-vrp>

Vennix, J.A.M. (2011). *Theorie en praktijk van empirisch onderzoek*. Harlow: Pearson.

Vermeij, L. & Gieling, J. (2016) *De dorpse doe-democratie. Lokaal burgerschap bekeken vanuit verschillende groepen dorpsbewoners* (2016-22). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau

Vermeij, L., & Mollenhorst, G. (2008). *Overgebleven dorpsleven: Sociaal kapitaal op het hedendaagse platteland* (2008-19). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Vermunt, J. (1997). *LEM: A general program for the analysis of categorical data*. Opgevraagd van <http://members.home.nl/jeroenvermunt/lemfiles/manual.pdf>

Verschuren, P. & Doorewaard, H. (2007). *Het ontwerpen van een onderzoek*. Den Haag: Boom Lemma.

Bijlage 1: Enquête

Beste inwoner van Kessel,

Momenteel doe ik onderzoek naar sociale netwerken in Kessel. Dit onderzoek probeert te achterhalen in hoeveel verschillende groepen sociale netwerken in een dorp kan worden ingedeeld. Om hier een beeld van te krijgen, zou ik u willen vragen om deze vragenlijst in te vullen.

Deze vragenlijst bevat **46 vragen**. Het zijn allemaal meerkeuzevragen. Het invullen duurt ongeveer **10 tot 15 minuten**. Alle informatie zal vertrouwelijk worden behandeld. De ingevulde vragenlijsten worden **anoniem** behandeld.

Mocht u na bovenstaande nog vragen of opmerking hebben, kunt u contact opnemen met mij. Dit kan ook als u tijdens het invullen van de vragenlijst vragen of opmerkingen heeft.

Telefonisch contact: 0642954311

Mailen: bas.zelen@student.ru.nl

Mocht u na het invullen van de vragenlijst interesse hebben in het verdere vervolg van het onderzoek, kunt u aan het einde van de vragenlijst uw emailadres invullen.

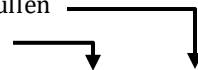
Alvast bedankt voor het invullen van de vragenlijst!

Met vriendelijke groet,

Bas Zelen (student geografie, planologie en milieu, Radboud University Nijmegen)

Juiste vakje aankruisen s.v.p.

Niet invullen

	Enkele persoonsgegevens			Code nr
	Omdat de enquête anoniem wordt afgenomen, vragen wij u hier eerst een aantal persoonsgegevens in te vullen. We verzoeken u ons zo nauwkeurig mogelijk de gevraagde gegevens te verstrekken.			
1	Geslacht	Man Vrouw	☐ ☐	01
2	Leeftijd	Jonger dan 25 jaar 26-35 jaar 36-45 jaar 46-55 jaar 56-65 jaar 66 jaar of ouder	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	02
3	Aantal jaren woonachtig in dorp	Heel leven in dorp Langer dan 15 jaar Tussen de 6 en 15 jaar Minder dan 6 jaar	☐ ☐ ☐ ☐	03
4	Hoogst genoten opleiding	Lo Lbo Vmbo Mbo Havo Vwo Hbo Wo	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	04
5	Woonsituatie	Binnen de bebouwde kom Buiten de bebouwde kom	☐ ☐	05
6	Gezinssituatie	Alleenstaande volwassene zonder inwonende kinderen. Alleenstaande volwassene met inwonende kinderen. Gehuwd paar zonder inwonende kinderen. Gehuwd paar met inwonende kinderen. Samenwonend paar zonder inwonende kinderen. Samenwonend paar met inwonende kinderen. Overig.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	06

	Vertrouwen en gemeenschappelijke normen in Kessel		Code nr
	Hieronder volgen enkele vragen die over vertrouwen gaan.		
7	In hoeverre vertrouwt u de mensen in het dorp?	☐ Ik vertrouw veel mensen in het dorp ☐ Ik vertrouw sommige mensen in het dorp ☐ Ik vertrouw een paar mensen in het dorp ☐ Ik vertrouw niemand in het dorp	7
8	Hoe veilig voelt u zich als u in het donker door Kessel loopt?	☐ Heel veilig ☐ Veilig ☐ Een beetje onveilig ☐ Heel onveilig	8

	Vertrouwen en gemeenschappelijke normen in Kessel		Code nr
	Hieronder staan een aantal stellingen die over vertrouwen in de politiek gaan. In hoeverre bent u het er mee eens?		
9	Ik heb vertrouwen in de gemeentelijke politiek	☐ Beslist niet ☐ Niet ☐ Neutraal ☐ Wel ☐ Beslist wel ☐ Weet ik niet	9
10	De gemeente spant zich voldoende in voor de leefbaarheid van Kessel	☐ Beslist niet ☐ Niet ☐ Neutraal ☐ Wel ☐ Beslist wel ☐ Weet ik niet	10
11	Ik heb vertrouwen in de Nederlandse politiek	☐ Beslist niet ☐ Niet ☐ Neutraal ☐ Wel ☐ Beslist wel ☐ Weet ik niet	11

	Vertrouwen en gemeenschappelijke normen in Kessel		Code nr
	Hieronder staan een aantal stellingen die over gewoontes in Kessel gaan. Mensen kunnen elkaar op verschillende manieren helpen. Zou u een bekende uit uw buurt op de volgende manieren helpen als dat nodig is?		
12	Voor de post of de planten zorgen	☐ Zou ik beslist niet doen ☐ Zou ik waarschijnlijk niet doen ☐ Zou ik waarschijnlijk doen ☐ Zou ik beslist doen ☐ Dat doe ik al ☐ Dat kan ik niet	12
13	<u>Af en toe</u> de boodschappen doen	☐ Zou ik beslist niet doen ☐ Zou ik waarschijnlijk niet doen ☐ Zou ik waarschijnlijk doen ☐ Zou ik beslist doen ☐ Dat doe ik al ☐ Dat kan ik niet	13
14	Vaak de boodschappen doen	☐ Zou ik beslist niet doen ☐ Zou ik waarschijnlijk niet doen ☐ Zou ik waarschijnlijk doen ☐ Zou ik beslist doen ☐ Dat doe ik al ☐ Dat kan ik niet	14
15	Helpen met huishoudelijk werk of kleine klusjes in en om het huis	☐ Zou ik beslist niet doen ☐ Zou ik waarschijnlijk niet doen ☐ Zou ik waarschijnlijk doen ☐ Zou ik beslist doen ☐ Dat doe ik al ☐ Dat kan ik niet	15

	Maatschappelijke betrokkenheid in Kessel		Code nr
	Hieronder volgen enkele stelling die over de manier waarmee u naar de gemeenschap in Kessel kijkt. Geef a.u.b. aan in hoeverre u het met de stelling eens of oneens bent.		
		Oneens Eens	
16	Ik voel me <u>niet</u> verantwoordelijk voor de dorpsgemeenschap	1 2 3 4 5 6 7 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	16
17	Ik ben ervan overtuigd dat ik een verschil maak in de dorpsgemeenschap	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	17
18	Ik ben toegewijd om me in te zetten in de dorpsgemeenschap	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	18
19	Ik ben ervan overtuigd dat ik een verantwoordelijk voel om minder bedeelden in de dorpsgemeenschap te helpen	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	19
20	Ik vind <u>niet</u> dat alle bewoners in de dorpsgemeenschap een verantwoordelijkheid hebben naar de gemeenschap toe.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	20

21	Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om geïnformeerd te worden over lokale actualiteiten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	21
22	Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	22
23	Ik ben ervan overtuigd om lokale goede doelen te steunen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	23

	Maatschappelijke betrokkenheid in Kessel								Code Nr
	Hieronder volgen enkele stelling die over manier waarop dorpsbewoners met elkaar omgaan. Geef a.u.b. aan in hoeverre u deelneemt op een schaal van 'nooit' tot 'altijd'								
		Nooit			Altijd				
		1	2	3	4	5	6	7	
24	Ik ben betrokken bij vaste vormen van vrijwilligerswerk in de dorpsgemeenschap	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	24
25	Als ik met andere mensen werk in de dorpsgemeenschap, zorg ik voor positieve veranderingen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	25
26	Ik help mensen die tot de dorpsgemeenschap behoren	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	26
27	Ik blijf geïnformeerd over evenementen die in het dorp worden gehouden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	27
28	Ik neem deel aan discussies die over maatschappelijke verantwoordelijkheid gaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	28
29	Ik draag bij aan lokale goede doelen (financieel of vrijwilligerswerk)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	29

	Steun aan sociaal netwerk								Code Nr
	Hieronder volgen enkele stelling die over steun aan/van uw sociale netwerk gaan. Geef a.u.b. de hoeveelheid familieleden aan die tot de volgende stellingen behoren. De vragen hebben betrekking op de situatie <u>binnen Kessel</u> . Familie gaat over de leden binnen én buiten het huishouden.								
	0 = Geen familieleden 1 = een familielid 2 = Twee familieleden 3 = Drie of vier familieleden 4 = Vijf tot acht familieleden 5 = Negen of meer familieleden								
		0	1	2	3	4	5		
30	Hoeveel familieleden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	30
31	Bij hoeveel familieleden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	31
32	Met hoeveel familieleden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	32

	Steun aan sociaal netwerk		Code Nr
	Hieronder volgen enkele stelling die over steun aan/van uw sociale netwerk gaan. Geef a.u.b. de hoeveelheid vrienden aan die tot de volgende stellingen behoren. De vragen hebben betrekking op de situatie <u>binnen Kessel</u> . 0 = Geen vrienden 1 = Een vriend 2 = Twee vrienden 3 = Drie of vier vrienden 4 = Vijf tot acht vrienden 5 = Negen of meer vrienden		
33	Hoeveel vrienden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	0 1 2 3 4 5 O O O O O O	33
34	Bij hoeveel vrienden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?	O O O O O O	34
35	Met hoeveel vrienden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	O O O O O O	35

	Steun aan sociaal netwerk		code nr
	Hieronder volgt een stelling over de steun van buurtgenoten in Kessel. Geef aan in hoeverre u het eens of oneens bent met de stelling.	Oneens Eens	
36	Ik leen spullen van buurtgenoten en ruil gunsten met buurtgenoten	1 2 3 4 5 O O O O O	36

	Persoonlijke relaties		code nr
	Hieronder volgen enkele vragen die over sociale contacten in en rond het dorp in Kessel gaan. Deze vragen gaan <u>niet</u> over eventuele huisgenoten	Geen 1-5 6-20 21-50 51+	
37	Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp kent u bij voornaam?	O O O O O	37
38	Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp komen wel eens bij u over de vloer?	O O O O O	38
39	Met ongeveer hoeveel bewoners van het dorp bespreekt u wel eens iets persoonlijks?	O O O O O	39
40	Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp zou u om hulp kunnen vragen? (bijvoorbeeld bij een klusje in of om het huis)	O O O O O	40
41	Met ongeveer hoeveel bewoners van het dorp heeft u een familieband?	O O O O O	41

	Persoonlijke relaties		code nr
	Hieronder volgen enkele vragen die over sociale contacten in en rond Kessel gaan.		
42	Ongeveer hoeveel van <u>uw kennissen</u> wonen in of bij Kessel?	☐ Die wonen allemaal elders ☐ Minder dan de helft woont in het dorp ☐ De helft woont in het dorp ☐ Meer dan de helft woont in het dorp ☐ Die wonen allemaal in het dorp ☐ Ik heb geen kennissen	42
43	Ongeveer hoeveel van <u>uw goede vrienden</u> wonen in of bij Kessel?	☐ Die wonen allemaal elders ☐ Minder dan de helft woont in het dorp ☐ De helft woont in het dorp ☐ Meer dan de helft woont in het dorp ☐ Die wonen allemaal in het dorp ☐ Ik heb geen vrienden	43

	Persoonlijke relaties		code nr
	Ten slotte volgen er een aantal vragen over uw contacten. Hierbij gaat het om contacten <u>in Kessel</u> . Hoe vaak heeft u contact met.....		
44	... uw burens	☐ Zelden of nooit ☐ Minder dan één keer per maand ☐ Eén keer per maand ☐ Eén keer per twee weken ☐ Eén keer per week ☐ Meerdere keren per week	44
45	... familieleden? (niet uw huisgenoten)	☐ Zelden of nooit ☐ Minder dan één keer per maand ☐ Eén keer per maand ☐ Eén keer per twee weken ☐ Eén keer per week ☐ Meerdere keren per week	45
	Z.O.Z.		

46	... vrienden en goede kennissen	☐ Zelden of nooit ☐ Minder dan één keer per maand ☐ Eén keer per maand ☐ Eén keer per twee weken ☐ Eén keer per week ☐ Meerdere keren per week	46
----	---------------------------------	---	----

Dit is het einde.

Hartstikke bedankt voor het invullen van de vragenlijst.

Interesse in de resultaten van het onderzoek? Vul hier uw emailadres in:

BIJLAGE 2: FREQUENTIETABELLEN PERSOONSKENMERKEN

Geslacht					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	-2	1	1,4	1,4	1,4
	Man	25	34,2	34,2	35,6
	Vrouw	47	64,4	64,4	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 2.1: Frequenties geslacht

Categorie leeftijd					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Jonger dan 25 jaar	17	23,3	23,3	23,3
	26-35 jaar	7	9,6	9,6	32,9
	36-45 jaar	13	17,8	17,8	50,7
	46-55 jaar	14	19,2	19,2	69,9
	56-65 jaar	13	17,8	17,8	87,7
	66 jaar of ouder	9	12,3	12,3	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 2.2: Frequenties leeftijd

Aantal jaren woonachtig in dorp					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Heel leven in dorp	31	42,5	42,5	42,5
	Langer dan 15 jaar	28	38,4	38,4	80,8
	Tussende 6 en 15 jaar	10	13,7	13,7	94,5
	Minder dan 6 jaar	4	5,5	5,5	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 2.3: Frequenties aantal jaren woonachtig in dorp

Hoogst genoten opleiding

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	-2	2	2,7	2,7	2,7
	Lager onderwijs	16	21,9	21,9	24,7
	Middelbaar onderwijs	31	42,5	42,5	67,1
	Hoger onderwijs	24	32,9	32,9	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 2.4: Frequenties hoogst genoten opleiding

Woonsituatie

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Binnen de bebouwde kom	68	93,2	93,2	93,2
	Buiten de bebouwde kom	5	6,8	6,8	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 2.5: Frequenties woonsituatie

Gezinssituatie

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Alleenstaande volwassene zonder inwonende kinderen	7	9,6	9,6	9,6
	Alleenstaande volwassene met inwonende kinderen.	3	4,1	4,1	13,7
	Gehuwd paar zonder inwonende kinderen.	14	19,2	19,2	32,9
	Gehuwd paar met inwonende kinderen.	28	38,4	38,4	71,2
	Samenwonend paar zonder inwonende kinderen.	5	6,8	6,8	78,1
	Samenwonend paar met inwonende kinderen.	7	9,6	9,6	87,7
	Overig	9	12,3	12,3	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 2.6: Frequenties gezinssituatie

BIJLAGE 3: DESCRIPTIEVE ANALYSE SOCIAAL KAPITAAL OP MICRONIVEAU

In hoeverre vertrouwt u de mensen in het dorp?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ik vertrouw veel mensen in het dorp	56	76,7	76,7	76,7
	Ik vertrouw sommige mensen in het dorp	14	19,2	19,2	95,9
	Ik vertrouw een paar mensen in het dorp	2	2,7	2,7	98,6
	Ik vertrouw niemand in het dorp	1	1,4	1,4	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 3.1: Frequenties vertrouwen mensen in Kessel

Hoe veilig voelt u zich als u in het donker door Kessel loopt?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Heel veilig	26	35,6	35,6	35,6
	Veilig	42	57,5	57,5	93,2
	Een beetje onveilig	5	6,8	6,8	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 3.2: Frequenties veiligheid Kessel in het donker

Ik heb vertrouwen in de gemeentelijke politiek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Niet	5	6,8	7,2	7,2
	Neutraal	48	65,8	69,6	76,8
	Wel	14	19,2	20,3	97,1
	Beslistwel	2	2,7	2,9	100,0
	Total	69	94,5	100,0	
Missing	Missing	2	2,7		
	Weet ik niet	2	2,7		
	Total	4	5,5		
Total		73	100,0		

Bijlage 3.3: Frequenties vertrouwen gemeentelijke politiek

De gemeente spant zich voldoende in voor de leefbaarheid van Kessel

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Niet	2	2,7	2,9	2,9
	Neutraal	24	32,9	34,3	37,1
	Wel	32	43,8	45,7	82,9
	Beslistwel	12	16,4	17,1	100,0
	Total	70	95,9	100,0	
Missing	Missing	1	1,4		
	Weet ik niet	2	2,7		
	Total	3	4,1		
Total		73	100,0		

Bijlage 3.4: Frequenties inspanning gemeente voor leefbaarheid in Kessel

Ik heb vertrouwen in de Nederlandse politiek

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Beslistniet	7	9,6	9,6	9,6
	Niet	18	24,7	24,7	34,2
	Neutraal	28	38,4	38,4	72,6
	Wel	18	24,7	24,7	97,3
	Beslistwel	2	2,7	2,7	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 3.5: Frequenties vertrouwen Nederlandse politiek

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Mean Score Politiek Vertrouwen	72	2	5	3,27	,586
Valid N (listwise)	72				

Bijlage 3.6: beschrijvende statistiek, gemiddelde score dimensie politiek vertrouwen

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
In hoeverre vertrouwt u de mensen in het dorp?	73	1	4	1,29	,589
Hoe veilig voelt u zich als u in het donker door Kessel loopt?	73	1	3	1,71	,589
Ik heb vertrouwen in de gemeentelijke politiek	69	2	5	3,19	,601
De gemeente spant zich voldoende in voor de leefbaarheid van Kessel	70	2	5	3,77	,765
Ik heb vertrouwen in de Nederlandse politiek	73	1	5	2,86	,990
Valid N (listwise)	67				

Bijlage 3.7: Beschrijvende statistiek aspect vertoruwen en gemeenschappelijke normen

Ik voel me niet verantwoordelijk voor de dorpsgemeenschap

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee oneens	6	8,2	8,7	8,7
	Mee oneens	8	11,0	11,6	20,3
	Een beetje mee oneens	11	15,1	15,9	36,2
	Niet mee eens/niet mee oneens	11	15,1	15,9	52,2
	Een beetje mee eens	15	20,5	21,7	73,9
	Mee eens	8	11,0	11,6	85,5
	Helemaal mee eens	10	13,7	14,5	100,0
	Total	69	94,5	100,0	
Missing	Missing	4	5,5		
Total		73	100,0		

Bijlage 3.8: Frequenties verantwoordelijkheid voor dorpsgemeenschap

Ik ben ervan overtuigd dat ik een verschil maak in de dorpsgemeenschap

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee oneens	12	16,4	17,1	17,1
	Mee oneens	14	19,2	20,0	37,1
	Een beetje mee oneens	12	16,4	17,1	54,3
	Niet mee oneens/niet mee eens	19	26,0	27,1	81,4
	Een beetje mee eens	5	6,8	7,1	88,6
	Mee eens	8	11,0	11,4	100,0
	Total	70	95,9	100,0	
Missing	Missing	3	4,1		
Total		73	100,0		

Bijlage 3.9: Frequenties overtuiging verschil maken in dorpsgemeenschap

Ik ben toegewijd om me in te zetten in de dorpsgemeenschap

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee oneens	6	8,2	8,6	8,6
	Mee oneens	11	15,1	15,7	24,3
	Een beetje mee oneens	10	13,7	14,3	38,6
	Niet mee oneens/niet mee eens	18	24,7	25,7	64,3
	Een beetje mee eens	11	15,1	15,7	80,0
	Mee eens	10	13,7	14,3	94,3
	Helemaal mee eens	4	5,5	5,7	100,0
	Total	70	95,9	100,0	
Missing	Missing	3	4,1		
Total		73	100,0		

Bijlage 3.10: Frequenties toewijding inzetten dorpsgemeenschap

**Ik ben ervan overtuigd dat ik een verantwoordelijk voel om minder bedeelden in de
dorpsgemeenschap te helpen**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee oneens	3	4,1	4,3	4,3
	Mee oneens	8	11,0	11,6	15,9
	Een beetje mee oneens	18	24,7	26,1	42,0
	Niet mee oneens/niet mee eens	19	26,0	27,5	69,6
	Een beetje mee eens	10	13,7	14,5	84,1
	Mee eens	8	11,0	11,6	95,7
	Helemaal mee eens	3	4,1	4,3	100,0
	Total	69	94,5	100,0	
Missing	Missing	4	5,5		
Total		73	100,0		

Bijlage 3.11: Frequenties overtuiging om verantwoordelijkheid te voelen voor minder bedeelden in Kessel

**Ik vind niet dat alle bewoners in de dorpsgemeenschap een verantwoordelijkheid hebben naar de
gemeenschap toe.**

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee oneens	11	15,1	15,5	15,5
	Mee oneens	5	6,8	7,0	22,5
	Een beetje mee oneens	8	11,0	11,3	33,8
	Niet mee eens/niet mee oneens	20	27,4	28,2	62,0
	Een beetje mee eens	11	15,1	15,5	77,5
	Mee eens	10	13,7	14,1	91,5
	Helemaal mee eens	6	8,2	8,5	100,0
	Total	71	97,3	100,0	
Missing	Missing	2	2,7		
Total		73	100,0		

Bijlage 3.12: Frequenties alle dorpsbewoners hebben verantwoordelijkheid naar de dorpsgemeenschap

Ik draag bij aan lokale goede doelen (financieel of vrijwilligerswerk)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Nooit	15	20,5	20,8	20,8
	Heel zelden	5	6,8	6,9	27,8
	Zelden	6	8,2	8,3	36,1
	Neutraal	13	17,8	18,1	54,2
	Soms	10	13,7	13,9	68,1
	Vaak	12	16,4	16,7	84,7
	Altijd	11	15,1	15,3	100,0
	Total	72	98,6	100,0	
Missing	Missing	1	1,4		
Total		73	100,0		

Bijlage 3.13: Frequenties bijdragen aan lokale goede doelen

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Ik voel me niet verantwoordelijk voor de dorpsgemeenschap	69	1	7	4,23	1,840
Ik ben ervan overtuigd dat ik een verschil maak in de dorpsgemeenschap	70	1	6	3,21	1,569
Ik ben toegewijd om me in te zetten in de dorpsgemeenschap	70	1	7	3,90	1,678
Ik ben ervan overtuigd dat ik een verantwoordelijk voel om minder bedeeden in de dorpsgemeenschap te helpen	69	1	7	3,88	1,461
Ik vind niet dat alle bewoners in de dorpsgemeenschap een verantwoordelijkheid hebben naar de gemeenschap toe.	71	1	7	3,97	1,820
Ik draag bij aan lokale goede doelen (financieel of vrijwilligerswerk)	72	1	7	4,08	2,115
Valid N (listwise)	66				

Bijlage 3.14: Beschrijvende statistiek items maatschappelijke betrokkenheid

Ik leen spullen van buurtgenoten en ruil gunsten met buurtgenoten

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Helemaal mee oneens	18	24,7	24,7	24,7
	Mee oneens	8	11,0	11,0	35,6
	Neutraal	24	32,9	32,9	68,5
	Mee eens	13	17,8	17,8	86,3
	Helemaal mee eens	10	13,7	13,7	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 3.15 frequenties wederkerigheid burenbuurtgenoten

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Ik leen spullen van buurtgenoten en ruil gunsten met buurtgenoten	73	1	5	2,85	1,351
Valid N (listwise)	73				

Bijlage 3.16 beschrijvende statistiek wederkerigheid burenbuurtgenoten

Ongeveer hoeveel van uw kennissen wonen in of bij Kessel?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ik heb geen kennissen	6	8,2	8,2	8,2
	Die wonen allemaal elders	35	47,9	47,9	56,2
	Minder dan de helft woont in het dorp	10	13,7	13,7	69,9
	De helft woont in het dorp	19	26,0	26,0	95,9
	Meer dan de helft woont in het dorp	3	4,1	4,1	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 3.17: frequenties aantal kennissen in of bij Kessel

Ongeveer hoeveel van uw goede vrienden wonen in of bij Kessel?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ik heb geen vrienden	12	16,4	16,4	16,4
	Die wonen allemaal elders	26	35,6	35,6	52,1
	Minder dan de helft woont in het dorp	10	13,7	13,7	65,8
	De helft woont in het dorp	15	20,5	20,5	86,3
	Meer dan de helft woont in het dorp	8	11,0	11,0	97,3
	Die wonen allemaal in het dorp	2	2,7	2,7	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 3.18: frequenties aantal goede vrienden in Kessel

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Mean Score Sociale Contacten	73	1	6	2,76	1,096
Valid N (listwise)	73				

Bijlage 3.19: beschrijvende statistiek gemiddelde score sociale contacten

Hoevaak heeft u contact met... uw buren

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Zelden of nooit	10	13,7	13,7	13,7
	Minder dan een keer per maand	6	8,2	8,2	21,9
	Een keer per maand	4	5,5	5,5	27,4
	Een keer per twee weken	7	9,6	9,6	37,0
	Een keer per week	15	20,5	20,5	57,5
	Meerdere keren per week	31	42,5	42,5	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 3.20 frequenties dichtheid buren

Hoe vaak heeft u contact met... familieleden

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Zelden of nooit	10	13,7	13,7	13,7
	Minder dan een keer per maand	2	2,7	2,7	16,4
	Een keer per maand	5	6,8	6,8	23,3
	Een keer per twee weken	8	11,0	11,0	34,2
	Een keer per week	9	12,3	12,3	46,6
	Meerdere keren per week	39	53,4	53,4	100,0
	Total	73	100,0	100,0	

Bijlage 3.21 frequenties dichtheid familieleden

Hoe vaak heeft u contact met... vrienden en goede kennissen

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Zelden of nooit	3	4,1	4,2	4,2
	Minder dan een keer per maand	1	1,4	1,4	5,6
	Een keer per maand	8	11,0	11,3	16,9
	Een keer per twee weken	10	13,7	14,1	31,0
	Een keer per week	25	34,2	35,2	66,2
	Meerdere keren per week	24	32,9	33,8	100,0
	Total	71	97,3	100,0	
Missing	Missing	2	2,7		
Total		73	100,0		

Bijlage 3.22 frequenties dichtheid vrienden en goede kennissen

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Mean Score Dichtheid Netwerk	73	1	6	4,61	1,091
Valid N (listwise)	73				

Bijlage 3.23 beschrijvende statistiek gemiddelde score dichtheid

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Ongeveer hoeveel van uw kennissen wonen in of bij Kessel?	73	1	5	2,70	1,076
Ongeveer hoeveel van uw goede vrienden wonen in of bij Kessel?	73	1	6	2,82	1,378
Hoe vaak heeft u contact met... uw burens	73	1	6	4,42	1,840
Hoe vaak heeft u contact met... familieleden	73	1	6	4,66	1,812
Hoe vaak heeft u contact met... vrienden en goede kennissen	71	1	6	4,76	1,303
Valid N (listwise)	71				

Bijlage 3.24 beschrijvende statistiek items persoonlijke relaties

BIJLAGE 4: LATENTE KLASSE ANALYSE SOCIAAL KAPITAAL OP MACRONIVEAU

Inter-Item Correlation Matrix

	Voor de post of de planten zorgen	Af en toe de boodschappen doen	Vaak de boodschappen doen	Helpen met huishoudelijk werk of kleine klusjes in en om het huis
Voor de post of de planten zorgen	1,000	,443	,465	,258
Af en toe de boodschappen doen	,443	1,000	,750	,454
Vaak de boodschappen doen	,465	,750	1,000	,649
Helpen met huishoudelijk werk of kleine klusjes in en om het huis	,258	,454	,649	1,000

Bijlage 4.1: Correlatiematrix items vertrouwen en gemeenschappelijke normen

Reliability Statistics

	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha	,801	4

Bijlage 4.2: Interne betrouwbaarheid items vertrouwen en gemeenschappelijke normen

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Voor de post of de planten zorgen	9,26	5,148	,444	,239	,824
Af en toe de boodschappen doen	9,58	4,371	,690	,576	,722
Vaak de boodschappen doen	10,24	3,417	,814	,698	,640
Helpen met huishoudelijk werk of kleine klusjes in en om het huis	9,92	4,040	,559	,425	,787

Bijlage 4.3: Output per item na betrouwbaarheidsanalyse vertrouwen en gemeenschappelijke normen

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Mean Score Vertrouwen en Gemeenschappelijke normen	70	1	5	3,22	,700
Valid N (listwise)	70				

Bijlage 4.4: beschrijvende statistiek gehanteerde items vertrouwen en gemeenschappelijke normen

	Ik ben ervan overtuigd dat ik een verschil maak in de dorpsgemeenschap	Ik ben toegewijd om me in te zetten in de dorpsgemeenschap	Ik ben ervan overtuigd dat ik een verantwoordelijk voel om minder bedeelden in de dorpsgemeenschap te helpen	Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om geïnformeerd te worden over lokale actualiteiten	Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen	Ik ben ervan overtuigd om lokale goede doelen te steunen
Ik ben ervan overtuigd dat ik een verschil maak in de dorpsgemeenschap	1,000	,742	,487	,171	,311	,275
Ik ben toegewijd om me in te zetten in de dorpsgemeenschap	,742	1,000	,662	,309	,391	,353
Ik ben ervan overtuigd dat ik een verantwoordelijk voel om minder bedeelden in de dorpsgemeenschap te helpen	,487	,662	1,000	,302	,475	,420
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om geïnformeerd te worden over lokale actualiteiten	,171	,309	,302	1,000	,673	,734
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen	,311	,391	,475	,673	1,000	,859
Ik ben ervan overtuigd om lokale goede doelen te steunen	,275	,353	,420	,734	,859	1,000
Ik ben betrokken bij vaste vormen van vrijwilligerswerk in de dorpsgemeenschap	,481	,628	,371	,298	,523	,362

Als ik met andere mensen werk in de dorpsgemeenschap, zorg ik voor positieve veranderingen	,502	,589	,440	,347	,347	,294
Ik help mensen die tot de dorpsgemeenschap behoren	,363	,497	,645	,394	,564	,461
Ik blijf geïnformeerd over evenementen die in het dorp worden gehouden	,308	,552	,389	,430	,323	,321
Ik neem deel aan discussies die over maatschappelijke verantwoordelijkheid gaan	,366	,455	,376	,284	,503	,385
Ik draag bij aan lokale goede doelen (financieel of vrijwilligerswerk)	,298	,460	,467	,549	,650	,714
Ik voel me niet verantwoordelijk voor de dorpsgemeenschap	-,286	-,374	-,192	-,202	-,228	-,265
Ik vind niet dat alle bewoners in de dorpsgemeenschap een verantwoordelijkheid hebben naar de gemeenschap toe.	,149	,117	,011	,011	-,034	-,045

	Ik ben betrokken bij vaste vormen van vrijwilligerswerk in de dorpsgemeenschap	Als ik met andere mensen werk in de dorpsgemeenschap, zorg ik voor positieve veranderingen	Ik help mensen die tot de dorpsgemeenschap behoren	Ik blijf geïnformeerd over evenementen die in het dorp worden gehouden	Ik neem deel aan discussies die over maatschappelijke verantwoordelijkheid gaan
Ik ben ervan overtuigd dat ik een verschil maak in de dorpsgemeenschap	,481	,502	,363	,308	,366
Ik ben toegewijd om me in te zetten in de dorpsgemeenschap	,628	,589	,497	,552	,455
Ik ben ervan overtuigd dat ik een verantwoordelijk voel om minder bededen in de dorpsgemeenschap te helpen	,371	,440	,645	,389	,370

Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om geïnformeerd te worden over lokale actualiteiten	,298	,347	,394	,430	,284
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen	,523	,347	,564	,323	,503
Ik ben ervan overtuigd om lokale goede doelen te steunen	,362	,294	,461	,321	,383
Ik ben betrokken bij vaste vormen van vrijwilligerswerk in de dorpsgemeenschap	1,000	,654	,573	,462	,442
Als ik met andere mensen werk in de dorpsgemeenschap, zorg ik voor positieve veranderingen	,654	1,000	,633	,623	,479
Ik help mensen die tot de dorpsgemeenschap behoren	,573	,633	1,000	,565	,459
Ik blijf geïnformeerd over evenementen die in het dorp worden gehouden	,462	,623	,565	1,000	,395
Ik neem deel aan discussies die over maatschappelijke verantwoordelijkheid gaan	,442	,479	,459	,395	1,000
Ik draag bij aan lokale goede doelen (financieel of vrijwilligerswerk)	,540	,343	,503	,494	,383
Ik voel me niet verantwoordelijk voor de dorpsgemeenschap	-,285	-,306	-,298	-,383	-,204
Ik vind niet dat alle bewoners in de dorpsgemeenschap een verantwoordelijkheid hebben naar de gemeenschap toe.	,091	,204	,162	,225	,100

Inter-Item Correlation Matrix

	Ik draag bij aan lokale goede doelen (financieel of vrijwilligerswerk)	Ik voel me niet verantwoordelijk voor de dorpsgemeenschap	Ik vind niet dat alle bewoners in de dorpsgemeenschap een verantwoordelijkheid hebben naar de gemeenschap toe.
Ik ben ervan overtuigd dat ik een verschil maak in de dorpsgemeenschap	,298	-,286	,149
Ik ben toegewijd om me in te zetten in de dorpsgemeenschap	,460	-,374	,117
Ik ben ervan overtuigd dat ik een verantwoordelijk voel om minder bedelden in de dorpsgemeenschap te helpen	,467	-,192	,011
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om geïnformeerd te worden over lokale actualiteiten	,549	-,202	,011
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen	,650	-,228	-,034
Ik ben ervan overtuigd om lokale goede doelen te steunen	,714	-,265	-,045
Ik ben betrokken bij vaste vormen van vrijwilligerswerk in de dorpsgemeenschap	,540	-,285	,091
Als ik met andere mensen werk in de dorpsgemeenschap, zorg ik voor positieve veranderingen	,343	-,306	,204
Ik help mensen die tot de dorpsgemeenschap behoren	,503	-,298	,162
Ik blijf geïnformeerd over evenementen die in het dorp worden gehouden	,494	-,383	,225

Ik neem deel aan discussies die over maatschappelijke verantwoordelijkheid gaan	,381	-,207	,106
Ik draag bij aan lokale goede doelen (financieel of vrijwilligerswerk)	1,000	-,366	-,034
Ik voel me niet verantwoordelijk voor de dorpsgemeenschap	-,366	1,000	-,319
Ik vind niet dat alle bewoners in de dorpsgemeenschap een verantwoordelijkheid hebben naar de gemeenschap toe.	-,034	-,319	1,000

Bijlage 4.5: Correlatiematrix items maatschappelijke betrokkenheid

Pattern Matrix ^a		
	Component	
	1	2
Ik ben toegewijd om me in te zetten in de dorpsgemeenschap	,835	
Als ik met andere mensen werk in de dorpsgemeenschap, zorg ik voor positieve veranderingen	,816	
Ik ben ervan overtuigd dat ik een verschil maak in de dorpsgemeenschap	,749	
Ik ben betrokken bij vaste vormen van vrijwilligerswerk in de dorpsgemeenschap	,682	,190
Ik blijf geïnformeerd over evenementen die in het dorp worden gehouden	,680	,125
Ik help mensen die tot de dorpsgemeenschap behoren	,637	,303

Ik ben ervan overtuigd dat ik een verantwoordelijk voel om minder bededen in de dorpsgemeenschap te helpen	,565	,272
Ik voel me niet verantwoordelijk voor de dorpsgemeenschap	-,527	
Ik neem deel aan discussies die over maatschappelijke verantwoordelijkheid gaan	,513	,250
Ik vind niet dat alle bewoners in de dorpsgemeenschap een verantwoordelijkheid hebben naar de gemeenschap toe.	,483	-,391
Ik ben ervan overtuigd om lokale goede doelen te steunen		,892
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen	,195	,834
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om geïnformeerd te worden over lokale actualiteiten		,777
Ik draag bij aan lokale goede doelen (financieel of vrijwilligerswerk)	,305	,678

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 10 iterations.

Bijlage 4.6: Factoranalyse met alle items

Component Correlation Matrix		
Component	1	2
1	1,000	,310
2	,310	1,000

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

Bijlage 4.7: Correlatiematrix componenten

Pattern Matrix ^a		
	Component	
	1	2
Als ik met andere mensen werk in de dorpsgemeenschap, zorg ik voor positieve veranderingen	,953	,157
Ik blijf geïnformeerd over evenementen die in het dorp worden gehouden	,803	,048
Ik help mensen die tot de dorpsgemeenschap behoren	,740	-,126
Ik ben betrokken bij vaste vormen van vrijwilligerswerk in de dorpsgemeenschap	,720	-,114
Ik neem deel aan discussies die over maatschappelijke verantwoordelijkheid gaan	,541	-,207
Ik ben ervan overtuigd om lokale goede doelen te steunen	-,106	-,999
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen	,059	-,896
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om geïnformeerd te worden over lokale actualiteiten	,006	-,775
Ik draag bij aan lokale goede doelen (financieel of vrijwilligerswerk)	,188	-,719

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 7 iterations.

Bijlage 4.8: Factoranalyse na verwijderen items

Component Correlation Matrix		
Component	1	2
1	1,000	-,523
2	-,523	1,000

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

Bijlage 4.9: correlatiematrix componenten

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,898	,897	3

Bijlage 4.10: Betrouwbaarheidsanalyse maatschappelijke houding

Item-Total Statistics					
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om geïnformeerd te worden over lokale actualiteiten	9,50	13,042	,703	,496	,933
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen	10,42	10,021	,847	,771	,811
Ik ben ervan overtuigd om lokale goede doelen te steunen	10,14	9,783	,866	,785	,793

Bijlage 4.11: Output na betrouwbaarheidsanalyse maatschappelijke houding

Reliability Statistics

	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha		
	,837	5

Bijlage 4.12: Betrouwbaarheidsanalyse maatschappelijk gedrag

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Ik ben betrokken bij vaste vormen van vrijwilligerswerk in de dorpsgemeenschap	15,13	34,821	,639	,443	,806
Als ik met andere mensen werk in de dorpsgemeenschap, zorg ik voor positieve veranderingen	14,77	35,445	,745	,562	,776
Ik help mensen die tot de dorpsgemeenschap behoren	14,52	36,724	,687	,481	,792
Ik blijf geïnformeerd over evenementen die in het dorp worden gehouden	13,65	37,348	,609	,415	,813
Ik neem deel aan discussies die over maatschappelijke verantwoordelijkheid gaan	15,67	39,167	,531	,291	,833

Bijlage 4.13: Output na betrouwbaarheidsanalyse maatschappelijk gedrag

Reliability Statistics

	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha		
	,872	8

Bijlage 4.14: Betrouwbaarheidsanalyse maatschappelijke betrokkenheid

Item-Total Statistics					
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om geïnformeerd te worden over lokale actualiteiten	28,03	95,440	,569	,546	,863
Ik ben ervan overtuigd dat het belangrijk is om vrijwilligerswerk te doen	28,97	86,146	,732	,840	,846
Ik ben ervan overtuigd om lokale goede doelen te steunen	28,68	89,014	,632	,774	,856
Ik ben betrokken bij vaste vormen van vrijwilligerswerk in de dorpsgemeenschap	30,32	85,073	,633	,568	,857
Als ik met andere mensen werk in de dorpsgemeenschap, zorg ik voor positieve veranderingen	29,96	88,189	,652	,601	,854
Ik help mensen die tot de dorpsgemeenschap behoren	29,71	87,297	,693	,545	,850
Ik blijf geïnformeerd over evenementen die in het dorp worden gehouden	28,84	89,930	,569	,473	,863
Ik neem deel aan discussies die over maatschappelijke verantwoordelijkheid gaan	30,86	90,273	,570	,403	,863

Bijlage 4.15: Output na betrouwbaarheidsanalyse maatschappelijke betrokkenheid

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Mean Score Maatschappelijke Betrokkenheid	70	1	7	4,22	1,335
Valid N (listwise)	70				

Bijlage 4.16: Beschrijvende statistiek gemiddelde score items maatschappelijke betrokkenheid

Inter-Item Correlation Matrix

	Hoeveel familieleden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	Bij hoeveel familieleden voelt u zich op uw gemak als u het over privézaken heeft?	Met hoeveel familieleden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	Hoeveel vrienden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	Bij hoeveel vrienden voelt u zich op uw gemak als u het over privézaken heeft?	Met hoeveel vrienden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?
Hoeveel familieleden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	1,000	,867	,897	,167	,314	,308
Bij hoeveel familieleden voelt u zich op uw gemak als u het over privézaken heeft?	,867	1,000	,917	,177	,344	,281
Met hoeveel familieleden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	,897	,917	1,000	,200	,364	,370
Hoeveel vrienden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	,167	,177	,200	1,000	,758	,725
Bij hoeveel vrienden voelt u zich op uw gemak als u het over privézaken heeft?	,314	,344	,364	,758	1,000	,898
Met hoeveel vrienden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	,308	,281	,370	,725	,898	1,000

Bijlage 4.17: Correlatiematrix items steun sociaal netwerk

Pattern Matrix^a

	Component	
	1	2
Bij hoeveel familieleden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?	,966	
Met hoeveel familieleden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	,962	
Hoeveel familieleden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	,960	
Bij hoeveel vrienden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?		,930
Met hoeveel vrienden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?		,924
Hoeveel vrienden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	-,103	,923

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 5 iterations.

Bijlage 4.18: Factoranalyse met alle items

Pattern Matrix^a

	Component	
	1	2
Bij hoeveel familieleden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?	,966	-,012
Met hoeveel familieleden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	,962	,038
Hoeveel familieleden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	,960	-,016
Bij hoeveel vrienden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?	,077	,930
Met hoeveel vrienden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	,058	,924
Hoeveel vrienden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	-,103	,923

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 5 iterations.

Bijlage 4.19: Factoranalyse na weglaten items

Component Correlation Matrix

Component	1	2
1	1,000	,299
2	,299	1,000

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

Bijlage 4.20: Correlatiematrix componenten

Reliability Statistics

	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha		
	,961	3

Bijlage 4.21: Betrouwbaarheidsanalyse familie

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Hoeveel familieleden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	8,69	8,328	,899	,814	,958
Bij hoeveel familieleden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?	9,00	8,394	,916	,854	,944
Met hoeveel familieleden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	8,89	8,523	,939	,884	,928

Bijlage 4.22: Output na betrouwbaarheidsanalyse familie

Reliability Statistics

	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha		
	,919	3

Bijlage 4.23: Betrouwbaarheidsanalyse vrienden

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Hoeveel vrienden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	7,61	7,653	,761	,585	,945
Bij hoeveel vrienden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?	8,43	7,602	,891	,831	,841
Met hoeveel vrienden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	8,25	7,159	,862	,813	,860

Bijlage 4.24: Output na betrouwbaarheidsanalyse vrienden

Reliability Statistics

	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha	,859	6

Bijlage 4.25: Betrouwbaarheidsanalyse items steun sociaal netwerk

Item-Total Statistics					
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Hoeveel familieleden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	20,84	32,347	,664	,817	,833
Bij hoeveel familieleden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?	21,13	32,415	,676	,873	,831
Met hoeveel familieleden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	21,01	32,074	,729	,898	,821
Hoeveel vrienden ziet of spreekt u op z'n minst maandelijks?	20,84	35,481	,493	,593	,863
Bij hoeveel vrienden voelt u zich op uw gemak als u het over privé zaken heeft?	21,68	33,595	,692	,852	,829
Met hoeveel vrienden heeft u een sterke relatie, waarbij u ze om hulp kunt vragen?	21,49	33,089	,654	,842	,835

Bijlage 4.26: Output na betrouwbaarheidsanalyse items steun sociaal netwerk

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Mean Score Steun Sociaal Netwerk	71	1	6	4,25	1,131
Valid N (listwise)	71				

Bijlage 4.27: Beschrijvende statistiek gemiddelde score items steun sociaal netwerk

Inter-Item Correlation Matrix

	Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp kent u bij voornaam?	Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp komen wel eens bij u over de vloer?	Met ongeveer hoeveel bewoners van het dorp bespreekt u wel eens iets persoonlijks?	Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp zou u om hulp kunnen vragen? (bijvoorbeeld bij een klusje in of om het huis)	Met ongeveer hoeveel bewoners van het dorp heeft u een familieband?
Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp kent u bij voornaam?	1,000	,610	,431	,376	,495
Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp komen wel eens bij u over de vloer?	,610	1,000	,651	,610	,511
Met ongeveer hoeveel bewoners van het dorp bespreekt u wel eens iets persoonlijks?	,431	,651	1,000	,625	,462
Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp zou u om hulp kunnen vragen? (bijvoorbeeld bij een klusje in of om het huis)	,376	,610	,625	1,000	,507
Met ongeveer hoeveel bewoners van het dorp heeft u een familieband?	,495	,511	,462	,507	1,000

Bijlage 4.28: Correlatiematrix items persoonlijke relaties

Reliability Statistics

	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
Cronbach's Alpha	,844	5

Bijlage 4.29: Betrouwbaarheidsanalyse items persoonlijke relaties

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp kent u bij voornaam?	10,29	8,091	,591	,421	,828
Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp komen wel eens bij u over de vloer?	11,74	7,063	,754	,602	,783
Met ongeveer hoeveel bewoners van het dorp bespreekt u wel eens iets persoonlijks?	12,24	8,389	,678	,512	,811
Ongeveer hoeveel bewoners van het dorp zou u om hulp kunnen vragen? (bijvoorbeeld bij een klusje in of om het huis)	12,09	7,790	,655	,495	,812
Met ongeveer hoeveel bewoners van het dorp heeft u een familieband?	12,21	7,504	,607	,379	,827

Bijlage 4.30: Betrouwbaarheidsanalyse items persoonlijke relaties

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Mean Score Persoonlijke Relaties	71	1	5	2,92	,683
Valid N (listwise)	71				

Bijlage 4.31: Beschrijvende statistiek gemiddelde score items persoonlijke relaties

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Mean Score Vertrouwen en Gemeenschappelijke normen	70	1	5	3,22	,700
Mean Score Maatschappelijke Betrokkenheid	70	1	7	4,22	1,335
Mean Score Steun Sociaal Netwerk	71	1	6	4,25	1,131
Mean Score Persoonlijke Relaties	71	1	5	2,92	,683
Valid N (listwise)	68				

Bijlage 4.32: Beschrijvende statistiek alle gemiddelde scores

1 klasse

2 klassen

3 klassen

*** STATISTICS ***

```

Number of iterations = 2
Converge criterion   = 0.0000000000
Seed random values   = 3476

X-squared            = 69.9035 (0.0000)
L-squared            = 21.6156 (0.0275)
Cressie-Read        = 40.0605 (0.0000)
Dissimilarity index  = 0.1190
Degrees of freedom   = 11
Log-likelihood       = -127.88621
Number of parameters = 4 (+1)
Sample size          = 68.0
BIC(L-squared)       = -24.7990
AIC(L-squared)       = -0.3844
BIC(log-likelihood)  = 272.6505
AIC(log-likelihood)  = 263.7724

```

*** STATISTICS ***

```

Number of iterations = 159
Converge criterion   = 0.0000008004
Seed random values   = 1258

X-squared            = 8.9509 (0.1764)
L-squared            = 7.1456 (0.3076)
Cressie-Read        = 7.6402 (0.2657)
Dissimilarity index  = 0.0434
Degrees of freedom   = 6
Log-likelihood       = -120.65123
Number of parameters = 9 (+1)
Sample size          = 68.0
BIC(L-squared)       = -18.1714
AIC(L-squared)       = -4.8544
BIC(log-likelihood)  = 279.2780
AIC(log-likelihood)  = 259.3025

```

*** STATISTICS ***

```

Number of iterations = 1120
Converge criterion   = 0.0000009956
Seed random values   = 2033

X-squared            = 7.2461 (0.0071)
L-squared            = 5.0014 (0.0253)
Cressie-Read        = 5.9281 (0.0149)
Dissimilarity index  = 0.0397
Degrees of freedom   = 1
Log-likelihood       = -119.57913
Number of parameters = 14 (+1)
Sample size          = 68.0
BIC(L-squared)       = 0.7819
AIC(L-squared)       = 3.0014
BIC(log-likelihood)  = 298.2314
AIC(log-likelihood)  = 267.1583

```

Bijlage 4.33: Output latente klasse analyse bij 1 klasse, 2 klassen en 3 klassen

2 klassen

*** FREQUENCIES ***

A	B	C	D	observed	estimated	std. res.
1	1	1	1	2.000	2.000	0.000
1	1	1	2	0.000	0.062	-0.249
1	1	2	1	2.000	2.000	-0.000
1	1	2	2	2.000	1.261	0.658
1	2	1	1	0.000	0.039	-0.196
1	2	1	2	1.000	0.134	2.367
1	2	2	1	0.000	0.783	-0.885
1	2	2	2	2.000	2.722	-0.438
2	1	1	1	0.000	0.196	-0.442
2	1	1	2	0.000	0.680	-0.825
2	1	2	1	4.000	3.976	0.012
2	1	2	2	14.000	13.825	0.047
2	2	1	1	1.000	0.422	0.889
2	2	1	2	1.000	1.468	-0.386
2	2	2	1	9.000	8.585	0.142
2	2	2	2	30.000	29.848	0.028

Bijlage 4.34: Frequentietabel bij 2 klassen

*** LATENT CLASS OUTPUT ***

		X 1	X 2
		0.9468	0.0532
A	1	0.0836	1.0000
A	2	0.9164	0.0000
B	1	0.3166	1.0000
B	2	0.6834	0.0000
C	1	0.0469	0.5476
C	2	0.9531	0.4524
D	1	0.2234	1.0000
D	2	0.7766	0.0000

E = 0.0056, lambda = 0.8949

Bijlage 4.35: Scores per item en relevantie